

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרה"ץ שליט"א

פרשת
וארא
י"ט – כ"ה טבת תשפ"ה

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ״ק אדמו״ר עט״ר
מוהרא״ש
ר׳ אליעזר שלמה בן
ר׳ מנחם זאב זי״ע

לזכות מורנו ורבנו הרה״צ
ר׳ יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט״א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ״ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :

הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

מיכן שפותחין בדיני נפשות וכו'. ומדילקיף פתיחת הזכות מדבא היינו אי לא קטלת לא תיתדל באבעי ורבא: **מה שעשה עשוי.** אלמא לא הדר: **במומחה.** יש בו כח להחזור ולא מצי למימר ליה בעל דין אנא כי טעמא קמא דידך עבדינא אבל בשאינו מומחה מצי אמר ליה מי יימר דטעמא בתרא דידך עיקר דילמא קמא עיקר ובהאי הוא דטעית: **פטור מלשלם.** אלמא מה שעשה עשוי ומיהו פטור מלשלם דכיון דמומחה הוא מזלא בישא דההוא גברא גרם ליה למיטעי: **יש גדול הימנו.** אותו גדול מחזיר דבריו של זה דיש בו כח לבטל: **אין גדול ממנו.** לא צייתי ליה בעל דין לאהדורי עובדא ואפי' זה אומר טעיתי לאו כל כמיניה: **טועה בדבר משנה.** שטעותו מצוי בדבר המשנה אין דינו דין לגמרי וחזור: **שיקול הדעת.** לקמן מפורש: **ואפי' טעה בר' חייא.** האי דבר משנה דקאמר מי אמרי' דאפי' טעה בדבר המשנה בתוספתא דבי רבי חייא ורבי אושעיא שהם סידרו התוספתא וסתמו בה מה שסתמנו ולא הוי עיקר כל כך במשנתנו שסתמה רבי שהיה גדול מהם וכל הישיבה מצויה אצלו על ידי שהוא נשיא ודקדקו עמו בדברים והעמידום על בוריים: **ואפי' בדרב ושמואל.** במימרא דידהו שפסקו מסברא שלהם ולא הויא מתני' אלא סברא: **אבו אנן קטלי קני באגמא אנן.** אחרי שאמרתי לך שאף הטועה בדברי האמוראים האחרונים חוזר מאי גריעותן מדאחריני: **קטלי קני.** קוצצים קנים ומלקטי עצים: **סוגיין דעלמא באידך.** רוב הדיינין נראין להם דברי השני: **לרב ששת.** דאמר טעה בדבר משנה חוזר: **האם שלה.** בית הריון ונקראת טרפות ושלפוחית ובלעז mettrie"e: **והתירוה.** מפני שאמר תודוס הרופא: **אין פרה וחבירה כו'.** לפי שטובות הן ואין רוצין שיהיו מצויות במקומות אחרות וקא חזנן דמתקיימות: **הלכה כמורך טריפו.** כלומר צריך אני למכור את חמורי ולהחזיר פרה לבעליה: **טועה בדבר משנה אתה.** סתם משנה היא באלו טריפות (חולין נב.) ניטלה האם שלה בשירה: **וטועה בדבר משנה חוזר.** ולקמן פריך הכא מאי חזרה איכא הרי האבילה לבלבים: **הכי קאמר ליה.** רב המנונא אי אמרת בשלמא בו': **אלמא קם דינא.** כלומר מה שהזרה הזרה ואי נמי איתא קמן לא הדרא מיהכשרא: **היינו.** דאמר ליה דאי לאו דמומחה הוה בעי שלומי: **לאו בלום עבדית.** דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שהשליכה לכלבים ואת לא אפסדת ליה מידי במאי דפסקת עלה שם טרפות דהא אי בעית למהדר הדרת: **רב חסדא.** מהדר לעיל לשנויי מתניתא דן את הדין: **נשא ונתן ביד.** מה שעשה עשוי: **לא נשא ונתן ביד.** אלא צוה לבעל דין והוא עושה מעצמו מחזיר הממון מזה שקיבלו לזה שנתנו: **נשא ונתן.** הוא עצמו גבה מזה ונתן לזה: **בשלמא חייב את הזבאי.** שפיר מצי לאוקמי מה שעשה עשוי כדקתני בה שנטל מן הזכאי ממש מידו שלא בדין ונתן לתובע: **אלא זיכה את החייב.** על כרחיך לא שייך האי לישנא אלא במזכה את הנתבע שהיה חייב לשלם ואמר לו פטור אתה דאין לשון נקי ופטור: **ביון דא"ל פטור אתה.** ווה היה מוחזק ועכבוהו על פיו כמי שנתן ביד דמי: **אלא.** מחזיר לחובה ע"כ משמע מתחלה זכהו וא"ל פטור אתה וקאמר מחזירין: **ומשני הדא קתני.** דלעולם לחובה אין מחזירין מאחר שזיכהו אלא משלם מביתו ומתני' הדא קתני מחזירין הדבר לזכותו של זה אם חייבוהו תחלה ולא נשאו ונתנו ביד מחזירין לזכותו שהוא חובתו של חבירו שמחייבין אותו להחזיר מה שגבה: **דכוותה נבי נפשות.** על כרחיך הכי בעי לפרושה ולתת חילוק בין דיני ממונות לדיני נפשות:

מה שעשה עשוי וישלם מביתו. וא"ת טיהר את הטמא אמאי מה שעשה עשוי ועוד אי מה שעשה עשוי אמאי משלם דאבתי לא מיתקומצא דעירבון עם פירותיו עד דאמר' שגג לא יעלו דקנסינן שוגג אטו מזיד ואם כן היכי בטלי ברובא וי"ל כיון דעל פי חכם עביד לא קניס האי שוגג אי נמי לעניין דינא דגרמי מוקי לה כר' מאיר בפ' עד כמה (שם דף כח:) ולא כוותיה לכל מילי:

כאן במומחה. כולי סוגיא בטעה בשיקול הדעת דאי בדבר משנה הא רב נחמן ורב יוסף גופייהו שמעינן להו בכתובות בפרק אלמנה (ד' ק:) דאמרי ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרים וא"ת בפ"ק דמכילתין (ד' ה.) דמר זוטרא בריה דרב נחמן דן דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה אי קבלוך עלייהו כו' כי טעה נמי בשיקול הדעת אמאי לא היה חוזר לא מומחה הוה וי"מ דמומחה דהכא היינו במומחה דסמיכא: **השתא** נמי לא כלום עבדת. בלא נטל ונתן ביד איירי דאי האבילה ר' טרפון לכלבים א"כ טובא עבד ותימה דבפ' עד כמה (בכורות ד' כח: ושם) בההיא דן את הדין בעי לאוקומי בר"מ מקמי דאוקי כשנטל ונתן ביד אמאי חייב חכם בשטיהר את הטמא במה שעירבן בעל הבית בפירותיו נימא כיון דאילו לא עירבן הוה הדר השתא נמי לאו כלום עבד וי"ל דסוגיא דהכא אתיא כרבנן אבל לר"מ דדן דינא דגרמי חייב אע"ג דאילו לא עירבן הוה הדר דהא מראה דינר לשולחני ונמצא רע מחייב לר"מ בהגזל קמא (ב"ק ד'. ושם) אע"ג דאילו הוה קמן הוה הדר:

שעירבן

מיכן שפותחין בדיני נפשות תחלה לזכות: דיני ממונות מחזירין כו': ורמינהו, דן את הדין, זיכה את החייב, חייב את הזכאי. טימא את הטהור, טיהר את הטמא. מה שעשה עשוי, וישלם מביתו. אמר רב יוסף, לא קשיא. כאן במומחה, כאן בשאינו מומחה. ובמומחה מהחזירין? והקתני אם היה מומחה ליבית דין, פטור מלשלם. אמר רב נחמן, כאן ששיש גדול הימנו בחכמה ובמנין, כאן ששין גדול הימנו בחכמה ובמנין. רב ששת אמר, כאן שטעה בדבר משנה, כאן שטעה בשיקול הדעת. דאמר רב ששת אמר רב אסי, טעה בדבר משנה חוזר, טעה בשיקול הדעת אינו חוזר. אמר ליה רבינא לרב אשי, אפילו טעה ברבי חייא ורבי אושעיא? אמר ליה, אין. אפילו בדרב ושמואל? אמר ליה, אין. אפילו בדידי ודידך? אמר ליה, אטו אנן, קטלי קני באגמא אנן. היכי דמי שיקול הדעת? אמר רב פפא, כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי אהדדי, ולא איתמר הלכתא, לא כמר ולא כמר אמר ואיקרי ועבד כחד מינייהו, וסוגיא דשמעתא אזלי כאידך. היינו שיקול הדעת. איתיביה רב המנונא לרב ששת, מעשה בפרה (של בית מנחם) שניטלה האם שלה, והאבילה רבי טרפון לכלבים. ובא מעשה לפני חכמים ביבנה, והתירוה, שאמר תודוס הרופא, אין פרה וחבירתה יוצאת מאלפסנדריא של מצרים, אלא אם כן חוכחין האם שלה, כדי שלא תלד. אמר רבי טרפון, ׳הלכה חמורך טרפון׳. אמר לו רבי עקיבא, פטור אתה שכל המומחה לרבים פטור מלשלם. ואי איתא, ליטא ליה טועה בדבר משנה אתה, וטועה בדבר משנה חוזר. חדא, דטועה בדבר משנה אתה, וטועה בדבר משנה חוזר. ועוד, אי נמי בשיקול הדעת טעית, מומחה לרבים אתה, וכל המומחה לרבים פטור מלשלם. אמר רב נחמן בר יצחק לרבא, מאי קא מותיב רב המנונא אי לרב ששת מפרה, פרה חדי האבילה לכלבים, וליתא דיתהדר. הכי קאמר ליה, אי אמרת בשלמא טעה בדבר משנה אינו חוזר, אלמא קם דינא. היינו דקא מבחיי רבי טרפון, וקאמר ליה איהו, מומחה ליבית דין אתה, ואתה פטור מלשלם. אלא אי אמרת טעה בדבר משנה חוזר, ליטא ליה, ביון דאילו הוה פרה, דינך לאו דינא, ולא בלום עבדית. השתא נמי, לא בלום עבדית. רב חסדא אמר, כאן, שנטל ונתן ביד. כאן, שלא נטל ונתן ביד. בשלמא חייב את הזבאי, כגון שנטל ונתן ביד. אלא זיכה את החייב, היכי משכחת לה. דאמר ליה ׳פטור אתה׳, והא, לא נטל ולא נתן ביד. ביון דאמר ׳פטור אתה׳, כמו שנטל ונתן ביד דמי. אלא, מתניתין דקתני, דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה. בשלמא לזכות משכחת לה, דאמר ליה ׳חייב אתה׳, ולא נטל ולא נתן ביד. אלא לחובה, היכי משכחת לה. דאמר ליה ׳פטור אתה׳. והאמרת, ביון דאמר ליה ׳פטור אתה׳, כמו שנטל ונתן ביד דמי. חדא קתני, דיני ממונות מחזירין לזכות, שהיא חובה. דכוותה נבי נפשות, גבי נפשות ׳מחזירין לזכות

ואין

שעירבן עם פירותיו. הקשה רבינו אפרים לא יהא אלא כמטמא בידים דתנן בפ' הניזקין (ניזיק ד' נב:) המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור והא נמי בשוגג הוא ובשלמא להחזקה דאמר התם (דף נג.) אחד שוגג ואחד מזיד חייב ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיעו וגבי חכם בעל הוראה אין לפטור מטעם כדי שיודיעו דכי נמי מחייבת ליה מודע ליה אלא לר' יוחנן דאמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור ומה טעם אמרו בשוגג במזיד חייב שלא יהיה כל אחד ואחד מטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני הכא לא שייך למיחייב מהאי טעמא שהרי אין לו למדמיע דמזקי במסקנא שנטל ונתן ביד יש לחייב כמו מזיד דלמה לו לאדם ליטול וליתן ביד אבל למאי דסבירא ליה מעיקרא שעירבן בעה"ב קשה ר"ל דמכל מקום חשיב כמו מזיד שהיה לו לחכם לדקדק בהוראתו ולידע שבעה"ב יערבו:

אתיא רשע רשע תניא נמי הכי. תימה הקשה לרבא מברייתא' דהכא דקאמר בפרק קמא (דף י.) דמלקות תחת מיתה עומדת ולית ליה ג"ש דרשע וכן בפרק קמא דמכות (דף ה.) גבי משלשין במממון ואין משלשין במכות אביי אמר אתיא רשע רשע ורבא אמר בעינן כאשר זמם וליכא ועוד אטו סתמא דהש"ס בפ"ק דמכות (שם) כאביי גבי העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין ואמאר חייבי מלקות מנין אתיא רשע רשע ויש לומר דרבא אית ליה ג"ש אלא דלהנך מילי קאמר דלא צריך מיהו קשה דבפ' אלו נערות (כתובות דף לה. ושם) גבי חייבי מלקות שוגגין דפטורין מן ממון קאמר אביי אתיא רשע רשע ורבא אמר אתיא מכה מכה ולרבי יוחנן קשה נמי אמאי מחייב חייבי מלקות שוגגין בתשלומין ולא יליף ג"ש דרשע ועוד בהדוא פריקא (דף לז.) קאמר והא מהכא נפקא מהתם נפקא כדי רשעתו ומסיק הדא במיתה וממון והדא במלקות וממון והשתא במלקות וממון למ"ל קרא תיפוק ליה מג"ש דרשע רשע ויש לומר דרבא ורבי יוחנן לא דרשי התם גזירה שוה דרשע משום דלא הוי בגוף המלקות אלא לפטור ממון דבהדי מלקות וקרא דרשע בגוף המלקות כתיב והיה אם בן הכות הרשע והא דדריש רבא מכה מכה משום דגבי תשלומים כתיב מכה נפש בהמה ישלמנה אבל אביי דריש ג"ש דרשע רשע בכל מקום וסוגין דהדוא פירקין גבי כדי רשעתו אליבא דרבא אתיא דלאביי למלקות ולממון לא צריך קרא דאתיא ג"ש דרשע רשע ומוקי הדא למיתה ומלקות כר"מ:

מעה בנואף ונואפת מהו. פירש הקונטרס דבנואף ליכא טעות לזכות ותימה דהא איבא מילי טובא כי ההיא דפליגי בשילהי פ"ק דמכות (דף ז.) אי אמרינן במנאפין עד שיראו דרך מנאפין או עד שיראו במכחול בשפופרת או חבר בעי התראה או שיתיר עצמו למיתה או שיהיו שני עדיו מתרין בו וי"ל דמצטיא ליה אם יש בנואף ונואפת דבר שאין הצדוקין מודין בו וקאמר רבי יוחנן אדמוקדך יקיד קוץ כו' בעוד שאתה עוסק בשמועתך שאמרתי לך שיש חילוק בין דבר שצדוקין מודין בו לדבר שאין צדוקין מודין בו תן לב להבין מה הן מודין ומה אין הם מודין ועתה מפרש הש"ס ה"ד דבר שאין הצדוקין מודין בו: **שמעה** שלא בדרכה. פ"ה דלא מפרש חיובא בהדיא דלעיפנו ממשכבי אשה שתי משכבות באשה ואין הצדוקין מודין וקשה דבדבר זה מודין כדמוכח בפ"ק דהוריות (דף ד.) דאמר שמואל אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו ומסיק בגמ' דאמרי' (שלא) בכדרכה וכו' ופריך והא משכבי אשה כתיב ופי' דהצדוקין מודין בו וי"ל דהכא מיירי בהעראה דאמר בכדרכה אפי' בהעראה אסור שלא בדרכה בגמר ביאה אסור העראה שריא אע"ג דפריך התם אההיא שינויא מכל מקום לפי המסקנא דהתם איתוקם היא שינויא שפיר: **אחר** מן התלמידים. תימה הא אמר בספ"ק (דף יז.) דאי אמר איני יודע והדר אמר טעמא (למילתיה) לא שמעינן ליה ולא יהא אלא כאחד מן התלמידים וי"ל דהתם באומר טעמא לחובה והכא באומר טעמא לזכות:

אלא

אלא היכי דמי אין חוזרין. דקתני מתניתין סתם דיני נפשות אין מחזירין לחובה ועריות נמי במשמע: **גנן שטעה.** הדיין וזיכה בנואף ונואפת שלא בדרכה דלא מפרש חיובא בהדיא דרבנן יליפי לה (לקמן דף נח.) ממשכבי אשה שני משכבות ואין הצדוקין מודין בו: **הכל ואפילו עדים.** שהעידו עליו יכולין ללמד עליו ראיות של זכות: **אמר רב פפא.** הכל דמתניתין לאיתויי תלמידים היושבין שורות לפני הדיינין קאמר דלמדין זכות ואין מלמדין חובה ודברי הכל:

ורבנן

1 זכות נידיתא. שהיא זכות לו ואינה חובה לבעל דינו כגון חלול שבת או אשת
2 איש: **ואין מחזירין לחובה לזכות שהיא חובה.** דהא לחובה ממש לא מצית
3 לפרושא דהא בדיני ממונות נמי ליתא: **חובתיה דנואל הדם.** שקשה בעיניו שזה
4 ניצול: **בין בין.** קתני ברישא בין לזכות בין לחובה אלמא תרתי מילי קתני וליכא
5 לפרושה לזכות שהיא חובה: **רבינא.** מהדר
6 לאוקומי לתירוצייה דרב חסדא דמתני'
7 כשלא נשא ונתן ביד ודן את הדין כשנשא
8 ונתן ביד ודקשיא לך זיכה את החייב מאי
9 נשא ונתן ביד איכא כגון שהיה לו משכון
10 לתובע מן הנתבע וזיכה הדיין את הלוה
11 ואמר לו פטור אתה ונטל המשכון מיד
12 המלוה והחזירו ללוה: **מיבא את המהור.**
13 נמי משכחת לה כשנשא ונתן ביד דנגע בהו
14 שרץ כשבא לישאל לפניו על דבר הספק
15 דנולד לו בטהרותיו ואמר לו הדיין טמאת
16 הן ונטל שרץ והשליך עליהם שלא יהא עוד
17 ספק בדבר והן לא היו אלא טהורות: **מיהר**
18 **את הטבא.** ונטלו הדיין עצמו ועירבן עם
19 שאר פירות של נשאל ונמצא שטעה והרי
20 הכל טמא: **נקי.** משמע מן החטא ואע"פ
21 שנתחייב בדין: **צדיק.** משמע שנצטדק בדין
22 ואע"פ שאינו נקי: **חייבי גלות מאי.** מי הוו
23 בדיני נפשות אי לא: כתיב בחייבי מיתות
24 (במדבר לה) יומת הרוצח וכתיב (שם)
25 בחייבי גלות לנוס שמה ורוצח: **רשע רשע.**
26 כתיב בדיני נפשות (שם) אשר הוא רשע
27 למות וכתיב בחייבי מלקות (דברים כה)
28 והיה אם בן הכות הרשע: **תניא נמי הכי.**
29 בתוספתא תניא גבי הא מילתא דמחזירין
30 לזכות: **דבר שאין הצדוקין מודין בו.** שאין
31 טעותו מפורש בתורה בהדיא אלא במשנה
32 או בדברי האמוראים: **זיל קרי בי רב הוא.**
33 תינוקות של בית רבן יודעין שאינו כלום
34 והדר: **מעה בנואף ונואפת.** זיכה מהן מי
35 אמרינן מהדרינן ליה לחובה דבשלמא
36 ברוצח איכא למיטעי במילי טובא דלא
37 מיפרשי בהדיא כגון באומר אבן שהרגו בה
38 לא היה בה כדי מיתה או באומרת מפי
39 הדרוג ולא מפי עדים או באומר הוא היה
40 רודפנו ויכול להציל באחד מאבריו ולא
41 הציל אלא הרגו אבל בנואף ונואפת ליכא
42 טעותא לזכותא: **עד דמוקדך יקיד קוץ קדך**
43 **וצלי.** בעוד שהאש דולקת קצוץ דלועין שלך
44 וצלה אותן כלומר בעוד שאתה עוסק
45 בשמעתך תן לב להבין ולהוסיף לקח הרי
46 שמעת ממני טעה בדבר שהצדוקין מודין בו
47 חזור והאי דבר שהצדוקין מודין בו הוא:
48 **זכות נידיתא.** שהיא זכות לו ואינה חובה לבעל דינו כגון חלול שבת או אשת
49 איש: **ואין מחזירין לחובה לזכות שהיא חובה.** דהא לחובה ממש לא מצית
50 לפרושא דהא בדיני ממונות נמי ליתא: **חובתיה דנואל הדם.** שקשה בעיניו שזה
51 ניצול: **בין בין.** קתני ברישא בין לזכות בין לחובה אלמא תרתי מילי קתני וליכא
52 לפרושה לזכות שהיא חובה: **רבינא.** מהדר
53 לאוקומי לתירוצייה דרב חסדא דמתני'

וְאֵין מַחֲזִירִין לְחוֹבָה', מַחֲזִירִין לְזְכוּת' זְכוּת גְּרִידְתָּא,
'וְאֵין מַחֲזִירִין לְחוֹבָה' לְזְכוּת שֶׁהִיא חוֹבָה. חוֹבָתֵיהּ
דְּמַאן? הָא לָא קָשְׁיָא, חוֹבָתֵיהּ דְּגוֹאֵל הַדָּם. מִשּׁוּם
חוֹבָתֵיהּ דְּגוֹאֵל הַדָּם, קָטְלִינַן לֵיהּ לְהַאי? וְעוֹד, מַאי
'בֵּין' 'בֵּין'? קָשְׁיָא. רָבִינָא אָמַר, כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בְּיָדוֹ
מַשְׁכּוֹן, וְנָטְלוֹ מִמֶּנּוּ. טִיבָּא אֶת הַטָּהוֹר, דְּאַגַּעְיֵי בֵּיהּ
שֶׁרֶץ. טִיהֲרֵהּ אֶת הַטָּמֵא, שֶׁעֵירְבָן בֵּין פֵּרוֹתָיו: דַּיְינֵי
גְּנָסְתָּא כו': תָּנוּ רַבָּנָן, מְנַיִן לְיוֹצֵא מִבֵּית דִּין חַיָּב,
וְאָמַר אֶחָד 'יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת', מְנַיִן שֶׁמַּחֲזִירִין
אוֹתוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר 'נָקִי תִּהְיֶה', וּמְנַיִן לְיוֹצֵא
מִבֵּית דִּין זַכַּאי, וְאָמַר אֶחָד 'יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה',
מְנַיִן שֶׁאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר 'צַדִּיק אַל
תַּהֲרֹג'. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשֵׁי, וְחִילּוּפָא לְמַסְּתִּית,
דִּכְתִיב 'לֹא תַחְמוֹל וְלֹא תְכַסֶּה עָלָיו'. רַב כָּהֲנָא מַתְנֵי,
מִ'כִּי הָרֹג תַּהֲרְגֶנּוּ'. בְּעָא מִנֵּיהּ רַבִּי זֵירָא מֵרַב שֵׁשֶׁת,
חַיָּבֵי גָלְיוֹת, מַאי. אָתְיָא 'רוֹצֵחַ' 'רוֹצֵחַ'. חַיָּבֵי מַלְקוּת,
מַאי. אָתְיָא 'רָשָׁע' 'רָשָׁע'. תַּנָּיָא נַמִּי הָכִי, חַיָּבֵי גָלְיוֹת,
מְנַיִן. אָתְיָא 'רוֹצֵחַ' 'רוֹצֵחַ'. חַיָּבֵי מַלְקוּת, מְנַיִן. אָתְיָא
'רָשָׁע' 'רָשָׁע': וְאֵין מַחֲזִירִין לְחוֹבָה: אָמַר רַבִּי חִיָּא
בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְהוּא שֶׁטָּעָה בְּדָבָר שֶׁאֵין
הַצָּדוֹקִין מוֹדִין בּוֹ. אֲבָל טָעָה בְּדָבָר שֶׁהַצָּדוֹקִין מוֹדִין
בּוֹ, זִיל קְרֵי בֵּי רַב הוּא. בְּעָא מִינֵיהּ רַבִּי חִיָּא בַּר
אַבָּא מֵרַבִּי יוֹחָנָן, טָעָה בְּנוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת, מַהוּ. אָמַר
לֵיהּ, אַדְמוֹקְדָךְ יֶקְיַד, זִיל קוֹץ קָדָךְ וְצִלִּי. אִיתְמַר נַמִּי,
אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, טָעָה בְּנוֹאֵף, חַוֹּר.
אֶלָּא, הֵיכִי דָּמֵי אֵין חוֹזְרִין, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר
רַבִּי יוֹחָנָן, כְּגוֹן שֶׁטָּעָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ: דַּיְינֵי דְּמָנוֹנוֹת
הַכֹּל כו': הַכֹּל, וַאֲפִילּוּ עֵדִים? נֵימָא, מַתְנִיתִין רַבִּי
יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְלֹא רַבָּנָן. דְּתַנְיָא, 'וְעַד אֶחָד
לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ', בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה. רַבִּי יוֹסֵי
בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עוֹנֶה לִזְכוּת וְאֵין עוֹנֶה לְחוֹבָה.
אָמַר רַב פָּפָּא, בְּאֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים, וְדִבְרֵי הַכֹּל.

מאי

1 וְאֵין מַחֲזִירִין לְחוֹבָה', מַחֲזִירִין לְזְכוּת' זְכוּת גְּרִידְתָּא,
2 'וְאֵין מַחֲזִירִין לְחוֹבָה' לְזְכוּת שֶׁהִיא חוֹבָה. חוֹבָתֵיהּ
3 דְּמַאן? הָא לָא קָשְׁיָא, חוֹבָתֵיהּ דְּגוֹאֵל הַדָּם. מִשּׁוּם
4 חוֹבָתֵיהּ דְּגוֹאֵל הַדָּם, קָטְלִינַן לֵיהּ לְהַאי? וְעוֹד, מַאי
5 'בֵּין' 'בֵּין'? קָשְׁיָא. רָבִינָא אָמַר, כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בְּיָדוֹ
6 מַשְׁכּוֹן, וְנָטְלוֹ מִמֶּנּוּ. טִיבָּא אֶת הַטָּהוֹר, דְּאַגַּעְיֵי בֵּיהּ
7 שֶׁרֶץ. טִיהֲרֵהּ אֶת הַטָּמֵא, שֶׁעֵירְבָן בֵּין פֵּרוֹתָיו: דַּיְינֵי
8 גְּנָסְתָּא כו': תָּנוּ רַבָּנָן, מְנַיִן לְיוֹצֵא מִבֵּית דִּין חַיָּב,
9 וְאָמַר אֶחָד 'יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת', מְנַיִן שֶׁמַּחֲזִירִין
10 אוֹתוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר 'נָקִי תִּהְיֶה', וּמְנַיִן לְיוֹצֵא
11 מִבֵּית דִּין זַכַּאי, וְאָמַר אֶחָד 'יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה',
12 מְנַיִן שֶׁאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר 'צַדִּיק אַל
13 תַּהֲרֹג'. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשֵׁי, וְחִילּוּפָא לְמַסְּתִּית,
14 דִּכְתִיב 'לֹא תַחְמוֹל וְלֹא תְכַסֶּה עָלָיו'. רַב כָּהֲנָא מַתְנֵי,
15 מִ'כִּי הָרֹג תַּהֲרְגֶנּוּ'. בְּעָא מִנֵּיהּ רַבִּי זֵירָא מֵרַב שֵׁשֶׁת,
16 חַיָּבֵי גָלְיוֹת, מַאי. אָתְיָא 'רוֹצֵחַ' 'רוֹצֵחַ'. חַיָּבֵי מַלְקוּת,
17 מַאי. אָתְיָא 'רָשָׁע' 'רָשָׁע'. תַּנָּיָא נַמִּי הָכִי, חַיָּבֵי גָלְיוֹת,
18 מְנַיִן. אָתְיָא 'רוֹצֵחַ' 'רוֹצֵחַ'. חַיָּבֵי מַלְקוּת, מְנַיִן. אָתְיָא
19 'רָשָׁע' 'רָשָׁע': וְאֵין מַחֲזִירִין לְחוֹבָה: אָמַר רַבִּי חִיָּא
20 בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְהוּא שֶׁטָּעָה בְּדָבָר שֶׁאֵין
21 הַצָּדוֹקִין מוֹדִין בּוֹ. אֲבָל טָעָה בְּדָבָר שֶׁהַצָּדוֹקִין מוֹדִין
22 בּוֹ, זִיל קְרֵי בֵּי רַב הוּא. בְּעָא מִינֵיהּ רַבִּי חִיָּא בַּר
23 אַבָּא מֵרַבִּי יוֹחָנָן, טָעָה בְּנוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת, מַהוּ. אָמַר
24 לֵיהּ, אַדְמוֹקְדָךְ יֶקְיַד, זִיל קוֹץ קָדָךְ וְצִלִּי. אִיתְמַר נַמִּי,
25 אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, טָעָה בְּנוֹאֵף, חַוֹּר.
26 אֶלָּא, הֵיכִי דָּמֵי אֵין חוֹזְרִין, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר
27 רַבִּי יוֹחָנָן, כְּגוֹן שֶׁטָּעָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ: דַּיְינֵי דְּמָנוֹנוֹת
28 הַכֹּל כו': הַכֹּל, וַאֲפִילּוּ עֵדִים? נֵימָא, מַתְנִיתִין רַבִּי
29 יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְלֹא רַבָּנָן. דְּתַנְיָא, 'וְעַד אֶחָד
30 לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ', בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה. רַבִּי יוֹסֵי
31 בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עוֹנֶה לִזְכוּת וְאֵין עוֹנֶה לְחוֹבָה.
32 אָמַר רַב פָּפָּא, בְּאֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים, וְדִבְרֵי הַכֹּל.

ורבנן. דאמרי אפי' לזכות לא יענה משום דנוגע הוא בדבר שמתחרט בו ודואג שמא יגמר הדין לחובה ויביא זה עדים להזימן ומיהדר לא מצי הדרי בהו לאחר כדי דיבור דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: **מוכי לה באחד מן התלמידים.** אבל בעדים לא מיתוקם משום נגיעת עדות כדאמרינן: ת"ל **אחד לא יענה בנפש למות.**

אלא דברי המזכין מ"ט. פ"ה למה לי למיכתבינהו משום משא ומתן דלמחר הא מלתא בעלמא הוא כדי שיחזור אחר זכות לכתוב פלוני זיכה לי"ל טעמא אלא משום דאי הדר לא צייתי ליה כדלקמן ורי"ל כיון דליכא נפקותא בולי האי לענין פטור וחובה של נידון אלא כדי שיחזור אחר זכותו לא היה להם לחזוק לכתוב טעמא מאחר דבשעת גמר הדין יכולין לחזור בכל ענין אבל אם אינם יכולין לחזור בכל ענין אף בשעת גמר דין שיש נפקותא אז ראוי לכתוב:

מה פטיש זה. רבינו שמואל גריס מחלק שאין הפטיש מתחלק אלא הסלע וקשה דהוה ליה למימר מה הסלע מתחלקת וכן בפרק רבי עקיבא (שבת פח: ושם) גרס מה פטיש מתחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודבור שיצא מפי הקב"ה היה מתחלק לשבעים לשון והר"ל למימר נמי מה סלע מתחלקת ומפרש ר"ת ופטיש יפוצץ סלע שהפטיש מתחלק מן הסלע כדאמרי' במדרש מעשה בא' שלקח סנפירין הלך לבודקו נתנו על הסדן והכהו בקורנס ונבקע הסדן ונחלק הקורנס וסנפירין עומד במקומו הדיינו הוא דכתיב וכפטיש יפוצץ סלע:

יום

1 מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה, דְּאָמַר קְרָא, ׳עַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת׳, לָמוּת הוּא דְּאֵינוֹ עוֹנֶה,
2 אֲבָל לְזִכּוּת עוֹנֶה. וְרַבָּנַן, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מִשּׁוּם דְּמֵימְחֵי בְּנוֹגֵעַ בְּעֵדוּתוֹ. וְרַבָּנַן, הַאי לָמוּת מַאי דָּרְשִׁי
3 בֵּיהּ. מוֹקְמֵי לֵיהּ, בְּאֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים, כִּדְרַבָּנָא אָמַר
4 אֶחָד מִן הָעֲדִים ״שׁ לִי לְלַמֵּד עָלַיו זְכוּת׳, מְנַיִּין שֶׁאֵין
שׁוֹמְעִין לוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳עֵד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה׳. מְנַיִּין
5 לְאֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים שֶׁאֲמָרוֹ ״שׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה׳,
מְנַיִּין שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳אֶחָד לֹא יַעֲנֶה
6 בְּנֶפֶשׁ לָמוּת׳: דַּיְנֵי נְפָשׁוֹת הָמְלַמֵּד כֵּן׳: אָמַר רַב, לֹא
שָׁנוּ, אֶלָּא בְּשַׁעַת מַשָּׂא וּמַתָּן. אֲבָל בְּשַׁעַת גְּמַר דִּין,
7 מְלַמֵּד זְכוּת, חוֹזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה. מֵיתִיבִי, לְמֶחֱרָת,
מַשְׁכִּימִין וּבָאִין. הַמְזַכֶּה אוֹמֵר, אֲנִי הַמְזַכֶּה, וּמְזַכֶּה
8 אֲנִי בְּמָקוֹמוֹ. הַמְחַיֵּב אוֹמֵר, אֲנִי הַמְחַיֵּב, וּמְחַיֵּב אֲנִי
בְּמָקוֹמוֹ. הַמְלַמֵּד חוֹבָה, מְלַמֵּד זְכוּת. אֲבָל הַמְלַמֵּד
9 זְכוּת, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְלַמֵּד חוֹבָה. וְהָא לְמֶחֱרָת,
גְּמַר דִּין הוּא. וְלִיטַעֲמִיךְ, לְמֶחֱרָת מַשָּׂא וּמַתָּן, מִי לֵיכָּא.

כִּי קָתָנֵי, בְּשַׁעַת מַשָּׂא וּמַתָּן. תָּא שְׁמַע, דַּיָּנִין אֵלּוּ בְּנֶגֶד אֵלּוּ, עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶחָד מִן הַמְחַיְּבִין
דִּבְרֵי הַמְזַכִּין. וְאִם אֵיתָא, לֵיתְנֵי נַמֵּי אֵיפְכָּא. תְּנַא, אֲזֹכוּת קָא מַהַדַּר, אַחֲזָבָה לֹא קָא מַהַדַּר.
תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים שֶׁזִּיכָּה וְמֵת, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילּוּ חַי
וְעוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ. וְאַמַּאי, נֵימָא אִילּוּ הָוָה קַיֵּים הַדַּר בֵּיהּ. הַשְׁתָּא מֵיהָא, לָא הַדַּר בֵּיהּ. וְהָא
שְׁלְחוּ מִתָּם, לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, מוֹצִא מִכְלָל רַבֵּינוּ. אֵין מוֹצִא, אֶיתֵּימַר. תָּא שְׁמַע,
שְׁנֵי סוֹפְרֵי הַדַּיָּנִין עוֹמְדִין לִפְנֵיהֶן, אֶחָד מִן הַיָּמִין וְאֶחָד מִן הַשְּׂמֹאל, וְכוֹתְבִין דִּבְרֵי הַמְזַכִּין
וְדִבְרֵי הַמְחַיְּבִין. בְּשִׁלְמָא דִּבְרֵי הַמְחַיְּבִין, לְמָחָר חָזוּ מַעֲמָא אַהֲדָרֵינָא, וְעָבוּ לְמֵעֲבַד הִלְּנָתָא דִּין.
אֶלָּא, דִּבְרֵי הַמְזַכִּין מַאי מַעֲמָא. לָאו, מִשּׁוּם דְּאִי חָזוּ מַעֲמָא אַהֲדָרֵינָא לְחוֹבָה, לֹא מְשַׁנְּחִינַן
בְּהוּ. לֹא, בְּדִי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שְׁנַיִם טַעַם אֶחָד מִשְּׁנֵי מִקְרָאוֹת. בְּדִבָּעֵא מִינֵּיהּ רַבִּי אַפִּי מֵרַבִּי
יוֹחָנָן, אָמְרוּ שְׁנַיִם טַעַם אֶחָד מִשְּׁנֵי מִקְרָאוֹת, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ, אֵין מוֹנִין לָהֶן אֶלָּא אֶחָד.
מְנָהֲנֵי מִילֵּי, אָמַר אַבַּיֵי, דְּאָמַר קְרָא ׳אַחַת דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתַּיִם זוּ שָׁמָעְתִּי כִּי עֹז לֵאלֹהִים׳,
מִקְרָא אֶחָד יוֹצֵא לְכַמָּה טְעָמִים, וְאֵין טַעַם אֶחָד יוֹצֵא מִמַּמָּה מִקְרָאוֹת. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל
תָּנָא, ׳וְכַפַּטִּישׁ יְפוֹצֵץ סָלַע׳, מַה פַּטִּישׁ זֶה מִתְחַלֵּק לְכַמָּה נִיצוֹצוֹת, אַף מִקְרָא אֶחָד יוֹצֵא
לְכַמָּה טְעָמִים. הֵיכִי דָּמֵי, טַעַם אֶחָד מִשְּׁנֵי מִקְרָאוֹת. אָמַר רַב זְבִיד, כִּדְרַתְנַן, מְזַבֵּחַ מְקַדֵּשׁ
אֶת הָרְאוּי לוֹ. רַבִּי יוֹשִׁעְיָה אוֹמֵר, כָּל הָרָאוּי לְאִשִּׁים, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד, שֶׁנֶּאֱמַר ׳הָעוֹלָה עַל
מוֹקְדָהּ. מָה עוֹלָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְאִשִּׁים, אִם עָלָתָה לֹא תֵרֵד. אַף כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לְאִשִּׁים,
אִם עָלָה לֹא יֵרֵד. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל הָרָאוּי לְמִזְבֵּחַ, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד, שֶׁנֶּאֱמַר ׳הִיא
הָעוֹלָה עַל מוֹקְדָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ׳. מָה עוֹלָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, אִם עָלְתָה לֹא תֵרֵד.
אַף כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לַמִּזְבֵּחַ, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד. וְתַרְוַיְיהוּ, מַאי קָמַרְבוּ, פְּסוּלִין. מַר מַיְיתֵי
לֵהּ מִמּוֹקְדָהּ, וּמַר מַיְיתֵי לֵהּ מִמִּזְבֵּחַ. וְהָא הָתָם, מִיפְּלֵג פְּלִיגִי. דְּקָתָנֵי סֵיפָא, אֵין בֵּין דִּבְרֵי
רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֶלָּא הָדָם וְהַנְּסָכִים. שֶׁרַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר לֹא יֵרֵדוּ, וְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר יֵרֵדוּ. אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא, כִּדְתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר
׳כל

אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת׳, לָמוּת הוּא דְּאֵינוֹ עוֹנֶה, אֲבָל לְזִכּוּת עוֹנֶה. מִשּׁוּם דְּמֵימְחֵי בְּנוֹגֵעַ בְּעֵדוּתוֹ. וְרַבָּנַן, הַאי לָמוּת מַאי דָּרְשִׁי בֵּיהּ. מוֹקְמֵי לֵיהּ, בְּאֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים, כִּדְרַבָּנָא אָמַר אֶחָד מִן הָעֲדִים ״שׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת׳, מְנַיִּין שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳עֵד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה׳. מְנַיִּין לְאֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים שֶׁאֲמָרוֹ ״שׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה׳, מְנַיִּין שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנֶפֶשׁ לָמוּת׳: דַּיְנֵי נְפָשׁוֹת הָמְלַמֵּד כֵּן׳: אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ, אֶלָּא בְּשַׁעַת מַשָּׂא וּמַתָּן. אֲבָל בְּשַׁעַת גְּמַר דִּין, מְלַמֵּד זְכוּת, חוֹזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה. מֵיתִיבִי, לְמֶחֱרָת, מַשְׁכִּימִין וּבָאִין. הַמְזַכֶּה אוֹמֵר, אֲנִי הַמְזַכֶּה, וּמְזַכֶּה אֲנִי בְּמְקוֹמוֹ. הַמְחַיֵּב אוֹמֵר, אֲנִי הַמְחַיֵּב, וּמְחַיֵּב אֲנִי בְּמְקוֹמוֹ. הַמְלַמֵּד חוֹבָה, מְלַמֵּד זְכוּת. אֲבָל הַמְלַמֵּד זְכוּת, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְלַמֵּד חוֹבָה. וְהָא לְמֶחֱרָת, גְּמַר דִּין הוּא. וְלִיטַעֲמִיךְ, לְמֶחֱרָת מַשָּׂא וּמַתָּן, מִי לֵיכָּא.

כִּי קָתָנֵי, בְּשַׁעַת מַשָּׂא וּמַתָּן. תָּא שְׁמַע, דַּיָּנִין אֵלּוּ בְּנֶגֶד אֵלּוּ, עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶחָד מִן הַמְחַיְּבִין דִּבְרֵי הַמְזַכִּין. וְאִם אֵיתָא, לֵיתְנֵי נַמֵּי אֵיפְכָּא. תְּנַא, אֲזֹכוּת קָא מַהַדַּר, אַחֲזָבָה לֹא קָא מַהַדַּר. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים שֶׁזִּיכָּה וְמֵת, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילּוּ חַי וְעוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ. וְאַמַּאי, נֵימָא אִילּוּ הָוָה קַיֵּים הַדַּר בֵּיהּ. הַשְׁתָּא מֵיהָא, לָא הַדַּר בֵּיהּ. וְהָא שְׁלְחוּ מִתָּם, לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, מוֹצִא מִכְלָל רַבֵּינוּ. אֵין מוֹצִא, אֶיתֵּימַר. תָּא שְׁמַע, שְׁנֵי סוֹפְרֵי הַדַּיָּנִין עוֹמְדִין לִפְנֵיהֶן, אֶחָד מִן הַיָּמִין וְאֶחָד מִן הַשְּׂמֹאל, וְכוֹתְבִין דִּבְרֵי הַמְזַכִּין וְדִבְרֵי הַמְחַיְּבִין. בְּשִׁלְמָא דִּבְרֵי הַמְחַיְּבִין, לְמָחָר חָזוּ מַעֲמָא אַהֲדָרֵינָא, וְעָבוּ לְמֵעֲבַד הִלְּנָתָא דִּין. אֶלָּא, דִּבְרֵי הַמְזַכִּין מַאי מַעֲמָא. לָאו, מִשּׁוּם דְּאִי חָזוּ מַעֲמָא אַהֲדָרֵינָא לְחוֹבָה, לֹא מְשַׁנְּחִינַן בְּהוּ. לֹא, בְּדִי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שְׁנַיִם טַעַם אֶחָד מִשְּׁנֵי מִקְרָאוֹת. בְּדִבָּעֵא מִינֵּיהּ רַבִּי אַפִּי מֵרַבִּי יוֹחָנָן, אָמְרוּ שְׁנַיִם טַעַם אֶחָד מִשְּׁנֵי מִקְרָאוֹת, מַהוּ. אָמַר לֵיהּ, אֵין מוֹנִין לָהֶן אֶלָּא אֶחָד. מְנָהֲנֵי מִילֵּי, אָמַר אַבַּיֵי, דְּאָמַר קְרָא ׳אַחַת דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתַּיִם זוּ שָׁמָעְתִּי כִּי עֹז לֵאלֹהִים׳, מִקְרָא אֶחָד יוֹצֵא לְכַמָּה טְעָמִים, וְאֵין טַעַם אֶחָד יוֹצֵא מִמַּמָּה מִקְרָאוֹת. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא, ׳וְכַפַּטִּישׁ יְפוֹצֵץ סָלַע׳, מַה פַּטִּישׁ זֶה מִתְחַלֵּק לְכַמָּה נִיצוֹצוֹת, אַף מִקְרָא אֶחָד יוֹצֵא לְכַמָּה טְעָמִים. הֵיכִי דָּמֵי, טַעַם אֶחָד מִשְּׁנֵי מִקְרָאוֹת. אָמַר רַב זְבִיד, כִּדְרַתְנַן, מְזַבֵּחַ מְקַדֵּשׁ אֶת הָרְאוּי לוֹ. רַבִּי יוֹשִׁעְיָה אוֹמֵר, כָּל הָרָאוּי לְאִשִּׁים, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד, שֶׁנֶּאֱמַר ׳הָעוֹלָה עַל מוֹקְדָהּ. מָה עוֹלָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְאִשִּׁים, אִם עָלָתָה לֹא תֵרֵד. אַף כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לְאִשִּׁים, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל הָרָאוּי לְמִזְבֵּחַ, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד, שֶׁנֶּאֱמַר ׳הִיא הָעוֹלָה עַל מוֹקְדָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ׳. מָה עוֹלָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, אִם עָלְתָה לֹא תֵרֵד. אַף כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לַמִּזְבֵּחַ, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד. וְתַרְוַיְיהוּ, מַאי קָמַרְבוּ, פְּסוּלִין. מַר מַיְיתֵי לֵהּ מִמּוֹקְדָהּ, וּמַר מַיְיתֵי לֵהּ מִמִּזְבֵּחַ. וְהָא הָתָם, מִיפְּלֵג פְּלִיגִי. דְּקָתָנֵי סֵיפָא, אֵין בֵּין דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֶלָּא הָדָם וְהַנְּסָכִים. שֶׁרַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר לֹא יֵרֵדוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר יֵרֵדוּ. אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא, כִּדְתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר ׳כל

יְלִיף מִמּוֹקְדָהּ כו': וּפְרִיכְנַן **הָתָם הָא מִיפְּלֵג פְּלִיגִי.** וְלֹא טַעַם אֶחָד הוּא: **הָדָם וְהַנְּסָכִים.** שֶׁנִּפְסְלוּ לֹא יֵרְדוּ דְּהָא נִרְאוּ לְמִזְבֵּחַ: **לֹא' יְהוֹשֻׁעַ יֵרְדוּ.** דְּאֵינָן לְאִשִּׁים: כל

שיהא דבר שנראה כבר למזבח ובזבחים מפרש למעוטי קמצים שלא קדשו בכלי אבל פיגול ונשפך דמו ונשחט במחשבת פסול אם עלו לא ירדו ודחם מפרש טעמא שהיה פסולן בקדש כלומר שנפסלו בעזרה: **רבי יהושע אומר כו'.** קא סלקא דעתך דרבי יהושע לאו לאיפלוגי אתא אלא למילפא מקרא: **כל היאוי לאשים.** גרסינן לאשים להקטרה על האש: **העולה על מוקדה.** ממוקדה דייק דהיינו אשים דאמר קרא כל הלילה תהא שם דכיון שעלתה לא תרד ומשום בשירה לא איצטריך כל הראוי לאשים גרסינן ולא גרסינן כל העולה לאשים וטעמא דרבן גמליאל מעל המזבח: **ותרוייהו מרבו פסולין.** שנפסלו בעזרה שאם עלו לא ירדו ולא פליגי אהדדי אלא מר

יום לתחלת דין. ואיפכא ליכא למימר דמסתמא תחלת הדין עיקר ועוד ביום הנחילו קבלת עדות הוא דהוי כתחלת הדין:

דכתיב וביום הראות בו. מכנגע נראה לי דריש ליה רבא בפ"ק דמועד קטן (דף ח. ושם) לי ולא לאורי וקרא דהכא מוקים לה דיש יום שאי אתה רואה אותו היכא דנגע נולד בחתן ונותנין לו ז' ולאיצטלית אלא אורחא דהש"ס להביא הפשוט דאי לא כנגע נראה לי הוה מוקמינן קרא דהכא ביום ולא בלילה וכה"ג איכא בכמה דוכתין:

סתמא אחרינא אשכח דיני ממונות מתחילין ביום וגומרין בלילה. תימה דלעיל טעמא דמתני' דהכא משום דכתיב ושפטו את העם בכל עת אבל לענין סומא מקשינן ריבים לנגעים:

דילמא דיני נחלות קא אמרת. פ"ה דביום הויא צואת המת דין פסוק וא"צ הדבר עוד לדיינין וצריך לאוקומי קרא בשהקנה דדברי שביב מרע לאו בכתובין ובמסורין מדאורייתא אלא מדרבנן:

שלשה שנבטנו לבקר כו'. מפורש בפ"ק (דף ט. ושם) גבי בומן שהתרו בהן: אבל

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

אֲבָהוּ, שָׁחַט וְזָרַק, אִיפָּא בֵּינַיְיהוּ. לְדִבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אֶחָת. לְדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, חַיָּיב שְׁתַּיִם. הָא אֵיתְמַר עָלָהּ, אָמַר אַבַּיֵי, אַף לְדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא נָמֵי, אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. דְּאָמַר קְרָא, "שָׁם תַּעֲלֶה עוֹלוֹתַיִךְ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה". עֲרֵיבְנְהוּ רַחֲמָנָא, לְכוֹלְהוּ עֲשִׂיּוֹת: דִּינֵי מָמוֹנוֹת דָּנִין בַּיּוֹם וְכוּ': (סִימָן מִשְׁפָּ"ט מֵעֲנָ"ה מִטָּ"ה): מֻתָּנִי מִילֵּי, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר פַּפָּא, דְּאָמַר קְרָא "וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת". אִי הָכִי, תְּחִלַּת דִּין נָמֵי. כְּדִרְבָא, דְּרָבָא רָמֵי, כְּתִיב "וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת", וּכְתִיב "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו". הָא בְּיָצִיד, יוֹם, לְתַחֲלַּת דִּין. לְיָלָה, לְגָמַר דִּין. מָתְנִיתִין, דְּלֵא כְּרַבִּי מֵאִיר. דְּתַנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "עַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נָגַע", וְכִי מָה עִנְיַן רִיבִים אֵצֶל נְגָעִים. אֶלָּא, מְקֹשָׁשׁ רִיבִים לִנְגָעִים. מַה נְּגָעִים בַּיּוֹם, דִּכְתִיב "וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ". אַף רִיבִים, בַּיּוֹם. וּמַה נְּגָעִים שֶׁלֹּא בְּסוּמִין, דִּכְתִיב "לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן". אַף רִיבִים, שֶׁלֹּא בְּסוּמִין. וּמְקֹשָׁשׁ נְגָעִים לְרִיבִים, מָה רִיבִים שֶׁלֹּא בְּקְרוֹבִים, אַף נְגָעִים שֶׁלֹּא בְּקְרוֹבִים. אִי, מָה רִיבִים בְּשִׁלְשָׁה, אַף נְגָעִים בְּשִׁלְשָׁה. וְדִין הוּא, מָמוֹנוֹ בְּשִׁלְשָׁה. גּוּפוֹ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר "וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד" וְגוֹ', הָא לְמִדְתָּ שֶׁאֲפִילּוּ כֹּהֵן אֶחָד רוֹאֶה אֶת הַנְּגָעִים. הָהוּא סְמָיָא, דַּהֲוָה בְּשִׁבְבוּתֵיהּ דְּרִבִּי יוֹחָנָן, דַּהֲוָה דָּאֵין דִּינָא, וְלָא אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן וְלָא מִידִי. הֵיכִי עָבֵיד הָכִי, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה, וְתָנֵן, כָּל הַכָּשֵׁר לָדוּן, כָּשֵׁר לְהָעִיד. וְיֵשׁ שֶׁכָּשֵׁר לְהָעִיד, וְאֵין כָּשֵׁר לָדוּן, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְאֵתויֵי סוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו. רַבִּי יוֹחָנָן, סְתָמָא אַחֲרִיתָא אַשְׁכַּח, "דִּינֵי מָמוֹנוֹת דָּנִין בַּיּוֹם וְגוֹמְרִין בַּלַּיְלָה". מַאי אוֹלְמֵיהּ דְּהַאי סְתָמָא, מַהַאי סְתָמָא. אִי בְּעֵית אֵימָא, סְתָמָא דְּרַבִּים עָדִיף. וְאִי בְּעֵית אֵימָא, מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי לָהּ גַּבֵּי הִלְכָתָא דְּדִינָא. וְרַבִּי מֵאִיר, הַאי "וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת", מַאי דְּרַשׁ בֵּיהּ. אָמַר רָבָא, לְאֵתויֵי יוֹם הַמְּעוּנָּן. דְּתָנֵן, אֵין רוֹאִין אֶת הַנְּגָעִים שַׁחֲרִית וּבֵין הָעַרְבַּיִם, וְלֹא בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְלֹא בַּיּוֹם הַמְּעוּנָּן, מִפְּנֵי שֶׁכָּהֶה נִרְאֵית עַזָּה. וְלֹא בַצָּהֳרַיִם, מִפְּנֵי שֶׁעַזָּה נִרְאֵית כֵּהָה. וְרַבִּי מֵאִיר, הַאי "בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו", מַאי עָבֵיד לֵיהּ. הַהוּא, מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרָבִי רַבָּה בַּר חֲנִינָא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו", בְּיוֹם אַתָּה מְפַלֵּל נַחֲלוֹת, וְאִי אַתָּה מַפִּיל נַחֲלוֹת בַּלַּיְלָה. אָמַר לֵיהּ, אֶלָּא מֵעַתָּה, מַאן דְּשָׁכִיב בֵּימָמָא, יִרְתוּן לֵיהּ בְּנֵיהּ. וּמַאן דְּשָׁכִיב בְּלֵילְיָא, לָא יִרְתוּן לֵיהּ בְּנֵיהּ. דֵּילְמָא, דִּין נַחֲלוֹת קָאָמְרַת. דְּתַנְיָא, "וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט, אוֹרָעָה כָּל הַפְּרָשָׁה כּוּלָּהּ לְהַוּוֹת דִּין. כְּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שְׁלֹשָׁה שֶׁנִּבְנְבוּ לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה, רָצוּ כּוֹתְבִין, רָצוּ עוֹשִׂין דִּין. שְׁנַיִם, כּוֹתְבִין וְאֵין עוֹשִׂין דִּין. וְאָמַר רַב חִסְדָּא, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בַּיּוֹם. אֲבָל בַּלַּיְלָה, כּוֹתְבִין וְאֵין עוֹשִׂין דִּין. מִשּׁוּם דְּהָווּ לְהוּ עֲדִים, וְאֵין עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּין. אָמַר לֵיהּ, אִין, הָכִי קָאָמְנָא: דִּינֵי נְפָשׁוֹת דָּנִין בַּיּוֹם וְכוּ': מֻתָּנֵי מִילֵּי, אָמַר רַב שִׁמִי בַּר חִיָּיא, אָמַר קְרָא "וְהוֹקַע אוֹתָם לַה' נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ". אָמַר רַב חִסְדָּא, מְנַיִן לְהוֹקָעָה שֶׁהִיא תְּלִיָּיה, דִּכְתִיב "וְהוֹקַעְתָּ אוֹתָם לַה' מִנֶּגֶד הַשָּׁמֶשׁ". בִּגְבַעַת שָׁאוּל בְּחִיר ה', וּכְתִיב

כל הנוגע. אפי' פסולין: יקדש. ולא ירד: **שומע אני**. בין שנראה בין שלא נראה כגון שאור ודבש ואיל וצבי וחולין: **ת"ל כבשים**. דסמיך ליה וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה וגו': **עולה**. בהדהוא קרא נמי כתיב: **ותרוייהו**. קא ממעטי פסולין שלא נראו מעולם: **לרבות את הזוורין**. דם קדשים בחוץ שהוא בכרת ומתרבי מדם שפך ובפרשת שחוטי חוץ כתיב: **או זבח**. גבי מעלה בחוץ כתיב: **שחט וזרק**. בהעלם אחד לרבי ישמעאל אינו חייב אלא חטאת אחת דמייתי ליה לזורק מכרת דכתיב בשוחט וכיון דחד כרת וחד לאו אתרוייהו אין חילוק חטאת ביניהם כי עבדינהו בהעלם אחת: **ולרבי עקיבא**. דליף זורק מכרת דכתיב גבי מעלה הוו להו שוחט וזורק שני כריתות וחייב שתים: **אף לר' עקיבא אינו חייב אלא אחת**. דאע"ג דאיכא שתי כריתות דאיכא זורק ואין בהן אלא אזהרה אחת אין חילוק חטאת ביניהם דאילו במעלה כתיבא אזהרה באפי נפשה (דברים יב) השמר לך פן תעלה עולותיך ואילו שוחט וזורק אין בהם אזהרה אלא מהיקש דאיתקש למעלה דכתיב שם תעלה עולותיך ושם תעשה איתקש שאר עשיות להעלאה ומהכא נפקא לשוחט וזורק (ובחים דף קז.): **ביום הנחילו**. בלילה **לגמר דין**. דכתיב ושפטו ועיקר משפט היינו גמר דין: **ריבים**. אפי' גמר דין משמע: **לאיתויי סומא באחת מעיניו**. ורבי מאיר היא דמקיש ריבים לנגעים: **סתמא אחרייתא אשכח**. דמכשר סומן: **בלילה**. דומיא דסומא: **סתמא דרבים עדיף**. דההיא רבי מאיר היא וכיון דבדוכתא אחריתי הדר רבי וסתם כרבנן עבדינא כוותיה: **משום דקתני לה**. להא דדנין בלילה (גבי הלבתא דינא הבא בסנהדרין (דף לב.). תניא רבי גבי דיני ממונות שמע מינה עיקר היא למילף מינה דאילו ההיא דכל הכשר במסכת נדה (דף מט:) תניא רבי אגב גררא דתניא התם כי הני מילי טובא בפ' בא סימן הלכך לאו אליבא דהלכתא סתם אלא משום דמצרך ותני הנך דדמו אהדדי כגון כל שחזיר בראשית הגז חייב במתנות ויש שחייב במתנות ואין חייב בראשית הגז ודכוותיה טובא: **לאיתויי יום המעונן**. אע"ג דלראשית נגעים לא חזו לשפוט הוי: **שחרית ובין הערבים**. אין כח אור החמה קיים: **מפני שכהה נראית עזה**. ומטאמינן ליה שלא כדין: **ולא בצהרים**. שאור החמה חזק ומבלבל את העינים ואתי לטהר את הטמא: **מאי עביד ליה**. הא נפקא ליה מהיקשא: **ואי אתה מפיל בו**. מפרש לה ואזיל: **דילמא דיני נחלות קאמרת**. דביום היא צואת מת דין פסוק ואין צריך עוד לדיינין ובלילה לא הוי דין פסוק וצריך דיינין ואלו ששמעו צואת המת יעידו בפניהם: **לחוקת משפט**. בפרשת נחלות דאיש כי ימות וגו' כתיבא: **אורעה**. נסתיימה: **להיות דין**. דמשמע הפלת נחלות דין קצוב הוא בשעת המיתה הכל כמו שאמר המת ואין הדבר צריך דיינין אלא כל אחד מיורשיו יחזקהו שומעי הצוואה בשלו: **רצו כותבין**. בלשון עדות והיורשים יבאו לב"ד וב"ד יעשו כפי הצוואה: **רצו עושין דין**. השומעין ראשין

ושליטין להזיק מחזיקין כל אחד בשלו הכל כמו שאמרו: **שנים אין עושין דין**. דמתחילתו לא נראו להיות לדיינין: **אבל בלילה**. שאינו ראוי לדון כותבין ואין עושין דין אפילו למחר שמתחלתן לא נראו לישב לשם דין:

ותקח רצפה בת איה וגו'. אלמא מגולין היו לפי שתלויין על העצים ואי משום לא תלין נבלתו וגו' הא שנינן לה ביבמות (דף עט.) מוטב תיעקר אות אחת בתורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא שיהו הכל רואין אותן ושואלין מה טיבן של אלו הללו בני מלכים הם ופשטו ידם בגרים גרורים: **חלק לחם בתי דינים.** והכי קאמר קח כל ראשי העם והולך אותם לבתי דינים הרבה וידונו את עוברי העבירה והוקע אותם את המחויבין מפני שצמדו לבעל פעור ועובד עבודה זרה בסקילה וכל הנסקלין נתלין כדאמרינן (בארבע מיתות (דף סה.)): **שאן.** ב"ד אחד דן שנים ביום אחד: **אלא בשתי מיתות.** הוא דאין דנין לפי שאין זו דומה לזו וצריך למצוא טעם לדבריהם כאן וכאן ואתי לאקלקולי שמא לא יהפשו בכל הצורך: **אבל במיתה אחת.** ועבירה אחת דנין: **אלא.** כדמוכח קרא (במדבר כה) וישוב חרון אף וגו' כשהקב"ה רואה שכולם עסוקים בדבר ומקנאין לבבודו: **צדק ילין בה.** רגילין היו מתחלה בו להלין את הדין כדי לצדקו ועתה כשאין עושים כן הרי הן במרצחין: **שבחמין את דינו.** שמשהה אותו ומלינו כדי להוציאו לאמיתו: **ואידך.** מיבעיא ליה לתך דרשה דאמר בב"ק (דף מו: ע"ש) מנין שנזקקין לתובע תחלה כגון התובע את חבירו לדין שהלוהו ואינו משלם וזה טוענו משכון היה לי בידך ונתקלקל או אבד נזקקין לו אבד נזקקין תחלה ב"ד לתביעת התובע עד שיהא ממונו בידו ואחר כך נזקקין לדין המשכון: **אשרי חמוין.** החזיקו את הנגזל ולא את הגזלן: **כל תענית וכו'.** רגילין היו בלילי תענית לעשות צדקה והיו עיני הענים נשואות לכך ואם ילינו נמצאו עניים רעבים שנעשנו על כך: **וה"ם.** במקום שרגילין לחלק ריפתא ותמרי דבר המוכן לאבול: **אבל זוזי וחיטי ושערי.** לא נשענו העניים עליהם אותו הלילה ולית לן בה עד למחר: **דלמא חזו מעמא.** היום לחובה ובעו למיעבד הלנת דין ונמצא נמרו בשבת ואי אפשר כדמפרש הכא מיתת ב"ד דוחה שבת: **לידייני' במעלי שבתא וגמריה בחד בשבתא.** וכל זמן שלא נגמר הדין לא הוי עיוני הדין דכל שעה מצפה להצלה אבל בשנגמור כל היום מצפה למיתה והוי עיוני הדין: **מינייהו להו מעמייהו.** שנשאו ונתנו ודקדקו ביום ראשון: **ליבא דאינשי אינשי.** ליבא דאינשי לא כתבי ואף על גב שזכור לו ליסוד הטעם נשכח מלבו ישובו לטעמו ואין יכול ליישבו לתת טעם הגון כבראשונה: **ותהא קבורת מת מצוה בו'.** ר"ל לאו אמתני' בעיא מר' יוחנן אלא בעלמא וסדרוה מסדרי הגמ' כאן משום דסופה לשאול ותהא מיתת ב"ד דוחה שבת: **ולאחותו מה ת"ל.** גבי נזיר כתיב על נפש מת לא יבא וכתיב בתריה לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו וכולהו יתירי נינהו דהא (מכל נפשות) משתמע ודרשינן להו בספרי אביו מה תלמוד לומר הא לא בא אלא להוציא מת מצוה שמותר ליטמא לו לאמו מה תלמוד לומר לגופיה לא איצטריך ולהתיר מת מצוה הא מאביו נפקא אלא להביא שאם היה זה נזיר כהן דיש עליו שתי קדושות אין הכתוב מזהירו ליטמא אלא לאמו ולשאר קרובים אבל מטמא למת מצוה לאחיו מה תלמוד לומר שאם היה זה נזיר כהן גדול דקדושתו חמורה שאף בלא נזירות אסור ליטמא לקרובים אף על פי כן לאחיו הוא דלא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ואם אינו ענין לנזיר גרידא ולא לכהן הדיוט נזיר תניהו ענין לנזיר וכ"ג לאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה כ"ג ונזיר והולך לשחוט את פסחו דאיכא מצות טובא אפ"ה לאחותו הוא דאינו יטמא אבל מיטמא למת מצוה:

ושמע

וכתיב וְתִקַּח רִצְפָּה בַת אַיָּה אֶת הַשָּׂק וַתַּטֵּהוּ לָהּ אֶל הַצּוּר בְּתְחִלַּת קָצִיר, וכתיב וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל רָאשֵׁי הָעָם, אִם הָעָם חָטְאוּ, רָאשֵׁי הָעָם מֶה חָטְאוּ. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, חֻלַּק לָהֶם בָּתֵּי דִינִין. מַאי טַעֲמָא, אִילֵימָא, מִשּׁוּם שֶׁאֵין דָּנִין שְׁנַיִם בְּיוֹם אֶחָד, וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשִׁתֵּי מִיתוֹת. אֲבָל בְּמִיתָה אַחַת, דָּנִין. אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּשׁוֹב חֲרוֹן אַף מִיִּשְׂרָאֵל. דִּינֵי מְמוֹנוֹת גּוֹמְרִין בּוֹ בַּיּוֹם כּוּ': מְנָהֲנֵי מִילֵּי, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר קְרָא מְלֻאָתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים. וְרָבָא אָמַר, מֵהָכָא, אַשְׁרֵי חָמוֹץ, אַשְׁרֵי דַּיָּן שֶׁמְּחַמֵּץ אֶת דִּינוֹ. וְאִידָךְ, אַשְׁרֵי חָמוֹץ, וְלֹא חוֹמֶץ. וְאִידָךְ, הַאי מְלֻאָתִי מִשְׁפָּט? מַאי עֲבִיד לֵיהּ. כְּדְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּל הַעֲנִית שְׁמָלִינִין בּוֹ אֶת הַצְּדָקָה, כְּאִילּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר מְלֻאָתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק וְגוֹ'. וְרָבָא, וְרַבִּי חֲנִינָא, וְרַבִּי יִצְחָק אָמְרֵי. אֲבָל בְּזוּזֵי חִיטֵּי וּשְׂעֹרֵי, לֵית לָן בָּהּ: לְפִיכָךְ אֵין דָּנִין כּוּ': מַאי טַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּלֹא אַפְּשַׁר. הֵיכִי לֵיעָבֵד, לִידַייְנֵיהּ בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, וְלִגְמְרֵיהּ לְדַיְנֵיהּ בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, לְחוֹבָה, וְנֶעְנֵי לְמֵיעֲבַד הִלָּנַת דִּין. לִדַייְנֵיהּ בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, וְלִיגְמְרֵיהּ בְּשַׁבְּתָא, וְלִיקְטְלֵיהּ בְּשַׁבְּתָא, אֵין רָצִיחָה דּוֹחָה אֶת שַׁבָּת. וְלִיקְטְלֵיהּ לְאוֹרָתָא, נֶגֶד הַשַּׁמָּשׁ? בְּעָנָן. וְלִיגְמְרֵיהּ לִדַייְנֵיהּ בְּשַׁבְּתָא וְלִיקְטְלֵיהּ בְּחַד בְּשַׁבְּתָא, נִמְצָא אַתָּה מְעַנֶּה אֶת דִּינוֹ. נִידַייְנֵיהּ בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא וְנִגְמְרֵיהּ בְּחַד בְּשַׁבְּתָא, מִינְּשׁוּ מֵעֲמַיְיהוּ. אַף עַל גַּב דִּשְׁנֵי סוֹפְרֵי הַדַּיָּנִין עוֹמְדִים לְפָנֵיהֶם וְכוֹתְבִין דִּבְרֵי הַמְזַכִּין וְדִבְרֵי הַמְחַיְּבִין, נְהִי דִּבְפוֹמָא כָּתְבִין, לִיבָּא דְּאִינְשֵׁי אִינְשִׁי, הִלְכָךְ לֹא אַפְשָׁר. אָמַר לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, וְתֶהֱא קְבוּרַת מֵת מִצְוָה. דְּוֹחָה שַׁבָּת, מִקַּל וָחוֹמֶר. וּמָה עֲבוֹדָה שֶׁדּוֹחָה שַׁבָּת, קְבוּרַת מֵת מִצְוָה דּוֹחָה אוֹתָהּ, מִילְּאָחוֹתוֹ, כְּדְרַבָּנָיֵא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וְלַאֲחוֹתוֹ, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר, הֲרֵי שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לִשְׁחוֹט אֶת פִּסְחוֹ וְלִמּוֹל אֶת בְּנוֹ,

ושמע

אבל במיתה אחת דנין. והא דתני בתוספתא אין דנין שנים ביום אחד אפי' נואף ונואפת בפרק נגמר הדין (לקמן דף מו.) מוקמי לה בבת כהן ובועלה דהיא בשריפה ובועלה בחנק:

אשרו חמוץ ולא חומץ. פ"ה לכדרשינן בפרק שור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו: ושם) מניין שנזקקין לתובע תחלה כגון שתובע את חבירו שהלוהו מנה ואינו משלם וזה משיבו משכון היה לי בידך ונתקלקל או אבד נזקקין לתובע תחלה עד שיהא ממונו בידו ואח"כ נזקקין לדין משכון וצ"ל שיש שטר למלוה דלא מהימן ליה במיגו דאי בעי אמר פרעתיך ה"א לפרעו בעדים ואע"ג דאטרוחי ב"ד תרי זימנין לא מטרחינן כדאמר בפ' המקבל (ב"מ ד' ק:). בההוא שטרא דהוה כתיב ביה שנין סתמא ומלוה אמר ג' ולוה אמר ב' ומסיק והיכא דקדים מלוה ואבל פירי דג' שנין לא מפקינן מיניה משום דאטרוחי בי דינא שתי זימני לא מטרחינן התם היינו טעמא כדמסיק מילתא דעבידי לאיגלויי אבל הכא משום דברים בעלמא קאמר לוה לאישתמוטי לא שבקינן מלהוציאו מידו מיהו תימה היכי דמי אם יש לו עדים מזומנין ללוה או שטוען דבתר ל' יום יביא עדים נמתין ליה דאפי' שואל זמן לפרוע יהבינן ליה זמן ל' יום ואי טוען שיביא עדים לאחר ל' יום בלא קרא נמי לא צייתינן ליה והיכא דליידי ניכסי קאמר התם דנזקקין לנתבע תחלה דאמאי וכי ימתינו לאחר שנה או שנתים וצ"ל ולדחוק דאמר פלוני ופלוני היה שם ויודע בכוותו וידוע דהכי הוא וריב"א פירש דנזקקין לתובע תחלה פירוש היינו לקבל עדיו תחלה וע"מ אם ימותו עדיו של נתבע או יילכו למדינת הים ותימא דלא גרע מהיכא דליידי ניכסי וי"מ שזה תובע שהבל בו והנתבע אומר שיביא עדים היום או למחר משאר תביעות שיש לו עליו דנזקקין לתובע תחלה דק"ל בפרק החובל (ב"ק דף צא.) דאין נותנין זמן לחבלות: **לינמריה** לדייניה בשבתא. אע"ג דתנן בפ' משילין (ביצה דף לו.) אלו הן משום שבות לא דנין היינו דוקא דיני ממונות גזירה שמא יכתוב אבל דיני נפשות אין לאסור מטעם זה שכבר כתבו מאתמול דברי המזכין ודברי המחייבין:

אין רציחה דוחה את השבת. בשריפה ניתא אפילו למ"ד מקלקל בהבערה פטור דיש בה חילול שבת משום פתילה דאמר (יבמות דף ו:) מה לו ביישול פתילה מה לי ביישול סממנים ובשאר חייבי מיתות נמי אפי' למ"ד (בתובות ה:) דמקלקל בחבורה פטור הכא חשיב תיקון דיש לו בפרה:

לאביו ולאמו. לאמו דרשי' לכהן וגזיר ואע"ג דנזיר חמור דאין מיטמא לקרובים וכהן הדיוט מיטמא לקרובים מ"מ ס"ד דמיתסר טפי משום כהן הדיוט כיון דאיכא תרתי ועוד כהן הדיוט עדיף שזה קדושתו לעולם וזה אין קדושתו לעולם דאמרינן בנזיר בפ' כהן גדול (דף מז:): **הרי** שהיה הולך לשחוט את פסחו. פ"ה הרי שהיה כהן גדול ונזיר והולך לשחוט את פסחו וקשה דפריך מיניה בפ' טבול יום (זבחים דף ק.) אעובדא דיוסף הכהני שמחה אשתו בע"פ וטימאתהו ומאי קושיא שאני הכא דאיכא מצות טובא ע"כ נראה לפרש דבהולך לשחוט הפסח לבד איירי או למול את בנו ואינו לא כהן גדול ולא נזיר וכן משמע מדלא קתני הרי שהיה כ"ג ונזיר והולך לשחוט את פסחו בתרתי באחריני והא דתני אמרת לא יטמא משום דלא אתי עשה דטומאת קרובים וידחה עשה דפסח או דמילה שיש בו כרת ועוד יש ליישב פי' הקונטי' דאי משום הולך לשחוט את פסחו לחודיה לא נמנע מלטמא כי היה נמי בהדי אחריני אין בכך כלום דלא דמי להכהן הדיוט בדפרישית לעיל דקדושתן קדושת עולם:

שבת

שבת שנדחית מפני העבודה. הקשה הר"ר יעקב דאורליינ"ש ונימא דיו מה עבודה לא מדחיא אלא בשב ואל תעשה אף שבת לא תדחה אלא בשב ואל תעשה ולמאן דלית ליה דיו (ב"מ דף כה. ושם) היכא דמפריך קל וחומר ניתא ור"ל מ"מ איכא ק"ו דהשתא ומה עבודה שהיא קלה דוחה שבת קבורת מת מצוה לא כ"ש דלכל הפחות לא גרע מעבודה והא דאמר בסוף פרק כיצד הרגל (שם) ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברה"ר שהוא פטור החמיר עליהם ברשות הניזק לשלם נזק שלם מקום שהחמיר על הקרן ברה"ר שהוא חייב אינו דין שנחמיר עליו ברשות הניזק לשלם נזק שלם ואמרינן דיו מה ברה"ר חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק ואמאי לא אמרינן ומה שן ורגל הקל משלם בחצר הניזק נזק שלם קרן חמור לא כ"ש וי"ל דשאני הכא כיון דגוף העבודה נדחית מפני מת מצוה אין לנו לומר שתהא חמורה הימנו בשום מקום: **רציחה** תוכיח. וא"ת ולעיבד ק"ו ממילה ולא מצי פריך מרציחה וי"ל מ"מ הוה מצי למימר רציחה תוכיח כי היכי דרציחה לא דחיא שבת אף על פי שדוחה את העבודה דדחיא שבת ה"נ קבורת מת מצוה לא תדחה שבת אף על פי שראינו את המילה דדחי שבת:

שנאמר מעם מזבחי. ואפי' אין שם כהן ראוי לעבוד את העבודה נידחית וא"ת דמה שרציחה דוחה את העבודה לאו משום דרציחה דוחה את העבודה אלא משום דגברא לא חזי דאמרינן (ברכות דף לב:) כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו שנאמר (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו וכ"ש עבודה וי"ל דעל כרחיך חזי דהא לא מיחל לעבודה ונשיאות כפים חומרא בעלמא הוא ועוד י"ל דשאני נשיאות כפים לפי שהרג בידיו ואין קיטגור נעשה סניגור כדכתיב בההוא קרא ובפרישה כפיכם אעלים עיני וגו':

מושבות מה ת"ל. והא דדרשי' בספ"ק דשבת (ד' כ.) בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד היינו משום דכתיב מושבותיכם ולא כתב מושבות וכי תימא כוליה להכי הוא דאתא א"כ לכתוב בכל גבולכם אלא מדכתיב לשון מושבות דרשינן ב"ד וא"ת כוליה לב"ד ולההיא דשבת הוא דאתא ומנא ליה לרבי יוסי ללאו ולרבי נתן לחלק וי"ל מדכתיב לא תבערו ולא כתיב לא תעשו מלאכה בכל מושבותיכם דההוה דרשינן ב"ד וההיא דשבת אבל אתה עושה מלאכה במדורת בית המוקד:

אמר אביי השתא דאמרת. וא"ת ולאביי ניקח מת מצוה מק"ו דריש לקיש כיון דליכא למימר רציחה תוכיח וי"ל היינו דקאמר אביי היכי פשיטא לר' יוחנן למימר רציחה תוכיח שדוחה את העבודה הא איכא למימר שאין דוחה מקל וחומר ואם כן הדרא קושיין לדוכתין קשיא דר"ל: **אין** רציחה דוחה אותה. וא"ת ונימא דיו ומה רציחה אינה דוחה שבת בקום ועשה אף עבודה לא תדחה בקום ועשה אבל שב ואל תעשה דחיא שפיר ולמאן דלית ליה דיו היכא דמיפרך קל וחומר ניתא:

לא תדא רציחה. רבא נמי פשיטא ליה דלא מצי למימר הכי דא"כ לא מיתוקם מעם מזבחי אלא קאמר לאביי אי בתר ק"ו אזלת לאקשויי לרבי יוחנן ומפקו ליה לקרא מקרבן ציבור א"כ גם בקרבן יחיד לא מיתוקם אלא ודאי לא אמרינן קל וחומר:

ומה

ושמע שמת לו מת. קרובו: **יכול ימצא אמרת לא ימצא.** דהא נזיר הוא וכתיב (ויקרא כא) על נפשות וגו' ואורך דברים הוא לשון המשנה זו יכול אף מת מצוה כן ת"ל ולאחותו דלא איצטריך אלא להאי וללמד אע"פ שיש עליו קדושה הרבה ועסקי מצוה לאחותו הוא דהזהיר הכתוב שלא ליטמא אבל מיטמא למת מצוה: **רציחה תוכיח שדוחה את העבודה.** דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות שאם היה כהן רוצח ורוצה לעבוד מביאין אותו לידין בב"ד ובלבד שלא יורידוהו מעל המזבח ממש אם כבר התחיל דכתיב מעם מזבחי ולא מעל: **כבר פסקה.** דלא דחיא שבת: **מה ת"ל.** הא ס"ד דאהבערה קאמר מה ת"ל הא כתיב (שמות כ) לא תעשה כל מלאכה: ופרכינן **מה ת"ל אי לר' יוסי ללאו בו'.** ללאו יצאת מכלל שאר המלאכות לומר לך שאין בה כרת וסקילה אלא לאו בעלמא: **לחלק יצאת.** מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצא שלא תאמר עשאן לכל המלאכות בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת לכך יצאת זו להקיש אליה את כל הכלל ולומר לך מה זו מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהיא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה: **מושבות קא קשיא ליה.** לתנא ועלה קאמר מה ת"ל כל היכא דכתיב מושבותיכם בא ללמד בכל מקום שאתם יושבין ולהביא חוצה לארץ: **חובת הגוף היא.** חובה המוטלת על האדם ואינה מוטלת על הקרקע בגון מצות שביעית ולא על פירות קרקע בגון ערלה ולכלאים ותרומות ומעשרות ותנן בפ"ק דקידושין (דף לו:) כל מצוה התלויה בארץ אבל מלאכה על הקרקע ופירותיו אינה נוהגת אלא בארץ ובכל שאינה תלויה בקרקע בין בארץ בין בחו"ל ויליף מע"ז: **שומע אני.** והומת בין בחול בין בשבת דתיתי לך מק"ו מעבודה כדאמרינן לעיל: **או אינו אלא אפילו מיתת ב"ד.** במשמע חילול והא מה אני מקיים והומת בחול ולא בשבת דק"ו פריכא הוא דאיכא למימר קבורת מת מצוה תוכיח שדוחה עבודה ואינה דוחה שבת: **או אינו אלא אפי' בשבת.** קאמר והומת דק"ו לאו פריכא הוא דהאי דקא אמרת מקבורת מת מצוה היא גופה תיקשי לן ונימא דתידחי שבת מק"ו מעבודה ת"ל משבותיכם והכי מפרש לה בפ"ק דיבמות: **והיו אלה לכם.** בפרשת רוצחים כתיב גבי מיתות ב"ד: **ואמר רחמנא לא תבערו.** אפי' לשריפת מיתת ב"ד: **השתא דאמרת.** מלא תבערו ואין רציחה דוחה שבת על כרחיך מהשתא אין רציחה דוחה עבודה מק"ו: **אמר רבא.** אי האי ק"ו אתיא למידרש תו לא מיתוקם מעם מזבחי דאי בקרבן יחיד הא איכא למידרש נמי ק"ו שנדחה מפני קרבן יחיד דקסבר נדרים ונדבות קריבים ביו"ט:

אין

וְשָׁמַע שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, יָכוֹל יִמָּצֵא, אֲמָרְתָ, לֹא יִמָּצֵא.
יָכוֹל, כְּשֵׁם שֶׁאֵינוֹ מִמָּצֵא לַאֲחוֹתוֹ, כָּךְ אֵינוֹ מִמָּצֵא
לְמֵת מִצְוָה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְלַאֲחוֹתוֹ', לַאֲחוֹתוֹ הוּא
דְּאֵינוֹ מִמָּצֵא, אֲבָל מִמָּצֵא לְמֵת מִצְוָה. 'שַׁבָּת' שֶׁנִּדְחֵית
מִפְּנֵי עֲבוֹדָה, אֵינוֹ דִין שֶׁתְּהֵא קְבוּרַת מֵת מִצְוָה,
דּוֹחָה אוֹתָהּ. אָמַר לֵיהּ, רְצִיחָה תּוֹכִיחַ שֶׁדּוֹחָה אֶת
הָעֲבוֹדָה וְאֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. רְצִיחָה גּוּפָהּ, תִּדְחֶה
אֶת הַשַּׁבָּת, מִקַּל וְחוֹמֶר. מָה עֲבוֹדָה שֶׁדּוֹחָה אֶת
הַשַּׁבָּת, רְצִיחָה דּוֹחָה אוֹתָהּ, שֶׁאֲמַרְתָּ 'מִמַּעַם מִזְבְּחִי
תִּקָּחֻנּוּ לָמוּת'. שַׁבָּת שֶׁנִּדְחֵית מִפְּנֵי עֲבוֹדָה, אֵינוֹ דִין
שֶׁתְּהֵא רְצִיחָה דּוֹחָה אוֹתָהּ. אָמַר רָבָא, בְּבָר פֻּקְּחָה
תְּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל,
'לֹא תַבְעִרוּ אֵשׁ', מַה תַּלְמוּד לוֹמַר, 'מַה תַּלְמוּד
לוֹמַר'? אִי לְרַבִּי יוֹסֵי, לְלָאו יָצְאת. אִי לְרַבִּי נָתָן,
לְחַלֵּק יָצְאת, כְּשׁתניא, הַבְעָרָה לְלָאו יָצְאת, דִּבְרֵי רַבִּי
יוֹסֵי. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, לְחַלֵּק יָצְאת. אֶלָּא אָמַר רָבָא,
תַּנָּא, 'מוֹשָׁבוֹת' קְשָׁיָא לֵיהּ. 'מוֹשָׁבוֹת' מַה תַּלְמוּד
לוֹמַר, מִכְּדֵי 'שַׁבָּת', חוֹבַת הַגּוּף הִיא, וְחוֹבַת הַגּוּף
נוֹהֶגֶת בֵּין בְּאָרֶץ בֵּין בְּחוּץ לָאָרֶץ, 'מוֹשָׁבוֹת' דִּכְתַב
רַחֲמָנָא לְמָה לִי. מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר תַּלְמִיד
אֶחָד, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת
וְהוּמָת', שׁוֹמֵעַ אֲנִי בֵּין בְּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת, וְהָא מָה
אֲנִי מְקַיֵּים 'מְחַלְּלֶיהָ מוֹת יוּמָת', בְּשֶׁאָר מְלָאכוֹת חוּץ
מִמִּיתַת בֵּית דִּין. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֲפִילּוּ מִיתַת בֵּית דִּין,
וְהָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים 'וְהוּמָת', בְּחוֹל, אֲבָל לֹא בְּשַׁבָּת. אוֹ
אֵינוֹ אֶלָּא אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת, תַּלְמוּד לוֹמַר 'לֹא תַבְעֲרוּ
אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם', וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר 'וְהָיוּ אֵלֶּה
לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרוֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם',
מָה 'מוֹשָׁבוֹת' הָאֲמוּר לְהַלָּן 'בֵּית דִּין', אַף 'מוֹשָׁבוֹת'
הָאֲמוּר כָּאן 'בֵּית דִּין', וְאָמַר רַחֲמָנָא 'לֹא תַבְעֲרוּ
אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם. אָמַר אַבָּיֵי, הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ
אֵין רְצִיחָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, אֵין רְצִיחָה דּוֹחָה
אֶת הָעֲבוֹדָה, מִקַּל וְחוֹמֶר. וּמָה שַׁבָּת שֶׁנִּדְחֵית מִפְּנֵי
הָעֲבוֹדָה, אֵין רְצִיחָה דּוֹחָה אוֹתָהּ. עֲבוֹדָה שֶׁהִיא
דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא תְּהֵא רְצִיחָה דּוֹחָה
אוֹתָהּ. אֶלָּא, הָא דִּכְתִיב 'מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֻנּוּ לָמוּת',
הַהוּא לְקָרְבַּן יָחִיד דִּלְמָא יְחִיד שַׁבָּת. אָמַר רָבָא, (אִי
הָכִי) לֹא תְּהֵא רְצִיחָה דּוֹחָה קָרְבַּן יָחִיד, מִקַּל וְחוֹמֶר,

אין רציחה דוחה אותו. דאין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דהא ב"ש נמי כל מלאכה לא תעשה כתיב: **הניחא כו'.** מסקנא דמילתיה דרבא היא הניחא למאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב מצית לאוקומי מעם מזבחי בקרבן יחיד דלא דחי לא שבת ולא יום טוב דתו לא מידרשי ק"ו דאמרן: **אלא למ"ד קריבין.** איבא למדרש ק"ו כדאמרן ולהוהוא תנא דסבר מוקמת מעם מזבחי ופולגתייהו במסכת ביצה: **אלא אמר רבא.** על כרחיך אתא מעם מזבחי ועקריה לקל וחומר בין מקרבן יחיד בין מקרבן ציבור דלא מיבעיא למ"ד קריבין דכיון דקרבן יחיד דוחה יום טוב אי אתית למידרש קל וחומר לא מיתוקם מעם מזבחי כלל ועל כרחיך לא תדרש ק"ו ואתא קרא ועקריה אלא אפילו למאן דאמר בו' ואיבא לאוקומי לקרא בקרבן יחיד דוחה יום טוב ק"ו ובקרבן ציבור לא בעית לאוקמיה לקרא משום ק"ו על כרחיך ממשמעותיה מיתוקם נמי בקרבן ציבור דמזבחי משמע המיוחד לי דהיינו תמיד שהוא עיקר כל הקרבנות: **הוו מתחלי ברישא.** במנינא דסיקריקון אמרה רב בפ' הניזקין (גיטין דף נח:) דקתני הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כו' ואמר רב אנא הוה בההוא מנינא ומינאי דידי הוא דאתחילו ברישא: **מן הצד הוו מתחלי.** מפני ענוה יתירה שהיתה בו: בריה דרבי וולס: **בכוליה אחד.** תורתן וגדולתן של ישראל באדם אחד שאין במותו בכל ישראל בתורה ובגדולה כגון משה שהיה גדול על כל ישראל במלכות ובתורה וכן רבי בנשיאות ובתורה: **הוה אלעזר.** חבירו בתורה ולא הוי מקום אחר: **והא הוה פינחס.** משמעו יהושע ואלעזר: **הוו זקנים.** כגון עתניאל ואבצן וברעז: **עירא היאירי.** במר"ק (דף טז) אמרינן דהוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות ודוד היה מנהיגו עליו לראש דכתיב (ש"ב ב) עיראי היאירי היה כהן לדוד: **שמע.** גדול היה דאשכחן שירד לקראת דוד הירדן באלף איש: **שבע.** שהיה ישיבתו גדולה משל חזקיה כדאמר בפ' זה בורר (דף כו.): **לא תענה על רב.** כתיב בלא יו"ד משמע לא תחלוק על מופלא של ב"ד הלכך לא מתחילינן מיניה דלמא חזא ליה חובה ולא פלגינא עילויה ומתחילין מן הצד (שלא ישמע) אחד דברי אחד מן המזכים ויסכים עמו: **ויחבור גם דוד חרבו.** באחרונה נמנו עליו לדונו משום מורד במלכות: **שונא אדם לתלמידו.** ומראה לו פנים לזכות ולחובה בתוך הדין ודן עמו ונמנה עמו או לזכות או לחובה ומסית הדין על פי התלמיד באחד מן הדיינין: **המאות והמהרות.** שהוראתן ביחיד ואין בהם מנין אלא אם כן חולקן וצריך לעמוד למנין אם רבו הטמאין או המטהרין מונין את האב ובנו או את הרב ותלמידו בשנים אבל דיני ממונות ונפשות ומכות שמנין שלהם אף בתחילת הדין (ומן) התורה שוה צריך שלשה ודיני נפשות כ"ג וכן לקידוש החדש שצריך שלשה דמשפט כתיב ביה (תהלים פא) כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב ומוקמינן ליה בקידוש החדש במס' ר"ה (דף כה:) וכן עיבור השנה שצריך שלשה חמשה ושבעה אין האב ובנו בשריון זה עם זה ולא הרב ותלמידו נמנין אלא אחד וסיפא דברי' לא ישב בצידו ואפילו שותק אלא יעמוד והוהלן לו:

מַה יּוֹם טוֹב שֶׁנִּדְחָה מִפְּנֵי קָרְבַּן יָחִיד, אַף רְצִיחָה דּוֹחָה אוֹתוֹ. קָרְבַּן יָחִיד שֶׁהוּא דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תְּהֵא רְצִיחָה דּוֹחָה אוֹתוֹ. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר, אֵין נְדָרִים וּנְדָבוֹת קְרֵיבִין בְּיוֹם טוֹב. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר, נְדָרִים וּנְדָבוֹת קְרֵיבִין בְּיוֹם טוֹב, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר. אֶלָּא אָמַר רָבָא, לָא מְסַפְּגָא לְמַאן דְּאָמַר, נְדָרִים וּנְדָבוֹת קְרֵיבִין בְּיוֹם טוֹב, דְּהָא לֹא מִתְקַיְּים ״מֵעֹם מוֹבְחִי״ כְּלָל. אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר, נְדָרִים וּנְדָבוֹת אֵין קְרֵיבִין בְּיוֹם טוֹב, הָכְתִיב ״מֵעֹם מוֹבְחִי״ ״מִזְבְּחִי״ ״הַמִּיּוּחָד לִי״, וּמַאי נִיהוּ, תָּמִיד, וְאָמַר רַחֲמָנָא ״מֵעֹם מוֹבְחִי תַּקְרִיבוּ לְמוּחָר״: דִּינֵי מָמוֹנוֹת הַמְּאוֹת וְהַמְּהֹרוֹת כו׳: אָמַר רַב, אֲנָא חֲוֵאי בְּמִנְיָנָא דְּבֵי רַבִּי, וּמִינַּאי דִּידִי הֲוֹו מַתְחֲלֵי בְּרֵישָׁא. וְהָא, אֲנַן מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל תְּנַן. אָמַר רַבָּה בְּרֵיהּ דְּרַבָּא, וְאִיתֵימָא רַבִּי הִלֵּל בְּרֵיהּ דְּרַבִּי וְוֶלְס, שָׁאנֵי מְנָיָנָא דְּבֵי רַבִּי, דִּכְתִיב ״מִן הַצַּד הָיוּ מַתְחֲלִי. וְאָמַר רַבָּה בְּרֵיהּ דְּרַבָּא, וְאִיתֵימָא רַבִּי הִלֵּל בְּרֵיהּ דְּרַבִּי וְוֶלְס, מִימוֹת מֹשֶׁה וְעַד רַבִּי, לֹא מָצִינוּ תּוֹרָה וּגְדוּלָּה בְּמָקוֹם אֶחָד. וְלֹא? וְהָא הֲוָה יְהוֹשֻׁעַ? הֲוָה אֶלְעָזָר. וְהָא הֲוָה פִּנְחָס? הֲוֹו זְקֵנִים. וְהָא הֲוָה שְׁמוּאֵל? הֲוָה שְׁמוּאֵל. וְהָא נָח נַפְשֵׁיהּ? כּוּלְּהוּ שְׁנִיהּ קָאָמְרִינַן. וְהָא הֲוָה דָּוִד? הֲוָה עֵירָא הַיְאִירִי. וְהָא נָח נַפְשֵׁיהּ? כּוּלְּהוּ שְׁנִיהּ קָאָמְרִינַן. וְהָא הֲוָה שְׁלֹמֹה? הֲוָה שִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא. וְהָא קַמַּיְּיהּ? כּוּלְּהוּ שְׁנִיהּ כאמרינן. הָא הֲוָה חִזְקִיָּה? הֲוָה שֶׁבְנָא. וְהָא אִיקְּטֵלוּ? כּוּלְּהוּ שְׁנִיהּ קָאָמְרִינַן. וְהָא הֲוָה עֲזָרָא. הֲוָה נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה. אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, אַף אֲנִי אוֹמֵר, מִימוֹת רַבִּי עַד רַב אָשֵׁי, לֹא מָצִינוּ תּוֹרָה וּגְדוּלָּה בְּמָקוֹם אֶחָד. וְלֹא? וְהָא רַב אָשֵׁי, בַּר נָתָן? הוּא בַּר נָתָן, מֵיכָּף הֲוָה כַּייף לֵיהּ לְרַב אַשֵׁי: דִּינֵי נְפָשׁוֹת מַתְחִילִין מִן הַצַּדִּי: מָנָא הָנֵי מִילֵּי, אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר פַּפָּא, אָמַר קְרָא ״לֹא תַעֲנֶה עַל רִיב, לֹא תַעֲנֶה עַל רָב. רָבָה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֻהְכָּא ״וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲנָשָׁיו חֲגרוּ אִישׁ [אֶת] חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ [אֶת] חַרְבּוֹ וַיַּחְגֹּר גַּם דָּוִד אֶת חַרְבּוֹ׳. אָמַר רַב, שׁוֹנֵא אָדָם לְתַלְמִידוֹ, וְדַן עִמּוֹ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת. מֵיתִיבִי, הַמְּהֹרוֹת וְהַמְּמָאוֹת, הָאֵב וּבְנוֹ, חָבֵר וְתַלְמִיד, מוֹנִין לָהֶם שְׁנַיִם. דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְדִינֵי נְפָשׁוֹת וְדִינֵי מַכּוֹת, קִידּוּשׁ הַחֹדֶשׁ וְעִיבּוּר שָׁנָה, אָב וּבְנוֹ, חָבֵר וְתַלְמִיד, אֵין מוֹנִין לָהֶן אֶלָּא אֶחָד.

כי

ומה י"ט, וא"ת ומנ"ל דלא דחיא רציחה י"ט הא אפי' שבת דחיא אי לאו משום דכתיב (שמות לה) בכל מושבותיכם וב"ש לא כתיב א"כ תדחה י"ט בק"ו ומה עבודה שדוחה יום טוב רציחה דוחה אותו וכו' וי"ל דאיכא למימר שבת יוכיח שנדחית מפני העבודה ואין נדחית מפני הרציחה והוא הדין י"ט מיהו אין שייך למימר שבת יוכיח שנדחית מפני העבודה דהיינו עבודה שאינה נדחית מפני הרציחה דהא אמילתיה דאביי קאי ול"נ דל"ק מידי בין דאיכא למימר ק"ו לקולא ולחומרא לחומרא אמרינן:

והא הוה חזקיה. אית ספרים דלא גרס ליה דחזקיה לא היה מושל על כל ישראל שכבר גלו עשרת השבטים ועוד דשבנא רשע היה ולא ממנינא הוא ותדע דכי פריך הוה דוד לא משני הוה אחיתופל שקראו דוד אלופו ומיודעו כיון דרשע הוה אינו מן המנין וקצת קשה דלא משני הוה מפרשות שהיה מבייש פני דוד בהלכה (ברכות ד' ד.):

כולהו שניה קאמרינן. דמשהותחל' גדולתן לא פסק כולהו שני' והשתא לא קשה לספרים דגרסי והא הוה אלעזר הוה פנחס דהכי פריך והא הוה אלעזר שהותחלה גדולתו אחר של יהושע ותימה דלא משני איהושע הוה עתניאל בן קנז שהחזיר הלכות (הלכות) שנשתכחו מישראל בימי אבלו של משה (תמורה דף טז):

והא הוה הונא בר נתן. שהיה קרוב למלכות דכאיתא בפ"ב דובחים (דף יט.) דאתקיים ביה והיו מלכים אומנין:

דיני נפשות מתחילין מן הצד. משום לא תענה על רב אבל בדיני ממונות לא חיישי' ומ"מ דרך שאלה יכולין לענות ואפשר לא תענה על רב בדיני נפשות כתיב ולא בדיני ממונות אע"ג דלנטות קאי נמי אדיני ממונות למאן דמוקי לה בריש מכילתין (דף ג.) בב"ד נוטה:

רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מהכא ויחגרו איש וגו'. הכא משמע שמורד במלכות ובעי למידייני' דדוד הוה חושב עצמו מלך ובן בפרק במה בהמה (שבת דף נו. ושם) גבי אוריה שהיה לו לדוד לדונו בסנהדרין ולא דיינינה אע"ג שהיה מורד במלכות בראמרינן התם וקשה דהא אמר במגילה (דף יד: ושם) דמורד במלכות לא בעי למידיינינה ויש לומר לא בעי למידיינינה כשאר חייבי מיתות אלא לקבל עדות ולידע אם הוא מורד במלכות ונראה הא דאמר לא בעי למידיינינה לענין הא דתנן בפירקין (דף לב.) דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה ובלילה שלאחריו אין גומרין והאי גומרין בו ביום לחובה והיינו דקאמרה ליה אביגיל וכי דנין דיני נפשות בלילה כדאמרינן לעיל בפירקין (דף לד:) דנגד השמש בעינן והשיב לה דלא בעי למידיינינה כשאר דיני נפשות אלא גומרין בו ביום לחובה וכן מוכח בירושלמי דפירקין דאמרה ליה וכי דנין דיני נפשות בלילה אמר לה כבר נגמר דינו מבעוד יום: **אין** מונין להם אלא אחד. משום קידוש החדש ועיבור השנה איצטריך דלענין דין פשיטא דאין קרובים בשרים: לאתויי

לאתויי ממזר. לאו אאין הבל כשרין לדון דיני נפשות קאי דאם כן הוה ליה למימר לאתויי חלל דהוי רבותא טפי דאמ' חלל דכשר לבא בקהל פסול לדון דיני נפשות משום דכתיב אתך בדומה לך ועוד הא בהדיא קתני לה אלא כהנים לוים וישראלים המשיאין לכהונה אלא אהבל כשירין לדון דיני ממונות קאי וכן מוכח מהצריכותא דעבד דיני ממונות ואע"ג דבפרק בא סימן (נדה דף מט: ושם) קעביד צריכותא אפכא אדיני נפשות מ"מ נקט עיקר מילתא משום דיני ממונות וא"ת לימא לאתויי סומא דכשר לדון דיני ממונות לתנא דמתני' דכאמרינן לעיל (דף לד:) ופסול לדיני נפשות כדאי' בריש מצות חליצה (יבמות דף קא. ושם) דממעט סומין מדתני רב יוסף כשם שב"ד מנוקין בצדק כך מנוקין מכל מום ומהאי טעמא נמי יש לפסול כל מומין כיון דקאמר קרא דמום אין בך במום ממש איירי וי"ל דמשמע ליה מתני' בפסול יוחסין כדאמרי' בזה בורר (לעיל דף כז:) אמתניתין דבא סימן תרע דקתני סיפא אלא בהנים לוים וישראלים המשיאין לכהונה:

תניא חדא זימנא. אמילתיה דרב יהודה קשה ליה אמאי איצטריך ליה למימר אתרתי מתניתא לאתויי ממזר דאי אמתניתין מאי פריך הא קתני התם טובא כה"ג אע"ג דתני לה בשאר דוכתי ובכה"ג אשכחן בפרק אלו דברים בפסחים (דף סט: ושם) גבי כלל גדול א"ר עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה:

חדא לאתויי גר. השתא משמע דסתם גר (יבמות דף קז: ושם) אכשריה רבא לרב מרי בר רחל ומנ' אפורסי דבבל דכיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה אלמא בניא אמו מישראל וי"ל דהכא מיירי לדון גר חבירו דכאמרי' בפ' מצות חליצה (שם דף קב. ושם) גר דן חבירו דבר תורה ואם היתה אמו מישראל דן אפילו ישראל ולא כמו שפ"ה דלעיל דיני נפשות איירי דדן חבירו ולא ישראל אבל לדיני ממונות בשר ועוד דהתם מייתי קרא דמקרב אחיך ואילו דיני נפשות מימעטי בסמוך מונשאו אתך וא"ת והא דאמר בפ' עשרה יוחסין (קידושין דף עו:) גבי מי שהוחזק אבותיו משוטרי דרבים למימרא דלא מוקמינן פסולין ורמינהו הכל כשרין לדון ואמר רב יהודה לאתויי ממזר ומאי קושיא היינו לדון חבירו וי"ל דשאני ממזר דואיל ואביו ואמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה והאי דקאמר צריכא אע"ג דגר וממזר חלוקין מ"מ נקט צריכותא דשייכא לפי המשנה השנויה שתם ואין חילוק זה מפורש בה וא"ת בריש מצות חליצה (דף קב: ושם) דא"ל שמואל בר יהודה לרב יהודה תנינא בישראל בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים ורגיל ר"ת לומר דאותו (רב) שמואל בר (רב) יהודה היה בנו של רב יהודה הינדוואה דאמרי' בפ"ק דקידושין (דף כב:) דגר שאין לו יורשים הוה ובנו ואינו נראה דא"כ בלא ישראל נמי מיפסיל אפי' בשאר דיניין כיון דלאו אמו מישראל ואין לומר דאיצטריך לפסול אפי' לחליצת בני גרים דבני גרים כיון שהורתן ולידתן בקדושה ישראל מעליא נינהו כדאמרי' בפ' נערה (כתובות דף מד: ושם) לענין נערה המאורסה דהורתה ולידתה בקדושה ישראלית מעליתא היא וצריך לומר דאיצטריך בישראל לפסול גר לחליצה אפילו אמו מישראל ורב שמואל בר יהודה אמו מישראל הוה:

אתך בדומה לך. אף על גב דמאתך נמי הוי שייך למעוטי בעל מום דמשה לאו בעל מום הוה כדאמרינן בפרק אלו מומין (דף לו) אם כן עשיתו למשה בעל מום מכל מקום לא הוה מסתבר למידרש אתך להכי אי לאו משום דכתיב ומום אין בך:

התורה

כִּי קָאָמַר רַב, כְּגוֹן רַב כַּהֲנָא וְרַב אַסִּי. דִּלְמָא דְּרִיהּ דְּרַב, הַוֹ צָרִיכִי. וְלִסְבְרִיהּ דְּרַב, לָא הַוֹ צָרִיכִי. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, עֲשָׂרָה דְּבָרִים יֵ"שׁ בֵּין דִּינֵי מָמוֹנוֹת לְדִינֵי נְפָשׁוֹת, וְכוּלָּן אֵין נוֹהֲגִין בְּשׁוֹר הַנִּסְקָל, חוּץ מֵעֲשָׂרִים וְשִׁלְשָׁה. מְנָא הָנֵי מִילֵּי, אָמַר רַב אַחָא בַּר פָּפָּא, דְּאָמַר קְרָא 'לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט אֶבְיוֹנְךָ בְּרִיבוֹ', מִשְׁפַּט אֶבְיוֹנְךָ אִי אַתָּה מַטֶּה, אֲבָל אַתָּה מַטֶּה מִשְׁפַּט שֶׁל שׁוֹר הַנִּסְקָל. עֲשָׂרָה, הָא תִּשְׁעָה הָווּ? הָא עֲשָׂרָה קָתָנֵי? מִשּׁוּם דְּאֵין הַכֹּל כְּשֵׁרִין, וַעֲשָׂרִים וְשִׁלְשָׁה חֲדָא הִיא. הָא אֵיפָא אַחֲרִיתִי, דְּתָנְיָא, אֵין מוֹשִׁבִין בַּסַּנְהֶדְרִין זָקֵן וְסָרִיס וּמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים. רַבִּי יְהוּדָה מוֹסִיף, אַף אַבְנְטָר. וְחִילּוּפֵיהֶן בַּמַּסִּית, דְּרַחֲמָנָא אָמַר 'לֹא תַחְמֹל וְלֹא תְכַסֶּה עָלָיו': הַכֹּל כְּשֵׁרִין לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת: הַכֹּל, לְאַתּוֹיֵי מַאי? אָמַר רַב יְהוּדָה, לְאַתּוֹיֵי מַמְזֵר. הָא תְּנֵינָא חֲדָא זִימְנָא, 'כָּל הָרָאוּי לָדוּן דִּינֵי נְפָשׁוֹת, רָאוּי לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת, וְיֵשׁ רָאוּי לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְאֵין רָאוּי לָדוּן דִּינֵי נְפָשׁוֹת'. וַהֲוֵינַן בַּהּ, לְאַתּוֹיֵי מַאי? וְאָמַר רַב יְהוּדָה, לְאַתּוֹיֵי מַמְזֵר. הָדָא לְאַתּוֹיֵי גֵּר, וְהָדָא לְאַתּוֹיֵי מַמְזֵר. וּצְרִיכָא, דְּאִי אִשְׁמְעִינָן גֵּר, דְּרָאוּי לָבֹא בַּקָּהָל, אֲבָל מַמְזֵר, אֵימָא לֹא. וְאִי אִשְׁמְעִינָן מַמְזֵר, דְּבָא מִטַּהֲרָה כְּשֵׁרָה, אֲבָל גֵּר, דְּלֹא בָּא מִטַּהֲרָה כְּשֵׁרָה, אֵימָא לֹא, צְרִיכָא: וְאֵין הַכֹּל כְּשֵׁרִין לָדוּן דִּינֵי נְפָשׁוֹת: מַאי טַעְמָא, דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף, כְּשֵׁם שֶׁבֵּית דִּין מְנוּקִּין בְּצֶדֶק, כָּךְ מְנוּקִּין מִכָּל מוּם. אָמַר אֲמֵימַר, מַאי קְרָא 'כִּי תָמִים דְּרָכָיו'. רָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ'. וְדִילְמָא, מוּם מַמָּשׁ. אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, אָמַר קְרָא, 'וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ', 'עִמָּךְ' בְּדוֹמִין לָךְ. וְדִילְמָא, הָתָם מִשּׁוּם שְׁכִינָה. אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אָמַר קְרָא, 'וְנָשְׂאוּ אִתְּךָ', 'אִתְּךָ' בְּדוֹמִין לָךְ לֵיתֵי: **מִשְׁנָה סַנְהֶדְרִין הָיְתָה כַּחֲצִי גֹּרֶן עֲגֻלָּה, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ רוֹאִין זֶה אֶת זֶה. וּשְׁנֵי סוֹפְרֵי הַדַּיָּנִין עוֹמְדִים לְפָנֵיהֶם, אֶחָד מִימִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל. וְכוֹתְבִין דִּבְרֵי (מְחַיְּבִין וְדִבְרֵי מְזַכִּין). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה. אֶחָד כּוֹתֵב דִּבְרֵי הַמְזַכִּין, וְאֶחָד כּוֹתֵב דִּבְרֵי הַמְחַיְּבִין, וְהַשְּׁלִישִׁי כּוֹתֵב דִּבְרֵי הַמַּפְלִין וְדִבְרֵי הַמְחַיְּבִין.

ושלש

שאין טורח רב עליהם לא יקצרו בדבר ואם יטעה אחד מהם יוכיח כתב של שלישי: **יושבין לפניהן**. אף הן בעגולה אלא שהגדולים יושבין על הספסלין והתלמידים על הקרקע:

ושלש

כי קאמר רב. דתלמידו נמנה לא אמר אלא בגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה הוו צריכי למה ששמע מרבו אבל לסבריה למצוא ראיות וליישב הטעמים אינן צריכין הלכך גברא באפי נפשיה הוא דאי משום גמרא דשמע מיניה כל ישראל נמי ממשה קבלו ואין אלו טעמים הבנת לבו דנימא שם היתה חכמתו מפי רב אחר הוי אומר טעם אחר: **עשרה דברים.** תנן במתני' (דף לב.): **וכולן אינן נוהגין בדין שור הנסקל.** להיות שוה לדיני נפשות אף על פי שאמרנו בפ"ק (דף ב.) לענין עשרים ושלשה במיתת בעלים כך מיתת השור: **חוץ מעשרים ושלשה.** שצריך כ"ג כדיני נפשות: **לא תמה.** לרעה ע"פ אחד אבל אתה מטה לחובה דין השור ע"פ אחד ומהכא גמיר לכולהו מעלות דלא נהיגי חוץ מכ"ג ומסתברא דהיקיש להכי אתי שהוא עיקר הדין ותחילתו אבל כולהו אינך להצלה אתי ומה לנו לחוס על שור המועד מוטב לקיים בו ובערת הרע (דברים יט): **הא תשעה הוו.** והדר פרקינן אאתקפתיו והא ': תנן במתני' ואמר האי דקשיא לן ס' הוו משום דאין הכל כשירין ועשרים ושלשה חדא היא דמאי טעמא ממור פסול מדיני נפשות משום דבעינן כ"ג דהיינו סנהדרי ובסנהדרי כתיב (במדבר יא) ונשאו אתך בדומין לך מיוחסין כמותך: זקן. ששכח כבר צער גדול בנים ואינו רחמני וכן סריס: **מטיפה בשירה.** מזרע ישראל: **מכל מום.** פגם משפחה: **משום שכינה.** הנך דבימי משה הוא דבעינן מיוחסין שיהו ראוי שתשרה שכינה עליהן: **שכינה.** דכתיב (שם) ואצלתי מן הרוח: **ונשאו אתך.** בסנהדראות שהילק לו יתרו לשפוט את העם דאין כאן משום שכינה דכתיב והקל מעליך ונשאו אתך ולא מן ונשאו אתך במשא העם (שם) יליף דההוא בשבעים זקנים שהלכו עמו לאהל מועד כתיב ומשום שכינה: **מתני' סנהדרין.** אף של כ"ג: **כחצי גורן עגולה.** בעגולה היו יושבין כדי שיהו כולן רואין זה את זה לפי שאם היו יושבין בשורה אין פני הראשונים רואין זה את זה ובעגולה שלימה אין יושבין לפי שצריכין בעלי הדין והעדים ליכנס לדבר בפני כולם שיהו כולן רואין את העדים ומדקדקין בדברים ולא שיהא פני העדים לשורה זו ואחוריהם לזו: **וכותבין דברי המזכין והמחייבין.** ושניהם כותבין דברי המזכין ושניהם כותבין דברי המחייבים שאם יטעה האחד יוכיח כתבו על של חבירו: **שלשה.** הוו שמתוך טורח הטעמים שירבה עליהן יטעו בדבר אלא א' כותב דברי המזכין וא' כותב דברי המחייבין והג' כותב דברי כולם ומתוך

ושלש שורות. כל אחת כמנין סנהדרי עשרים ושלשה שאם יחלקו הכ"ג רובן מחזיבין ומיעוט מזכין והטייה לרעה אין ע"פ אחד ורצריך להוסיף שנים שנים עד שבעים ואחד הלכך צריך להושיב לפניהם ארבעים ושמונה להשלמת שבעים ואחד ולאו אורח ארעא לעשות שורות לתלמידים של כ"ד שתהא מרובה משל דיינין ולא לעשות שורות קטנות ולא שתים של כ"ג ואחד של שנים תלמידים הלכך עבדי שלש שורות: **וכל אחד מכיר את מקומו.** לפי שבתחלה כסדר הושיבום שורה ראשונה גדולה משל שניה והיא גדולה מן השלישית וגם בכל שורה ושורה הושיבום כסדר הגדול בראש שני למטה הימנו וכן כולן זה למטה מזה לפיכך צריך כל אחד להכיר מקומו: **הוצרכו לסמוך.** כגון שמת אחד מן הדיינין סומכין לו מהראשונים שהם גדולים מכולן: **אחד מחשניה בא לו לראשונה כו'.** ולא שיביאו מן הקהל לראשונה לפי שהגרוע מן התלמידים שבשורות גדול מגדול שבקהל: **ולא היה.** אותו שנברר מן הקהל יושב במקומו של ראשון ראש בשורה שלישי אלא במקום הראוי לו בסוף השורה וכן אותו שבא מן השלישי לשניה וכן אותו שנסמך מן הראשונים לא היה יושב במקומו של ראשון אלא כולן בסוף השורות וכל בני השורה נמשכין איש איש למעלה ממקומו וממלאין זה מקומו של זה מפני שהקהל שבדיינים גדול מן הגדול שבתלמידי הראשונה והקהל שבראשונה גדול מן הגדול שבשניה הלכך כי ניידי כולהו ניידי בשמת אחד מהן ומושיבין אחר חליפיו כולן צריכין לנוד איש איש ממקומו: **גמ' מה"מ.** דבעגולה היו יושבים: **סהר.** ענגל הוא: **בטיבורו של עולם.** שבית המקדש באמצע של עולם: **דומה לסהר.** בעגולה: **מזו.** שני חלקי מים ואחד יין: **אל יחסר המזג.** אל יחסרו מחלק השלישי שהוא כדי הראוי למזג: **עשרים ושלשה.** שליש של שבעים: **לצאת לעפקיו.** חוץ ללישכה: **סיי.** הוא גדר: **סוגה בשושנים.** גדורה בשושנים כלומר באזהרה קלה ובהבדלה מועטת הם נפרשין מן העבירה וא"צ גדר אבנים להפסיקן שאפי' אין רחוקין מן העבירה אלא גדר שושנים מפסיק ביניהם לא יפרצו בה פרצות הגדר: **מהבהבת.** אוחזת ודולקת כמו (שבת דף כח:) שקיפלה ולא הבהבה ובלע"ז פלמי"ד: **ביזיוני.** פריצים לשון בורים: **רבי זירא.** גוצא הוה ונחרכו שוקיו ע"י מעשה בדביק נפשי' בתנורא שגירא בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פה.) וקרו ליה חריכא קטן שקי: **ש"מ.** מדקתני לא היה יושב במקומו של ראשון כי ניידי כולהו ניידי כדפרישי' לעיל: **בדנב.** בזנבות: **מתני'** מאיימין. שלא יעידו עדות שקר: **מאומד.** בגמ' מפ': **דיני ממונות.** אם העיד שקר נותן ממון לזה שנפסד על ידו ומחזירו לו ומתכפר: **לפיכך נברא אדם יחידי.** כל זה אומר להם לפיכך נברא אדם יחידי להראותך שמאדם א' נברא מלואו של עולם: **הרבה רשויות בשמים.** וכל א' ברא את שלו: **ולתגיד גדולתו.** ועוד לכך נברא יחידי להראות לדורות הבאים גדולתו של הקב"ה שבזחותם הראשון כל הדורות טבועות שלא היה תחלה אלא חותם א': **חותם.** היינו אותו ברול שהצורה חקוקה בו: **טובע כמה מטבעות בחותם א'.** כל המטבעות שאדם טובע ע"י ברול אחת כולן דומין: **בשבילי נברא העולם.** כלו' חשוב אני בעולם מלא לא אטרד א"ע מן העול' בעביר' אחת וימשוך ממנה:

מה

התורה העידה עלינו סוגה בשושנים. לענין דם נדות נדרש בשאומרת דם בשושנה אדומה ראיתי מיד פורש וא"ת והא יחוד דאוריימא היא כדדרשינן (לעיל דף כא:) מכי יסיחך אחזך בן אמך והיכי אתא קרא דדברי קבלה למישרי מאי דכתיב באוריימא וי"ל דלא אטרה תורה אלא בעין אמו דלא שביעא דמשתריא אבל נדה סופה ליטהר ומיהו היכא דלא בעל אפילו נדה אסורה להתייחד כדאמרי' בפ"ק דכתובות (דף ד.) לא בעל הוא ישן בין האנשים ואשתו ישינה בין הנשים וא"ת והא אמרי' בפ"ק דשבת (דף יג.) מקוש אשתו נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור כו' ופי' שם בקונט' משום ייחוד דאשת איש אף אשתו נדה והכא אמר סוגה בשושנים וי"ל דהוא בבגדו והיא בבגדה אסורה באשת איש אפי' בלא ייחוד משום איקרובי דעתה שנתנעו ומתחממין זה מזה ויש תימה מ"ש דייחוד דנדה שרייא מסוגה בשושנים והוא בבגדו והיא בבגדה אסרת מדקיש דאשת איש איפוך אנא וי"ל דמסתבר טפי לאסור הוא בבגדו והיא בבגדה לפי שמתקרבין יחד ונהנין זה מזה כדפרישית: **וירח** את ריח בגדיו. לשון ריח שיך בדם נדות כדאמרינן בס"פ כל הד (נדה דף ב:) ההיא איתתא דאתיא דמא קמיה דר"א ארחיה אמר אי דם חימוד הוא:

שאין

וְשָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹשְׁבִין לְפָנֵיהֶן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ. הוּצְרְכוּ לִסְמוֹךְ, סוֹמְכִין מִן הָרִאשׁוֹנָה. אֶחָד מִן הַשֵּׁנִיָּה, בָּא לוֹ לָרִאשׁוֹנָה. אֶחָד מִן הַשְּׁלִישִׁית, בָּא לוֹ לַשֵּׁנִיָּה. וּבוֹרְרִים לָהֶן עוֹד אֶחָד מִן הַקָּהָל, וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בַּשְּׁלִישִׁית. וְלֹא הָיָה יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, אֶלָּא יוֹשֵׁב בַּמָּקוֹם הָרָאוּי לוֹ: **גמ' גְּמָרָא** מְנָא הָנֵי מִילֵּי, אָמַר רַב אַחָא בַּר חֲנִינָא, דְּאָמַר קְרָא 'שָׁרָרְךָ' אַגַּן הַמָּהַר אַל יֶחְסַר הַמָּזֶג' וְגוֹ'. 'שָׁרָרְךָ' זוֹ סַנְהֶדְרִין, לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ 'שָׁרָרְךָ', שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּטִבּוּרוֹ שֶׁל עוֹלָם. 'אַגַּן', שֶׁהִיא מְגִינָה עַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ. 'הַמָּהַר', שֶׁהִיא דּוֹמָה לְמָהַר. 'אַל יֶחְסַר הַמָּזֶג', שֶׁאִם הוֹצִיךְ אֶחָד מֵהֶם לָצֵאת, רוֹאִין אִם יֵשׁ עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה בְּנֶגֶד סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה, יוֹצֵא. וְאִם לָאו, אֵינוֹ יוֹצֵא: 'בְּטֶבֶן עֲרֵימַת חִטִּים', מָה עֲרֵימַת חִטִּים מְגוּדֶרֶת בְּתִבְנִין מִמַּשׁ, אַף סַנְהֶדְרִין, הֲלֹא נֶהֱנִין מִמֶּנָּה. 'סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים', שֶׁאֲפִילּוּ פִּסְגּוֹתָהּ שֶׁל שׁוֹשַׁנִּים, לֹא יִפְרְצוּ בָּהֶן פְּרָצוֹת. וְהֵיכִי דְּאָמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָא לְרַב בַּהֲנָא, אָמְרִיתוּ, נָדָה, שְׁרֵי לְיִיחוּדֵי בַּהֲדֵי נִבְרָא. אֶפְשָׁר אִשׁ בְּנַעֲוֹרָהּ, וְאֵינָהּ מִתְבַּהֶבֶת. אָמַר לֵיהּ, הַתּוֹרָה הֵעִידָה עָלֵינוּ 'סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים', שֶׁאֲפִילּוּ פִּסְגּוֹתָהּ שֶׁל שׁוֹשַׁנִּים, לֹא יִפְרְצוּ בָּהֶן פְּרָצוֹת. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, מֵהָכָא 'בְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ', אֲפִילּוּ רֵיקָנִין שֶׁבָּךְ מְלֵאִין מִצְוֹת כָּרִמּוֹן. רַבִּי זֵירָא אָמַר, מֵהָכָא 'וַיִּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו', אַל תִּיקְרֵי 'בְּגָדָיו' אֶלָּא 'בּוּגְדָיו'. הִנַּחְתִּי בְּרֵיוֹנֵי דַּהֲווֹ בְּשִׁיבְּבוּתֵיהּ דְּרַבִּי זֵירָא, דַּהֲווֹ מְקָרְבִי לְהוּ, כִּי הֵיכִי דְּיֵינְהֲדִי לְהוּ בְּרֵיתֵיהּ, וַהֲווֹ קָפְדִי רַבָּנָן. כִּי נָח נֶפֶשֵׁיהּ דְּרַבִּי זֵירָא, אָמְרִי, עַד הַאִידָּנָא הֲוָה 'חֲרִיקָא קַמַּיִן שָׁקֵיהּ' דַּהֲוָה בָּעֵי עָלָן רַחֲמֵי. הַשְׁתָּא, מַאן בָּעֵי עָלַן רַחֲמֵי. הֲרַהֲרוּ בְּלִבֵּיהוּ וַעֲבְדוּ תְּשׁוּבָה: שְׁלֹשׁ שׁוּרוֹת כו': אָמַר מִינַּה, שְׁמַע מִינַּה, כִּי נְיִידִי, כּוּלְּהוּ נְיִידִי. וְלִימָא לְהוּ, עַד הַאִידָּנָא הֲוָה יַתְּיבְנָא בְּרֵישָׁא. הַשְׁתָּא, מוֹתְבִיתוּ לִי בְּדַנְבֵי. אָמַר אַבַּיֵי, דְּאָמְרִי לֵיהּ הָכִי, 'הֲוֵי זָנָב לָאֲרָיוֹת וְאַל תְּהִי רֹאשׁ לַשּׁוּעָלִים': **משנה** בֵּיצַד מַאֲיִימִין אֶת הָעֵדִים עַל עִדֵּי נְפָשׁוֹת, הָיוּ מְכַנִּסִין אוֹתָן וּמַאֲיִימִין עֲלֵיהֶן, שֶׁמָּא הַאמְרוּ מֵאוֹמָד וּמִשְׁמוּעָה, עַד מִפִּי עֵד וּמִפִּי אָדָם נֶאֱמָן. שֶׁמָּא אִי אַתֶּם יוֹדְעִין, שֶׁסּוֹפָנוּ לִבְדּוֹק אֶתְכֶם בִּדְרִישָׁה וּבַחֲקִירָה. הֱווּ יוֹדְעִין שֶׁלֹּא כְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, דִּינֵי נְפָשׁוֹת. דִּינֵי מָמוֹנוֹת, אָדָם נוֹתֵן מָמוֹן וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. דִּינֵי נְפָשׁוֹת, דָּמוֹ וְדַם זַרְעוֹתָיו תְּלוּיִין בּוֹ עַד סוֹף הָעוֹלָם. שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּקַיִן שֶׁהָרַג אֶת אָחִיו, שֶׁנֶּאֱמַר 'קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צוֹעֲקִים', אֵינוֹ אוֹמֵר 'דַּם אָחִיךָ' אֶלָּא 'דְּמֵי אָחִיךָ', דָּמוֹ וְדַם זַרְעוֹתָיו. דָּבָר אַחֵר, 'דְּמֵי אָחִיךָ' שֶׁהָיָה דָּמוֹ מוֹשְׁלֵךְ עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים. לְפִיכָךְ נִבְרָא אָדָם יְחִידִי, לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַמְאַבֵּד נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ אִיבֵּד עוֹלָם מָלֵא, וְכָל הַמְקַיֵּם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ קִיֵּם עוֹלָם מָלֵא. וּמִפְּנֵי שְׁלוֹם הַבְּרִיּוֹת, שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ אַבָּא גָּדוֹל מֵאָבִיךָ. וְשֶׁלֹּא יְהוּ הַמִּינִים אוֹמְרִים, הַרְבֵּה רְשׁוּיוֹת בַּשָּׁמַיִם. וּלְהַגִּיד גְּדוּלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאָדָם טוֹבֵעַ כַּמָּה מַטְבְּעוֹת בְּחוֹתָם אֶחָד, כּוּלָּן דּוֹמִין זֶה לָזֶה. וּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, טָבַע כָּל אָדָם בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן דּוֹמֶה לַחֲבֵירוֹ. לְפִיכָךְ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד חַיָּיב לוֹמַר בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם. וְשֶׁמָּא תֹּאמְרוּ,

שאין דמך מסור בידי. מדמייתי האי עובדא אמתני' דציצד מאומד משמע דדריש מהאי קרא דמאומד לא מיקטל דמשמע ע"פ שנים עדים שראו את המעשה ואחריני הוו עם ר"ש בן שטח והאי דלא תשיב להו משום בכודבו והאי דקאמר או אני או אתה לאו דוקא לשון יחיד אלא אנו:

מיום שחרב בית המקדש. תימה דהוה מצי למימר דאף בזמן שבית המקדש קיים כי עובדא דשמעון בן שטח לא ס"נ שלא בעדים והתראה כדאמר במכות (דף ה:) כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע בב' בני אדם שהרגו אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד הקב"ה מזמינן לפונדק וי"ל דנקט משחרב בית המקדש משום דאז בטלי דיני נפשות לגמרי וא"ת והא אבתי הוו מצי למינקט מ' שנה קודם חורבן הבית כדאמר בפרק הין בודקין (לקמן דף מא.) שגלתה סנהדרי וישבה לה בחנות ואמר שלא הנו דיני נפשות וי"ל מ"מ כשהיו רואים צורך שעה היו חוזרין ללשכת הגזית כי ההיא עובדא וכיוצא בו והא דפריך לקמן בפרק הין בודקין (שם) ור' יוחנן בן זכאי מי הוה בסנהדרי משום דמה שברח בעוקצי תאנים בדין רוצח הוא והא דגלו משום דנפשיי רוצחים הוו ומשום רציחה לא היו חוזרין וא"ת והא חזינא כמה כופרים בעיקר דמחים בדרכים וי"ל דזכות מילה תולה ושכר מצות שעשו משתלמין בעולם הזה כדכתיב (דברים ז) ומשלם לשונאיו ועובדא דריש הפועלים (ב"מ דף פג:) דאפקוה לגברא וזקפוה דהוה ובנו בעלו נערה המאורסה התם נמי זכות תולה לו שלא נענש בסקילה ונידון בקלה א"נ הוא ובנו לאו דוקא אלא בנו תחלה ואחר כך הוא דמיתתו בחנק וי"מ דנקט משחרב בית המקדש משום דבזמן בית המקדש היו בודקין בגדי כהונה היו מכפרין מיהו ה"מ בשעשו תשובה:

כמאן כר' אחא. משמע דרבי אחא לית ליה אומד בדיני נפשות ותימה דבפרק שבועת העדות (שבועות דף לד. ושם) משמע דאית לי' גבי שבועת העדות דאינו חייב אלא בתביעת ממון ודרשינן ר' יוסי הגלילי מדכתיב אז ידע בעדות המתקיים בידיעה בלא ראייה אמר רב פפא לימא ר' יוסי הגלילי לית ליה דרבי אחא דאי אית ליה בדיני נפשות משכחת לה כר"ש בן שטח ויש לומר דלמסקנא דהכא דמשני מתני' אפילו כרבנן אין צריך לאוקמי דרב אחא בדיני ממונות דזוקא מיהו בדהתק יש למצוא דלחייב רבי אחא בהתיה דר' שמעון בן שטח דמנא ידעו עדים שהרגו בתוך כדי דיבור של התראה ביון שלא ראו אלא מאומד ואי איירי בחבר ניחא וכר' יוסי דאמר לא בעי התראה (לעיל ד' ה:):

מיום שפתחה כו'. כל דמים נבלעים בארץ אלא שרישומן ניכר ושל הבל אין רישומן ניכר כלל:

מכנף הארץ זמירות שמענו. כתוב בתשובת הגאונים שאין בני א"י אומרים קדושה אלא בשבת דכתיב (ישעיה ו) וגבי חיות שש כנפים לאחד וכל כנף הוא אומר שירה אחת ביום ששת ימי החול וכשיגיע שבת אומרים החיות לפני המקום רבש"ע אין לנו עוד כנף אחד שאומר והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו: **לטוהה** לא פתחה. וא"ת והא כתיב (שמות טו) תבלעמו ארץ טובת המצרים אינה קרויה טובה:

נבנס

מה לנו ולצרה הזאת. להכניס ראשינו בדאגה הזאת אפי' על האמת: **והלא כבר נאמר והוא עד.** עליכם מוטל חובה ונשיאות עון אם לא תגידו מה שראיתם: **ושמא תאמרו מה לנו לחוס.** להיות מתחייבים מדמיו של זה נוח לנו לעמוד באם לא יגיד: **והלא כבר נאמר באבוד רשעים רנה.** אם רשע הוא אין באן ענוש: **גמ' או אני או אתה.** שמעון בן שטח קא"ל הכי: **דין ארבע מיתות.** פורענות בידי שמים הדומה למיתה שהוא מחוייב בה: **נחש מכישו.** דקלי ליה זיהרא ארס של נחש שורפו: **נופל מן הגג.** דומיא דסקילה כדתנן לקמן (דף מה:) בית הסקילה היתה גבוהה שתי קומות וקומה שלו הרי כאן שלש: **ליסטין באין עליו.** שדרכן להרגו בסיף וכן נמסר למלכות שמתיזין ראשו: **חמא אחרינא הוה גביה.** שהיה מחוייב שריפה שהיא חמורה דאילו רוצח בסייף הוא ומיתת סייף קלה דאמרינן בארבע מיתות (לקמן דף מט:): **הא בדיני ממונות אמרינן.** עדות מאומד מדתנן ליה גבי אינם עידי נפשות ולא תנן ליה גבי אינם עידי ממונות בפרק דיני ממונות (לעיל דף כט). דאמרינן להו סהדי שקרי אאוגריייהו דילי: **האוחר.** נושך שמעתי ולי נראה כשהגמל הזכר מדדוזא עם הנקבה קרי לי' אוחר דאמר בבכורות (דף ח:) גמל אחור כנגד אחור: **שוה הורגו.** שדרך סוסים מזויינים להכות סוסים שבצידו והיינו מאומד: **וליסעייך עד כפי עד.** דתנן הכא ולא תנא לה באיזהו בעידי ממון הכי נמי כו': **הוא אמר לנו.** המחוייב אמר לנו שאני חייב לו אבל לא בפני התובע אמר לנו כן לא הויא ההודאה: **איש פלוני אמר לנו.** שזה חייב לזה שהוא רואה בהלוואה היינו עד מפי עד: **הודה לו.** שניהם היו שם: **אמרינן ליה בדיני נפשות.** להרבות הדברים ולפרש לאיים ובדיני ממונות לא איכפת לן לאיים עליהם כל כך: **פצעים.** מכת חרב קרי פצעים: **חבורות חבורות.** לכך נאמר דמי: **באריץ נוד.** ולא כתיב נע שביפרה לו גלותו דכתיב (בראשית ד) ויצא קין: **שלשה דברים.** חרב ורעב ודבר: **לא יצלח.** שום הצלחה וביכיניה מלך יהודה כתיב:

והיא

1 מַה לָּנוּ וְלַצָּרָה הַזֹּאת, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר 'וְהוּא עֵד
2 אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לֹא יַגִּיד וגו'. וְשָׁמָא תֹּאמְרוּ,
3 מַה לָּנוּ לַחוֹס בְּדָמוֹ שֶׁל זֶה, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר 'בַּאֲבוֹד
4 רְשָׁעִים רִנָּה': **גמ' מַתְנִי רַבָּנָן,** כֵּיצַד מַאוֹמָד, אוֹמֵר
5 לָהֶן, שָׁמָּא כָּךְ רְאִיתֶם שֶׁרָץ אַחַר חֲבֵירוֹ לַחוֹרְבָה,
6 וְרָצָתָם אַחֲרָיו, וּמְצָאתֶם סַיִף בְּיָדוֹ, וְדָמוֹ מִתְפַּתֵּל
7 וְהוֹרֵג מִפַּרְפֵּר. אִם כָּךְ רְאִיתֶם, לֹא רְאִיתֶם כְּלוּם.
8 תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שַׁטָּח, אֲרָאֶה בְּנֶחָמָה, אִם
9 לֹא רָאִיתִי אֶחָד שֶׁרָץ אַחַר חֲבֵירוֹ לַחוֹרְבָה, וְרָצִיתִי
10 אַחֲרָיו, וְרָאִיתִי סַיִף בְּיָדוֹ, וְדָמוֹ מִתְפַּתֵּל וְהוֹרֵג מִפַּרְפֵּר.
11 וְאָמַרְתִּי לוֹ, רָשָׁע, מִי הָרָגְךָ? לָזֶה אוֹ אֲנִי אוֹ אָתָּה, אֲבָל
12 מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁאֵין דָּמְךָ מָסוּר בְּיָדִי, שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה
13 'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים יוּמַת הַמֵּת'. הֱיוֹדֵעַ מַחֲשַׁבְתּוֹ,
14 יָפָה מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁהָרַג אֶת חֲבֵירוֹ. אָמְרוּ, לֹא זָז
15 מִשָּׁם, עַד שֶׁבָּא נָחָשׁ וְהִכִּישׁוֹ וָמָת. וְהָאי, בַּר נָחָשׁ
16 הוּא? וְהָאָמַר רַב יוֹסֵף, וְכֵן תָּנֵי דְּבֵי חִזְקִיָּה, מִיּוֹם
17 שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁבְּטֵלָה סַנְהֶדְרִי,
18 אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא בְּטֵלוּ. לֹא בְּטֵלוּ? וְהָא בְּטֵלוּ. אֶלָּא,
19 דִּין אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא בְּטֵלוּ. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב סְקִילָה, אוֹ
20 נוֹפֵל מִן הַגַּג אוֹ חַיָּה דּוֹרְסָתוֹ. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרֵיפָה, אוֹ
21 נוֹפֵל בְּדֵלֶקָה, אוֹ נָחָשׁ מַכִּישׁוֹ. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב הֲרֵיגָה,
22 אוֹ נִמְסָר לְמַלְכוּת אוֹ לְיַסְטִין בָּאִין עָלָיו. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב
23 חֶנֶק, אוֹ מֵת בְּנַגְעוֹ אוֹ מֵת בְּסִרְסוּרֵי. אָמְרִי,
24 הָהוּא אַחֲרִיתֵי הֲוָה בֵּיהּ, דְּאָמַר מַר, מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב
25 שְׁתֵּי מִיתוֹת בֵּית דִּין, נִידּוֹן בַּחֲמוּרָה: מֵאוֹמָד וְכוּ':
26 בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת הוּא דְּלָא אָמְדִינַן, הָא בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת,
27 אָמְדִינַן. כְּמַאן, כְּרַבִּי אָחָא. דְּתַנְיָא, רַבִּי אָחָא אוֹמֵר,
28 מָמוֹן הָאוֹחֵר בֵּין הַגַּמַּלִּים, וְנִמְצָא גָּמָל הָרוּשׁ בְּצִדּוֹ,
29 בָּיְדוּעַ שֶׁזֶּה הֶחֱרִגוֹ. וְלִיטַּעֲמִיךְ, עַד מִפֵּי עַד דְּקָתָנֵי. בְּדִינֵי
30 נְפָשׁוֹת הוּא דְּלָא אָמְדִינַן, הָא בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, אָמְדִינַן. וְהָתָנַן, אִם אָמַר 'הוּא אָמַר לִי שֶׁאֲנִי
31 חַיָּיב לִי', אִישׁ פְּלוֹנִי אָמַר לִי שֶׁהוּא חַיָּיב לִי' לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיֹּאמַר, בְּפָנַיִנוּ הוֹדָה לוֹ
32 שֶׁהוּא חַיָּיב לוֹ מָאתַיִם זוּז. אַלְמָא, אַף עַל גַּב דְּפָסְלִי בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, אָמְרִינַן לְהוּ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת.
33 הָכָא נַמִּי, אַף עַל גַּב דְּפָסְלִי בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, אָמְרִינַן לְהוּ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת: תָּנוּ רַבָּנָן כו': אָמַר
34 רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, מְלַמֵּד שֶׁעָשָׂה קַיִן בְּהֶבֶל אֶחָיו חֲבוּרוֹת פְּצִיעוֹת פְּצִיעוֹת,
35 שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ מֵהֵיכָן נְשָׁמָה יוֹצְאָה, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְצַוָּארוֹ. וְאָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא,
36 מִיּוֹם שֶׁפָּתְחָה הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וְקִיבְּלָתוּ לְדָמוֹ שֶׁל הֶבֶל, שׁוּב לֹא פָּתְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'מִפִּנְךָ הָאָרֶץ,
37 וְמִירוֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק', 'מִכְּנַף הָאָרֶץ' וְלֹא 'מִפִּי הָאָרֶץ'. אֵיתִיבֵיהּ חִזְקִיָּה אָחִיו, 'וַתִּפְתַּח
38 הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ'. אָמַר לֵיהּ, לְרָעָה פָּתְחָה, לְטוֹבָה לֹא פָּתְחָה. וְאָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי
39 חִיָּיא, גְּלוּיֹת מְכֻסֶּפֶת עָוֹן מֻחְצָה, מְעֻקָּרָה כְּתִיב 'וְהָיִיתִי נָע וָנָד', וּלְכְסוֹף כְּתִיב 'וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ
40 נוֹד'. אָמַר רַב יְהוּדָה, גְּלוּיֹת מְכֻסֶּפֶת שִׁלְשָׁה דְּבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (כֹּה אָמַר ה' וגו') 'הֵישֵׁב בָּעִיר
41 הַזֹּאת יָמוּת בַּחֶרֶב, בָּרָעָב וּבַדָּבֶר, וְהֵיצֵא וְנָפַל אֶל הַכַּשְׂדִּים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם וְחָיָה וְהָיְתָה לוֹ
42 נַפְשׁוֹ לְשָׁלָל'. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, גְּלוּיֹת מְכֻסֶּפֶת עַל הֶבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר ('כֹּה אָמַר ה') כִּתְבוּ אֶת הָאִישׁ
43 הַזֶּה עֲרִירִי, גֶּבֶר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו, כִּי לֹא יִצְלַח מִזַּרְעוֹ אִישׁ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דָּוִד וּמֹשֵׁל עוֹד
44 בִּיהוּדָה, וּכְתַר הַגָּלָה כְּתִיב 'וּבְנֵי יְכָנְיָה אֲסִיר (בָּנוֹ) שַׁלְתִּיאֵל בְּנוֹ', אֲסִיר' שֶׁעֲבָרָתוֹ אָמוֹ בְּבֵית
45 הָאֲסוּרִין. שַׁלְתִּיאֵל' שֶׁשִּׁתְּלוֹ אֵל שְׁלֵא בְּרֶדֶךְ הַנִּשְׁתַּלִּין. בְּמִירִי, שֶׁאֵין הָאִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת מֵעוּבָּר,

והיא

והיא נתעברה מעומד. שהיה בית האסורין צר ואין מקום לשכב ושילשלו שם אשה ובאגדה דויקרא רבה אמרה לה: על אלתו. להתיר לו גזירה שנשבע שלא יהא לו בן והתירו לו פמליא ש"מ ושבועה כתיבה בהדיא פרשה דכתבו את האיש הזה בס' ירמיה (כב): והיה. מושיענו של ישראל למקדש של ישראל: ולאבן נגף.

ממדר הגלות שמנגפת את הרגלים: ולצור מכשול. סלע מכשלה יהיה לשני בתי ישראל: בשבעים אותיות. בגימטריא: וישקך. וימהר כמו שוקד אני ומתרגמינן מוחזי (ירמיה א): שהקדים. ומיהר גלות צדקיהו שהיא באחרונה בעוד שגלות יכניה קיימת שעדיין לא מתו אותן שגלו לבבל עם יכניה שהיו חכמים בתורה ולמדו לבני גולה האחרונה: פותחין. בתורה: כחרשים. קרי ביה החרש: כיון דסגרין. דבר הלכה הנעלמת מהן אין לה פותחין אחרים: עולא אמר. צדקה של שקידה היינו הקדים חורבן שתי שנים לגימטריא דנושנתם דהיינו תמני מאה וחמשים ותרתין והם גלו לסוף שמנה מאות וחמשים שנכנסו לארץ דכתיב (מלכים א ו) ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה וגו' וימי בני הראשון ד' מאות ועשר הרי ח' מאות ותשעים צא מהם מ' שנה שנשתהו במדבר הרי שמנה מאות וחמשים ואילמלי היה ממתין עד ונושנתם היה מתקיים בהם כי אבד תאבדון מהר והשמד דכתיב בהדיא פרשתא (דברים ד): מהרה דמרי עלמא כו'. דהוא גימטריא דנושנתם וקרי ליה אבד תאבדון מהר והקדמה דשתי שנים צדקה היתה: אנו בני צדיק. אבינו צדיק נגרא לפיכך אנו צדיקים ואין אנו צריכין להתרחק מן העבירה כי לא נכשל בה: אנו בני רשע. ואין אנו זקוקין בתשובה ולהצטדק כי לא יועיל: אם נבראו שנים. יאמרו זה לזה אבא גדול מאביך: הנולנים והחמסנים. שיאמרו קרקע זה לבני אבינו הראשון היתה ולא לבני אביכם: תתהפך כחומר חותם. לאחר מיתתו של אדם מתהפך חותם שלו לחותמו ומיתצבו כמו לבוש בתחיית המתים ומדקרי ליה חותם שמע מינה בחותם הן טבועין: ויאמר שלי היא. ואין אדם מבחישו הואיל ואין היכר ביניהן: ויכנע מרשעים אורם. קלסתר פניו ומתוך כך שלא יהא קלסתר פנים דומה לשל חבירתם ורורע רמה תשבר שאינו יכול לומר שלי היא: משום עירוה. שלא יתחלקו לאשה בבעלה לא ביום מפני המראה ובלילה מפני הקול: וכדרעת מפני הנולנים. אם יודע מה בלב חבירו יחפש מצפוניו וידע היכן ממונו: שלא יאמרו המינים שותף היה. אדם במעשה בראשית לפיכך קדמו לו כולם: למצוה. שבת: שיכנס לסעודה מיד. שימצא הכל מוכן ויאכל מאשר יחפוץ: נפ'. מקום גבוה: ולבסוף. כשסרח נטרד: מי פתי יסור הנה. בתריה דהאי קרא כתיב מי פתאו לזה ישיטור הנה לאבול מן העץ: חסר לב אמרה לו. האשה שהיא חסר לב אמרה לו: גלמי ראו עיניך. מכל מראה עיניך נגלמתי והיינו כל העולם כדכתיב בזכריה (ד) עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ:

גופו

נכנם חצבה

יין יצא סוד. היינו דאמר בפ' הדר (עירובין דף סה.) המתיישב ביניו הרי יש בו מדעת שבעים זקנים שהסתר מתגבר על היין ואין כח ביין להרציא: עמודיה שבעה. דבשבעה ימים נברא העולם שאע"פ שבששה ימים נברא העולם מ"מ היה חסר מנוחה עד שבא בא מנוחה והיינו דכתיב (בראשית ב) ויכל אלהים ביום השביעי:

בתחלה

על גפי. פ"ה מקום גבוה ולבסוף כשסרח נטרד על כסא וקשה דבסמ"ק דמס' ע"ז (דף יט.) משמע דכסא עדיף מגפי דדריש גבי תלמיד שבתחילה על גפי גולה ממקום למקום ולבסוף כשנעשה ראש ישיבה על כסא ובאן נמי יש לדרוש כן קודם שנודוגה לו חוזה על גפי כמו (שמות כא) אם בגפו יבא ולבסוף על כסא:

וירדו

וְהִיא נִתְעַבְּרָה מְעוּמָד. דָּבָר אַחֵר, (שֶׁלְּתִיאֵל) [שְׁאַלְתִּיאֵל] שְׁנִשְׁאַל עַל אָלָתוֹ אֵל. 'וְרִיפְּבֶל', שֶׁנִּזְרַע בְּבָבֶל. וּמַה שְׁמוֹ, נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה שְׁמוֹ. יְהוּדָה וְחִזְקִיָּה בְּנֵי רַבִּי חִיָּא, הָווּ יָתְבִי בְּסִעוּדְתָּא קַמֵּי רַבִּי, וְלָא הָווּ קָא אָמְרִי וְלָא מִידִי. אָמַר לְהוּ, אַגְּבְרוּ חַמְרָא אַדַּדְקֵי, כִּי הֵיכִי דְּלֵימְרוּ מִילְּתָא. פְּתְחוּ וְאָמְרוּ, אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁיִּכְלוּ שְׁנֵי בָּתֵּי אָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְאִלּוּ הֵן, רֹאשׁ גּוֹלָה שְׁבְּבָבֶל, וְנָשִׂיא שְׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהָיָה לְמִקְדָּשׁ וּלְאֶבֶן נֶגֶף וּלְצוּר מַכְשׁוֹל לִשְׁנֵי בָּתֵּי יִשְׂרָאֵל'. אָמַר לָהֶם, בָּנַי, קוֹצִים אַתֶּם מַטִּילִין לִי בְּעֵינַי. אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּא, רַבִּי, אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ. 'יַיִן' נִיתַּן בְּשִׁבְעִים אוֹתִיּוֹת, 'וְסוֹד' נִיתַּן בְּשִׁבְעִים אוֹתִיּוֹת, נִכְנַס יַיִן יָצָא סוֹד. אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מַר עוּקְבָא, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב חִסְדָּא, דָּרַשׁ מָרִי בַּר מַר, מַאי דִּכְתִיב 'וַיַּשְׁקְ ה' עַל הָרָעָה וַיְבִיאֶהָ עָלֵינוּ'. מְשׁוּם דְּצַדִּיק ה' אֱלֹהֵינוּ. 'וַיַּשְׁקְ ה' עַל הָרָעָה וַיְבִיאֶהָ עָלֵינוּ'. אִין, צַדָּקָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִקְדִּים גְּלוּת צִדְקִיָּהוּ, וְעוֹד גָּלוּת יְכָנְיָה קַיֶּמֶת. דִּכְתִיב בֵּיהּ בְּגָלוּת יְכָנְיָה 'הֶחָרֵשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶלָּף', 'חָרֵשׁ', פְּתוּחִין, כְּיוָן שֶׁפְּתוּחִין, הַכֹּל נַעֲשׂוּ בְּחֶרְשִׁין. 'מַסְגֵּר', כְּיוָן שֶׁמְּגוּרִין בַּהֲלָכָה, שׁוּב אֵין פּוֹתְחִין. וְכַמָּה הָיוּ, אֶלֶף. עוּלָּא אָמַר, שֶׁהִקְדִּים שְׁתֵּי שָׁנִים לְיָנוֹשְׁנָתָם. אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, שְׁמַע מִינַּהּ, 'מְהֵרָה' דְּמָרֵי עָלְמָא, תַּמְנֵי מְאָה וְחַמְשִׁין וְתַרְתֵּין הָוֹו: לְסֵיקָּךְ כו': תָּנוּ רַבָּנָן, אָדָם יְחִידִי נִבְרָא. וּמִפְּנֵי מָה, שֶׁלֹּא יְהוּ הַמִּינִים אוֹמְרִין, הַרְבֵּה רְשׁוּיוֹת בַּשָּׁמַיִם. דָּבָר אַחֵר, מִפְּנֵי הַצַּדִּיקִים וּמִפְּנֵי הָרְשָׁעִים, שֶׁלֹּא יְהוּ הַצַּדִּיקִים אוֹמְרִים אָנוּ בְּנֵי צַדִּיק, וּרְשָׁעִים אוֹמְרִים אָנוּ בְּנֵי רָשָׁע. דָּבָר אַחֵר, מִפְּנֵי הַמִּשְׁפָּחוֹת, שֶׁלֹּא יְהוּ מִשְׁפָּחוֹת מִתְגָּרוֹת זוֹ בְּוֹ. וּמָה עָכְשָׁיו, שֶׁנִּבְרָא יָחִיד, מִתְגָּרוֹת. נִבְרְאוּ שְׁנַיִם, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. דָּבָר אַחֵר, מִפְּנֵי הַגַּנָּלָנִין וּמִפְּנֵי הַחַמְסָנִין, וּמָה עָכְשָׁיו, שֶׁנִּבְרָא יָחִיד, גּוֹזְלִין וְחוֹמְסִין. נִבְרְאוּ שְׁנַיִם, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה: וְלִהְגִּיד גְּדוּלָתוֹ כו': תָּנוּ רַבָּנָן, לְהַגִּיד גְּדוּלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאָדָם טוֹבֵעַ כַּמָּה מַטְבְּעוֹת בְּחוֹתָם אֶחָד, וְכוּלָּן דּוֹמִין זֶה לָזֶה. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טוֹבֵעַ כָּל אָדָם בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן דּוֹמֶה לַחֲבֵירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'תִּתְהַפֵּךְ כְּחוֹמֶר חוֹתָם וְיִתְיַצְּבוּ כְּמוֹ לְבוּשׁ'. וּמִפְּנֵי מָה אֵין פָּרְצוּפֵיהֶן דּוֹמִין זֶה לָזֶה, שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם לְחֲבֵירוֹ, תַּנָּיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, בְּשִׁשָּׁה דְּבָרִים אָדָם מִשְׁתַּנֶּה מֵחֲבֵירוֹ, בְּקוֹל, בְּמַרְאֶה, וּבְדַעַת. בְּקוֹל וּבְמַרְאֶה, מִשּׁוּם עֶרְוָה. וּבְדַעַת, מִפְּנֵי הַגַּנָּלָנִין וְהַחַמְסָנִין. תָּנוּ רַבָּנָן, אָדָם נִבְרָא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמִפְּנֵי מָה, שֶׁלֹּא יְהוּ הַמִּינִים אוֹמְרִים, שׁוּתָּף הָיָה לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. דָּבָר אַחֵר, שֶׁאִם תְּווֹחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו, אוֹמַר לוֹ יַתּוּשׁ קָדְמְךָ בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. דָּבָר אַחֵר, כְּדֵי שֶׁיִּפְנֶם לְמִצְוָה מִיָּד. דָּבָר אַחֵר, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לְסְעוּדָה מִיָּד. מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, שֶׁבָּנָה פַּלְטִרִין וְשִׁכְלְלָן, וְהִתְקִין סְעוּדָה, וְאַחַר כָּךְ הִכְנִיס אוֹרְחִין, שֶׁנֶּאֱמַר 'חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ, חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה. טָבְחָה טִבְחָהּ, מָסְכָה יֵינָהּ, אַף עָרְכָה שֻׁלְחָנָהּ. שָׁלְחָה נַעֲרוֹתֶיהָ תִּקְרָא, עַל גַּפֵּי מְרוֹמֵי קָרֶת'. 'חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ', זוֹ מִידָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבָּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ בְּחָכְמָה. 'חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה', אֵלּוּ שִׁבְעַת יְמֵי בְרֵאשִׁית. 'טָבְחָה טִבְחָהּ מָסְכָה יֵינָהּ אַף עָרְכָה שֻׁלְחָנָהּ', אֵלּוּ יָמִים וּנְהָרוֹת וְכָל צוֹרְכֵי עוֹלָם. 'שָׁלְחָה נַעֲרוֹתֶיהָ תִּקְרָא', זֶה אָדָם וְחַוָּה. 'עַל גַּפֵּי מְרוֹמֵי קָרֶת', רִבָּה בַּר בַּר חָנָה רָמַז, כְּתִיב 'עַל גַּפֵּי' וּכְתִיב 'עַל גַּפָּא'. בַּתְּחִלָּה 'עַל גַּפֵּי', וּלְבַסּוֹף 'עַל גַּפָּא'. 'מִי פֶתִי יָסוּר הֵנָּה חֲסַר לֵב אָמְרָה לּוֹ', אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִי פִּתְּאוֹ לָזֶה, אִשָּׁה. 'אָמְרָה לוֹ' דִּכְתִיב 'נוֹאַף אִשָּׁה חֲסַר לֵב'. תָּנָיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אָדָם הָרִאשׁוֹן, מִכָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ הוּצְבַּר עָפָר, שֶׁנֶּאֱמַר 'גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ', (וּכְתִיב 'כִּי ה' עֵינָיו מְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ'). אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, אָדָם הָרִאשׁוֹן

גופו מכבל. על שם שהיתה עמוקה נראה שמשם לוקח ולכך נעשה מצולה: וראשו מארץ ישראל. שהיא גבוהה וחשובה מכל הארצות: ואיבריו. ידיו ורגליו: משאר אריצות. מכל העולם כדיליף לעיל: מאקרא דאמנא. בבבל הוה והוא עמוק מאד: כל ילין. לינת לילה: עד זקנה. כל ימיו (אסבלנו): מסוף העולם ועד סופו היה. ארכו: כרא אדם מקצה הארץ. מקצה עד קצה: אחור וקדם. שני צורות דו פרצופין (ברכות דף סא:): על הארץ ולמקצה השמים. כלומר עומד בארץ וראשו מגיע השמימה: ולי מה יקרו רעיך אל. בתר גלמי ראו עיניך כתיב אותו מזמור וביצירת אדם מדבר: מין היה. נוטה לעבודה זרה: שקוד. מהיר וזריז: כדי שתדע להשיב לאפיקורוס.

1 וידדו ארבעה. אדם וחוה וקין ותימתו אבל הבל לא נולד באותו פעם כדכתיב (בראשית ד) ותוסף ללדת ושני תיומות נולדו עמו דדרש בבראשית רבה מדכתיב (שם) את אחיו את הבל: דהנורמיז

1 גּוּפוֹ מִכְּבֶל, וְרֹאשׁוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵבָרָיו מִשְּׁאָר
2 אֲרָצוֹת. עֲנָבוֹתָיו, אָמַר רַב אַחָא, מֵאַקְרָא דְּאִמְנָא.
3 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בַּר חֲנִינָא, שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת חָיָה
4 הַיּוֹם, שָׁעָה רִאשׁוֹנָה, הוֹצְבַר עֲפָרוֹ. שֵׁנִיָּה, נַעֲשָׂה גוֹלֶם.
5 שְׁלִישִׁית, נִמְתְּחוּ אֵבָרָיו. רְבִיעִית, נִזְרְקָה בּוֹ נְשָׁמָה.
6 חֲמִישִׁית, עָמַד עַל רַגְלָיו. שִׁשִּׁית, קָרָא שְׁמוֹת. שְׁבִיעִית, נִזְדַּוְּגָה לוֹ חַוָּה.
7 שְׁמִינִית, עָלָה לְמִטָּה שְׁנַיִם, וְיָרַד אַרְבָּעָה. תְּשִׁיעִית, נִצְטַוָּה שֹׁלֹא לֶאֱכוֹל מִן הָאִילָן. עֲשִׂירִית, סָרַח. אַחַת עֶשְׂרֵה,
8 נִידּוֹן. שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, נִטְרַד וְהָלַךְ לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'אָדָם בִּיקָר בַּל יָלִין'. אָמַר רַבִּי בַּר חָמָא, אֵין חַיָּה
9 רָעָה שׁוֹלֶטֶת בָּאָדָם אֶלָּא אִם כֵּן נִדְמֶה לוֹ כַּבְהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּמָשָׁל בִּבְהֵמוֹת נִדְמוּ': (תְּעָ"ה
10 בַּפּוּ"ק אַרְמִ"י סִימָן). אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרֹאוֹת
11 אֶת הָאָדָם, בָּרָא כַּת אַחַת שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. אָמַר לָהֶם, רְצוֹנְכֶם נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ. אָמְרוּ
12 לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַה מַּעֲשָׂיו? אָמַר לָהֶן, כָּךְ וְכָךְ מַעֲשָׂיו. אָמְרוּ לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
13 מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ. הוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ קְטַנָּה בֵּינֵיהֶן, וּשְׂרָפָם. וְכֵן כַּת
14 שְׁנִיָּה. כַּת שְׁלִישִׁית, אָמְרוּ לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רְאשׁוֹנִים שֶׁאָמְרוּ לְפָנֶיךָ מַה הוֹעִילוּ, כָּל
15 הָעוֹלָם כּוּלּוֹ שֶׁלְּךָ הוּא, כָּל מַה שֶּׁאַתָּה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בָּעוֹלָמְךָ, עֲשֵׂה. בֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְאַנְשֵׁי
16 דּוֹר הַמַּבּוּל וְאַנְשֵׁי דּוֹר הַפַּלָּגָה שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן מְקוֹלְקָלִין, אָמְרוּ לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא נָפָה

17 אָמְרוּ רִאשׁוֹנִים לְפָנֶיךָ. אָמַר לָהֶן, 'עַד זִקְנָה אֲנִי הוּא וְעַד שֵׂיבָה אֲנִי אֶסְבּוֹל' וְגוֹ'. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אָדָם הָרִאשׁוֹן, מִסּוֹף
18 הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמָיִם'. בֵּיוָן שֶׁפָּרַח, הִנִּיחַ
19 הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָדוֹ עָלָיו וּמִיעֲטוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי, וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּךָ'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָדָם הָרִאשׁוֹן, מִן הָאָרֶץ עַד
20 לָרָקִיעַ הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם' (עַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם). בֵּיוָן שֶׁפָּרַח, הִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ
21 בָּרוּךְ הוּא יָדוֹ עָלָיו וּמִיעֲטוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי. קָשֵׁי קְרֵנֵי אַחֲדֵרֵי. אִידִי וְאִידִי, חֲדָא מִידָּה הִיא. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
22 רַב, אָדָם הָרִאשׁוֹן בִּלְשׁוֹן אַרְמִי סִפֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלִי מַה יָּקְרוּ רֵעֶיךָ אֵל'. וְהֵיכִן דִּאֲמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב 'זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת
23 אָדָם, מְלַמֵּד שֶׁהֶרְאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דּוֹר דּוֹר וְחַכְמֵיהֶן, דּוֹר דּוֹר וְחָכְשָׁיו, דּוֹר דּוֹר וְנָשִׂיאָיו, דּוֹר דּוֹר וְנָשִׂיאָיו שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁמָּא בְּתוֹרָתוֹ
24 וְנִתְעַצֵּב בְּמִיתָתוֹ. אָמַר, 'וְלִי מַה יָּקְרוּ רֵעֶיךָ אֵל'. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אָדָם הָרִאשׁוֹן מִן הַיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים אֶל
25 הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה', אַן נְטָה לִבְּךָ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, מוֹשַׁךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה, כְּתִיב הָכָא 'וְהָמָה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית', וּכְתִיב הָתָם
26 'אֶת בְּרִיתִי הֵפַר'. רַב נַחְמָן אָמַר, כּוֹפֵר בְּעִיקָּר הָיָה, כְּתִיב הָכָא 'עָבְרוּ בְרִית', וּכְתִיב הָתָם 'וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית ה'
27 (אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם'). תָּנֵן הָתָם, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, חֲיֵי שְׁקוּד לִלְמוֹד תּוֹרָה, וְדַע מַה שְׁתָּשִׁיב לְאֶפִּיקוֹרוֹס. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא
28 אֶפִּיקוֹרוֹס (שֶׁל) עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲבָל אֶפִּיקוֹרוֹס יִשְׂרָאֵל, כָּל שֶׁכֵּן דְּקָפֵץ מִפִּי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל מָקוֹם שֶׁפָּקְרוּ הַמִּינִים, תְּשׁוּבָתָן
29 בְּצִידָּן. 'נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ', (וְאוֹמֵר) 'וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ'. 'הָבָה נֵרְדָה וְנָבְלָה שָׁם שְׂפָתָם', 'וַיֵּרֶד ה' לִרְאוֹת אֶת
30 הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל'. כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים, 'לְאֵל הָעוֹנֶה אוֹתִי בְּיוֹם צָרָתִי'. כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרוֹבִים אֵלָיו,
31 'כַּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו'. 'וּמִי כְעַמְּךָ כְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הָלְכוּ אֱלֹהִים', 'לִפְדּוֹת לוֹ לְעָם'. 'עַד דִּי כַרְסָוָן רְמִיוּ',
32 'וְעַתִּיק יוֹמִין יְתִיב'. הָנֵךְ לָמָּה לִי, כְּדִרְבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דָּבָר אֶלָּא אִם כֵּן נִמְלַךְ בְּמַלְאֲכֵי שֶׁל
33 מַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָמָא וּבְמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵילְתָא'. הָתִינַח, כּוּלְּהוּ. 'עַד דִּי כַרְסָוָן רְמִיוּ', מַאי אִינָא לְמֵימַר. אֶחָד לוֹ
34 וְאֶחָד לְדָוִד, דְּתַנְיָא, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לְדָוִד, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, עֲקִיבָא, עַד מָתַי אַתָּה עוֹשֶׂה שְׁכִינָה חוֹל. אֶלָּא,
35 אֶחָד לְדִין, וְאֶחָד לִצְדָקָה. קִבְּלָהּ מִינַּיהּ, אוֹ לֹא קִבְּלָהּ מִינַּיהּ. תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא, אֶחָד לְדִין וְאֶחָד לִצְדָקָה, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ
36 רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָא, עֲקִיבָא, מָה לְךָ אֵצֶל הַגְּדֵרָה, כְּלֵךְ אֵצֶל גְּעָעִים וְאֲהָלוֹת, אֶלָּא, אֶחָד לַכִּסֵּא וְאֶחָד לַשִּׁרְפְרָף, כִּסֵּא לְיִשֵּׁב עָלָיו,
37 שִׁרְפְרָף לְהַדּוֹם רַגְלָיו. אָמַר רַב נַחְמָן, הַאי מַאן דְּיָדַע לְאַהֲדוֹרֵי לְמִינִים בְּרֵב אִידִית, לֵיהַדַּר. וְאִי לֹא, לָא לֵיהַדַּר. אָמַר הַהוּא מִינָא
38 לְרַב אִידִית, כְּתִיב 'וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל ה', עֲלֵה אֵלַי' מִיבָּעֵי לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ, זֶהוּ מַטְטְרוֹן, שֶׁשְּׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, דִּכְתִיב 'כִּי שְׁמִי
39 בְּקִרְבּוֹ'. אִי הָכִי, נִיפְלְחוּ לֵיהּ. כְּתִיב 'אַל תַּמֵּר בּוֹ', אַל תְּמִרֵנִי בּוֹ. אִם כֵּן, 'לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם' לָמָּה לִי. אָמַר לֵיהּ, הֵימְנוּתָא בְּיָדַי,
40 דְּאֲפִילּוּ בְּפָרוּנְקָא נְמִי לָא קַבִּילְנֵיהּ, דִּכְתִיב 'וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם אֵין פָּנֶיךָ הוֹלְכִים'. אָמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָא לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, כְּתִיב
41 'וַה' הִמְטִיר עַל סְדוֹם וְעַל עֲמֹרָה גָּפְרִית וָאֵשׁ מֵאֵת ה', 'מֵאִתּוֹ' מִיבָּעֵי לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָא לְרַבִּי יוֹסֵי, שַׁבְּקֵיהּ, אֲנָא מַהֲדַּרְנָא לֵיהּ.
42 דִּכְתִיב 'וַיֹּאמֶר לֵמֶךְ לְנָשָׁיו עָדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי, נָשֵׁי לֶמֶךְ', 'נָשַׁי' מִיבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא, מִשְּׁתֵּעֵי קְרָא בִּי.
43 הָכִי. אָמַר לֵיהּ, מְנָא לָךְ הָא. מִבֵּיקְיָקִי דְּרַבִּי מֵאִיר, שְׁמִיעַ לִי. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי הָוֶה דָּרִישׁ רַבִּי מֵאִיר בְּפִיקְיָקִי, הָוֶה דָּרִישׁ תּוֹלְדָתָא
44 שְׁמַעְתָּא, תּוֹלְדָתָא אַגַּדְתָּא, תּוֹלְדָתָא מַתְלֵי. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֵׁשׁ מֵאוֹת מְשֻׁלוֹת שׁוּעָלִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּי מֵאִיר. וְאָנוּ, אֵין לָנוּ אֶלָּא שָׁלֹשׁ,

אבות

הבא להביא ראיה מן התורה לדברי הצדוקים: כל שכן דפקר טפי. שהרי הכיר וכפר ומתוך כך מדקדק ולא תוכל להשיבו דבר המקובל לו: שפקרו הצדוקים. שמביאין ראיה מן התורה להפקירן: ויברא. יחידי: העונה. לשון יחידי: אשר הלכו אלהים לפדות לו. הרי לשון יחידי: עד דכרסון רמיו. נתיישבו הכסאות דמשמע שנים: כתיב ביה ועתיק יומין יתיב. יחידי: הנך למה לי. למה נכתב בלשון רבים: כדרבי יוחנן. שהכל בעצת פמליא שלו: שכינה חול. שאתה מושיב בשר ודם אצלו: זהו מטטרון. הוא אמר עליה אל ה': ששמו כשם רבו. ה' לפיכך לא הזכיר שמו וכתב שתם: אם כן לא ישא לשמעכם. לא יכול לסלוח לפשעכם ומה יתרון בו: אמר ליה חימנותא ביזי. שאין בו כח לשאת פשעינו ואנו נמי מאסנוהו ומיאנו לקבלו אפילו לפרונקא שליח מוציא ומביא:

שמיע לי. שהמקרא הזה תשובה לזה:

אבות

'אבות יאכלו בוסר וגו'. בקונטרס גרס קמא בלא אל"ף ובתרא באל"ף ור"ת גריס תרוייהו בלא אל"ף

אבות יאכלו בוסר. משל הוא שרימה השועל את הזאב ליכנס לחצר היהודים בע"ש ולתקן עמהם צרכי סעודה ויאכל עמהם בשבת וכשבא ליכנס חברו עליו במקלות בא להרגו את השועל אמר לא הלקוך אלא בשביל אביך שפעם אחת התחיל לסייען בסעודה ואבל אל כל נתח טוב אמר לו ובשביל אבא אני לוקה אמר לו זן האבות יאכלו בוסר וגו' אבל בא עמי וארא"ך מקום לאבול ולשבוע בא לו על הבאר ועל שפתו מוטל עץ והחבל מושכב עליו ובשני ראשי החבל שני דלים קשורים נכנס השועל בדלי העליון והכביד וירד למטה ודלי התחתון עלה אמר לו הזאב למה אתה נכנס לשם אמר לו יש כאן בשר וגבינה לאכול ולשבוע והראה לו דמות הלבנה במים כדמות עגול כמין גבינה עגולה אמר לו אני היאך ארד א"ל הכנס אתה בדלי העליון ובכנס והכביד וירד ודלי שהשועל עליו עלה א"ל היאך אני עולה אמר לו צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו לא כך כתיב מאזני צדק וגו': **בוסר.** ענבים קודם בישולם ומקרין את השינים: **אמרה לו תנו לי דיבוק אחד.** שופט לנקום נקמת: **אותביה תותיה בחשא.** תחת הרמץ קלינ"ץ בלע"ז וכן דרך צלייתה ומתוך שראה אותה בגנותה נמאסת עליו: **הוה מאיסה ליה.** שיראה בחתוכה קודם גמר תקונה: **אלהייכו מאי עביד.** מכחש הוה וכסבור אין הוא יכול להכחישני: **חבושי.** קדוני"ץ בלע"ז: **ארבילא.** קרוביל"ה בלע"ז: **וקא מהדר ליה.** סביב סביב בארבילא: **מני לי כובצי.** מנויך לי הכובצים בלמור יודע אני מספרם: **לא ידעת.** שצריך אתה למנותם: **דאיבא ברקיע ידעת.** בלא מנין ולמנותם אינך יכול: **מי שברא הרים לא ברא רוח.** שזה נקרא יוצר וזה נקרא בורא ושני שמות הם: **הכי נמי.** מי שברא אבר זה לא ברא אבר זה ואם תאמר כן הוא הא תינח באברים המרוחקים מידהו טפח על טפח יש בו באדם ובאותו טפח יש בו שני נקבים האוזן והעין קרי להאי נוטע אוזן ולהאי יוצר עין תאמר שנתעסקו שנים באותו טפח אמר לו הן: **וכי בשעת מיתה שניהם נתפייסו.** הבעלים הנוטע והיוצר מסכימין להמיתו: **אמגושא.** מכשף ויודע אני על ידי כישוף דמחצייך ולמעלה: **דהורמיז.** שד כדאמר הורמיז בר לילתא בבא בתרא (דף ענ.): **דאהורמיז.** הקדוש ברוך הוא קרי הכי: **וחכיב שביק ליה.** (אמר לו היאך שביק) אהורמיז להורמיז לאעברא מיא סרוחים בארעיה א"כ היאך מניח אהורמיז להעביר מים בארצו שכל מה שאדם מכניס דרך פיו מוציא דרך הנקבים התחתונים: **לא מצינן למיחוי בוותייכו.** שאי אפשר להיות לנו ערלה: **חזי למלכא.** נוצחו ומשתיקו בדבריו ומבזישו: **לביבר.** מקום חיות רעות של מלכות: **קרייה.** רבן גמליאל לשמעיה דקיסר: **מחיית באפתקיה.** הכהו על צוארו: **א"ל.** קיסר: **שמשא אבוילא עלמא ניחא.** שמשא חמה: **גחכן.** חוכא דמשחק בנביאיו: **מ"ט דשביעית.** למה צוה הקב"ה על השמיטה: **דשויא לתרוייהו.** שהתא מועלת לשניהם כמו (אסתר ג) אין שווה להניחם: **כדי שתדעו וכו'.** ולא ירום ולבבכם בשבח ארצכם ותשכחו עול מלכותו: **וכל אשר לא יבא וכו'.** דחייה דחייה ודרש להו הכי כל מי שאינו יכול לבא באש מפני שישרף תעבירו במים: **כל הגוים באין נגדו.** גם אתכם לא הוציא מן הכלל: **מדידכו.** נביאים שיצאו מכם דהיינו בלעם שהיה גוי והעיד עלינו שאין אנו באותו כלל.

דהורמיז. בקונטרס גרס קמא בלא אל"ף ובתרא באל"ף ור"ת גריס תרוייהו בלא אל"ף אלא קמא הורמיז בזי"ן כמו (ב"ב דף ח. ושם) איפרא הורמיז שהוא לשון חן מאת המקום איפרא כמו (ב"מ דף קיט.) אפריון נמטיה ובתרא הורמיז בנו"ן כמו הורמין בר לילתא (ב"ב דף ענ.):

בממאי טביל. הא לא קשה ליה היאך נטמא דישראל נקראו בנים למקום:

הדרך עלך אחד דיני ממונות

'אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה', 'מאזני צדק בחשא. אמרה ליה תרדימה על האדם ויישן'. אמרה ליה ברתיה, שבקיה, דאנא מהדרנא ליה. אמרה ליה, תנו לי דיבוק אחד. אמר לה, למה ליך. ליפטין באו עלינו הלילה, ונטלו ממנו קיתון של כסף והניחו לנו קיתון של זהב. אמר לה, ולוואי שיבא עלינו בכל יום. ולא יפה היה לו לאדם הראשון, שנטלו ממנו צלע אחת, ונתנו לו שפחה לשמשו. אמר לה, הכי קאמינא, (אלא) לשקליה בהדיא. אמרה ליה, אייתו לי אומצא דבישרא. אייתו לה, אותבה תותי בחשא, אפיקתה. אמרה ליה, אכול מהאי. אמר לה, מאיכא לי. אמרה ליה, ואדם הראשון נמי, אי חוה שקילה בהדיא, הוה מאיסא ליה. אמר ליה רופר לרבן גמליאל, דעבענא אלהייכו מאי קא עביד (והיכן יתיב), אירתנר ואיתנח. אמר ליה, מאי האי. אמר ליה, בן אחד יש לי בכרכי הים ויש לי גיגנוגים עליו, בעינא דמחויית ליה ניהלי. אמר, מי ידעינא היכא ניהו. אמר ליה, דאיכא בארעא לא ידעת, דאיכא בשמיא ידעת. אמר ליה רופר לרבן גמליאל, כתיב 'מונה מספר לכוכבים'. מאי רבותיה, אנא מצינא למימנא כוכבי. אייתי חבושי, שדיינהו באבריליא וקא מהדר ליה. אמר ליה, מנינהו. אמר ליה, אוקמינהו. אמר ליה, רקיע נמי הכי הדרא. איכא דאמרי, הכי אמר ליה, מני לי כוכבי. אמר ליה, איתא לי בכיך ושינך, כמה חוה שדא ידיה לפומיה, וקא מני ליה. אמר ליה, דאיכא בפומיך לא ידעת, דאיכא ברקיעא ידעת. אמר ליה רופר לרבן גמליאל, מי שברא הרים לא ברא רוח, שנאמר 'כי הנה יוצר הרים ובורא רוח'. אלא מעתה, גבי אדם הכתיב 'ויברא' 'ייצר', הכי נמי, מי שברא זה לא ברא זה. ברא זה, כתפח על פתפח יש בו באדם, ושני נקבים יש בו. מי שברא זה לא ברא זה, שנאמר 'הנוטע אוזן הלא ישמע, ו'אם יוצר עין הלא יביט'. אמר ליה, אין. אמר ליה, ובשעת מיתה בוקין נתפייסו. אמר ליה החוא אמגושא למאמיסר, מפגלגך לעיליי דהורמיז. מפגלגך לתתאי דאהורמיז. אמר ליה, אם כן, היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז, לעבורי מיא באורעיה. אמר ליה קיסר לרבי תנחום, תא ליהוי בוקין לעמא חד. אמר, לחיי. אנן דמהלנן, לא מצינן מיהוי בוותייכו. אתון מהליתו, והוו בוותן. אמר ליה, מימר שפיר קאמרת. מיהו כל דיבי למלקא, לשדייהו לביבר. שדייהו ליה לדידיה, ואכלוהו. אמר ליה החוא מינא, האי דלא אכלוהו, משום דלא בפנים הוא. שדייהו ליה לדידיה, ואכלוהו. אמר ליה רופר לרבן גמליאל, אמריתו, כל בי עשרה שכינתא שריא. כמה שכינתא איכא? קריה לשבעה, מחא ביה באפתקא. אמר ליה, אמאי על שמשא בביתיה דכופר. אמר ליה, שמשא אפוילי עלמא ניחא. ומה שמשא, דחד מן אלף אלפי רבוא שמשי דקמי קודשא בריך הוא, ניחא לכולי עלמא. שכינתא דקודשא בריך הוא, על אחת כמה וכמה. אמר ליה החוא מינא לרבי אבהו, אלהייכם נהכן הוא, דקאמר ליה ליחזקאל 'שכב על צדך השמאלי', ויכתיב 'ושכבתה על צדך הימני'. אתא החוא תלמידא, אמר ליה, מאי טעמא דשבעתא. אמר לחו, השתא אמינא לכו מילתא דשויא לתרוייהו. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, זרעו שש ושמטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא, והן לא עשו כן, אלא חמאו, וגלו. מנהגו של עולם, מלך בשר ודם שפרחה עליו מדינה, אם אבודי הוא, הודג את כוליו. אם רחמן הוא, הורג חציים. אם רחמן מלא רחמים הוא, מייסר הגדולים שבהן ביסורין. אף כך הקדוש ברוך הוא, מייסר את יחזקאל, כדי למרק עוונותיהם של ישראל. אמר ליה החוא מינא לרבי אבהו, אלהייכם כהן הוא, דכתיב 'ויקחו לי תרומה', כי קברויה למשה, במאי טבעיל. וכי תימא במיא, והכתיב 'מי מדד בשעלו מים'. אמר ליה, בנורא טבעיל, דכתיב 'כי הנה ה' באש יבוא'. ומי סלקא בטבילותא בנורא? אמר ליה, אהדרבה, עיקר טבילותא בנורא הוא, דכתיב 'ככל אשר לא יבא באש תעבירו במים'. אמר ליה החוא מינא לרבי אבינא, כתיב 'מי בעמך כישראל גוי אחד בארץ', מאי רבותייהו, אתון נמי ערביתו בהדן, דכתיב 'כל הגוים באין נגדו'. אמר ליה, מדידכו אסתידו עלן, דכתיב

ובגוים

שבחמש חמה במזרח. בפ"ק דפסחים (דף יב) פריך בו' נמי ניכול ומשני שית יומא בי קרנתא קאי וקשה כיון שאין היכר בין ו' לז' לאביי דאמר התם לר' יהודה אדם טועה חצי שעה ומשהו ותלינן טעות בשניהם א"כ א' אומר בה' וא' אומר בז' אנאני עדותן בטילה נימא האי דקאמר ה' סוף ה' והאי דקאמר ז' תחלת ז' ומעשה בי הוה בפלגא דשית והאי טעה פלגא שעתא קמיה והאי טעי פלגא לאחוריה ור"ל דהא דקאמר דשית יומא בי קרנתא קאי דטעו בין תחלת ו' לז' היינו דוקא לענין חמץ דלכל מסור אבל עדות מסורה לזריזין:

ובגוים לא יתחשב. כל מקום שהתוכחו שם גוי לא התוכחו ישראל בכלל: **כשהוא משקח.** אינו מונע המים לילך לטובים ולרעים לפי שאינו אלא טורח אחד ובשהוא עדר דהוי טורח לכל אחד ואחד אינו עדר אלא הטובים: **עודר.** חופר כך הקב"ה זן טובים ורעים הכל בדבור אחד ממלא את כל העולם בולו טובה שהכל שלו אבל כשבא להגין מן הפורעניות ולשלם שכר אינו אלא לקוויו: **ויעבר הרנה.** מדלא כתיב רנה משמע הרינה המיוחדת שהיתה עתידה לבא שכבר התוכרה והיכן התוכרה: **באבוד רשעים רנה.** והיה העולם מצפה מתי תבא הרנה איבודו של אחאב וכשנהרג עברה והתוכרה הרנה בפי הכל: **בצאת לפני החלוץ.** ביהושפט כתיב כשיצא להלחם בעמונים שבאו עליו: **כי טוב.** משמע כי טוב בעיניו הודאה ושמחה: **כן ישיש ה' עליכם להאביד וגו'.** ישיש אחרים שונאיכם: **והוונות רחצו.** באחאב כתיב במיתתו: **לפרק.** ללטוש ולהאיר כלומר רחצו והזוררו השתי חזיונות שנאמרו עליו: **מצונן היה.** לא היה אוהב תשמיש: **דמות שתי וונות כו'.** והיינו רחצו אותן שתי צורות נרחצו מדמו: **לתמם.** להשלים: **מאי קאמר קרא.** מאי ענין עובדיה היה ירא אצל ויקרא אחאב: באברהם כתיב (בראשית כב) ירא אלהים אתה ולא כתיב מאד: **מפני מה זכה לנביאות.** שהרי גר היה ואין השכינה שורה אלא על המיוחסין שבישראל כדכתיב (בראשית יז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך: **מאי שנא חמשים.** ולא החביא כולן במערה אחת: **אין מערה מחזקת.** מערות שלו לא היו מחזיקות יותר: **מאי שנא עובדיה לאדום.** ולא נתנבא נבואה אחרת למה נבחר לו לזו משאר הנביאים: **שני רשעים.** אחאב ואיזבל: **שני צדיקים.** יצחק ורבקה: **מינה וביה אבא** ניזול **ביה נרנא.** אבא יער מעצמו של יער יכנס בתוך הגרון להיות בית יד ויקצצו בו את היער וכן עובדיה לאדום ודוד למואב והוא יצא מרות המואבית: **מתוכה מפרחת.** מגופה ומתוך עוביה מתחיל הסרחון: **כמתוקנים שבהם לא עשיתם.** כמו עגלון מלך מואב שהיה מכבד את השם כשאמר לו אהוד דבר אלהים לי אליך המלך מיד ויקם מעל הכסא (שופטים ג): **כמקולקלין שבהם.** כגון מישע מלך מואב שהקריב בנו לע"ז כך היו ישראל עושין ובאותה שעה נזכר להם אותו ענין שהיו רגילים גם הם בה: **לארץ.** מדלא כתיב לארצם הכי קאמר לשפלות ולתחתית שבו שנגזר עליהם פורענות: **ולא מאד בכלל.** ובשרה כתיב (בראשית יב) כי יפה היא מאד והאי קרא דאבישג נקט למדרש הבא משום דרשה דלעיל דדרש מאד דכתיב בעובדיה:

הדרן עלך אחד דיני ממונות

'וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב'. רַבִּי אֶלְעָזָר רָמַי, כְּתִיב 'טוֹב ה' לַכֹּל', וּכְתִיב 'טוֹב ה' לְקַוָּיו'. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּרְדֵּס, כְּשֶׁהוּא מַשְׁקֶה, מַשְׁקֶה אֶת כּוּלּוֹ. כְּשֶׁהוּא עוֹדֵר, אֵינוֹ עוֹדֵר אֶלָּא טוֹבִים שֶׁבָּהֶם: לְפִיכָךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד כּוֹ': 'וַיַּעֲבֹר הָרִנָּה בַּמַּחֲנֶה', אָמַר רַב אַחָא בַּר חֲנִינָא, 'בַּאֲבוֹד רְשָׁעִים רִנָּה', בְּאַבְדוֹ אַחְאָב בֶּן עָמְרִי, רִנָּה. וּמִי חָדֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַפְלְתָּן שֶׁל רְשָׁעִים, וְהָכְתִיב 'בְּצֵאת לִפְנֵי הֶחָלוּץ' וְאוֹמְרִים הוֹדוּ לַה' כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ'. וְאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֶמַר בְּהוֹדָאָה זוֹ 'כִּי טוֹב', לְפִי שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׂמֵחַ בְּמַפַּלְתָּן שֶׁל רְשָׁעִים. דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מַאי דִּכְתִיב 'וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בִּקֵּשׁ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לוֹמַר שִׁירָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מַעֲשֶׂה יָדַי טְבוּעִין בַּיָּם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים שִׁירָה לְפָנַי? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, הוּא אֵינוֹ שֶׁשׂ אֲבָל אֲחֵרִים מְשִׂישׂ. דִּיקֵּא נְמִי, דִּכְתִיב 'וְשִׂישׂ', וְלֹא כְּתִיב 'וְשׂוּשׂ', 'וְהָוֹנוֹת רְחָצוּ' וְגוֹ', אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לְמֶרְק שְׁתֵּי חֲזִיוֹנוֹת, אַחַת שֶׁל מִיכָיְהוּ וְאַחַת שֶׁל אֵלִיָּהוּ. בְּמִיכָיְהוּ כְּתִיב, 'אִם שׁוֹב תָּשׁוּב בְּשָׁלוֹם לֹא דִּבֶּר ה' בִּי'. בְּאֵלִיָּהוּ כְּתִיב 'בְּמָקוֹם אֲשֶׁר לִקְקוּ הַכְּלָבִים אֶת דַּם נָבוֹת'. רָבָא אָמַר, וֹונוֹת מָמָשׁ, אַחְאָב אִישׁ מִצְוֹנָּן הָיָה וְעָשְׂתָה לוֹ אִיזֶבֶל שְׁתֵּי צוֹרֵי וֹונוֹת בְּמַרְכַּבְתּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה אוֹתָן וְיִתְחַמֵּם. 'וְאִישׁ מָשָׁךְ בְּקַשֶּׁת לְתוּמּוֹ וַיַּכֵּהוּ', רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, לְפִי תוּמּוֹ. רָבָא אָמַר, לְתַמֵּם שְׁתֵּי חֲזִיוֹנוֹת, אַחַת שֶׁל מִיכָיְהוּ וְאַחַת שֶׁל אֵלִיָּהוּ: סִימָן קָ"ף וְחָ"ף בְּאֶדְוֹ"ם: כְּתִיב 'וַיִּקְרָא אַחְאָב אֶל עוֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל הַבָּיִת, וְעוֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרֵא מְאֹד', מַאי קָאֲמַר קְרָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר לֵיהּ, בְּיַעֲקֹב כְּתִיב 'נַחֲשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי ה' בִּגְלָלֶךָ'. בְּיוֹסֵף כְּתִיב 'וַיְבָרֶךְ ה' אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף'. בֵּיתָא דְּהַהוּא גַּבְרָא, לָא הֲוָה מְבָרֵיךְ, שָׁמָא לֹא יֵרֵא אֱלֹהִים אַתָּה. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה 'וְעוֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרֵא אֶת ה' מְאֹד', אֲבָל בֵּיתוֹ שֶׁל אַחְאָב אֵינוֹ מְזוּמָּן לִבְרָכָה. אָמַר רַבִּי אַפָּא, גָּדוֹל שֶׁנֶּאֱמַר בְּעוֹבַדְיָהוּ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם, דְּאִילּוּ בְּאַבְרָהָם לָא כְּתִיב 'מְאֹד', וּבְעוֹבַדְיָהוּ כְּתִיב 'מְאֹד'. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִפְּנֵי מָה זָכָה עוֹבַדְיָהוּ לִנְבִיאוּת, מִפְּנֵי שֶׁהֶחְבִּיא מֵאָה נְבִיאִים בַּמְּעָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי כְּהַכְרִית אִיזֶבֶל אֶת נְבִיאֵי ה', וַיִּקַּח עוֹבַדְיָהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחְבִּיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרָה וְגוֹ'. מַאי שְׁנָא חֲמִשִּׁים אִישׁ? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִיַּעֲקֹב לְמַד, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה'. רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר, לְפִי שֶׁאֵין מְעָרָה מַחֲזֶקֶת יוֹתֵר מֵחֲמִשִּׁים. 'חִזּוֹן עוֹבַדְיָהוּ כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים לֶאֱדוֹם' וְגוֹ'. מַאי שְׁנָא עוֹבַדְיָה לֶאֱדוֹם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יָבֹא עוֹבַדְיָהוּ הַדַּר בֵּין שְׁנֵי רְשָׁעִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְיָבֹא עַל עֲשָׂו הָרָשָׁע שֶׁדַּר בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם. אָמַר אַפְרֵים מִקְּשָׁאָה, תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, עוֹבַדְיָה גֵּר אֱדוֹמִי הָיָה, וְהֵיינוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי, 'מִנִּיזָּה וּבִיזָּה אַבָּא נַיְזִיל בֵּיהּ נַרְנָא'. 'זַיִּד אֶת מוֹאָב, וַיְמַדְּדֵם בַּחֶבֶל הַשְׁפֵּב אוֹתָם אַרְצָה'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, הֵיינוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי, 'מִנִּיזָּה וּבִיזָּה אַבָּא לַיְזִיל בֵּיהּ נַרְנָא'. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר, יָרַק מִתּוֹכָהּ מִסְרְחַת. 'וַיִּקַּח אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִמְלֹךְ תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֵהוּ עוֹלָה עַל הַחוֹמָה'. רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר, לְשֵׁם שָׁמַיִם. וְחַד אָמַר, לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר לְשֵׁם שָׁמַיִם, הֵיינוּ דִּכְתִיב 'וַיְהִי קֶצֶף גָּדוֹל עַל יִשְׂרָאֵל'. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, אַמַּאי 'וַיְהִי קֶצֶף'. כִּדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי רָמֵי, כְּתִיב 'וּכְמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם לֹא עֲשִׂיתֶם', וּכְתִיב 'וּכְמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם לֹא עֲשִׂיתֶם. כְּמַשְׁמָעוֹ שֶׁבָּהֶם, עֲשִׂיתֶם. 'וַיִּסְעוּ מֵעָלָיו וַיָּשׁוּבוּ לָאָרֶץ', אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יָרְדוּ רְשָׁעֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַמַּדְרֵיגָה הַתַּחְתּוֹנָה. 'וַתַּעֲרָה יָפָה עַד מְאֹד', אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא, עֲדַיִן לֹא הִגִּיעָה לַחֲצִי יוֹפִי שֶׁל שָׂרָה, דִּכְתִיב עַד מְאֹד', וְלֹא מְאֹד בִּכְלָל:

הדרן עלך אחד דיני ממונות

[ב.]

וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (דְּבָרִים ג, ה): "לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד"; מַה "פְּרָזִי" שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן, מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן, אַף "פְּרָזוֹת" שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן. תָּנֵי: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: מִימוֹת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ. אָמַר לֵהּ רַבִּי יוֹסֵה בֵּירַבִּי יְהוּדָה: וְכִי מָה עִנְיָן שׁוּשַׁן הַבִּירָה לָבֹא לְכָאן? אִם מִשּׁוּשַׁן הַבִּירָה אַתְּ לָמֵד, מֵעַתָּה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה אַל יִקָּרְאוּ, וּשְׁאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת יִקָּרְאוּ! הָא תְּלָתָא תַּנְיִין: תַּנָּיָא קַדְמָיָא סָבַר מֵימַר מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן, תַּנָּיָא אַחֲרָיָא סָבַר מֵימַר מִימוֹת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, תַּנָּיָא אַחֲרָיָא סָבַר מֵימַר "עִיר", מִכָּל מָקוֹם. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה וְרַבִּי יוֹסֵה בֵּירַבִּי יְהוּדָה, שְׁנֵיהֶן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד! אֶלָּא שֶׁזֶּה לָמֵד מִטַּעַם אֶחָד, וְזֶה לָמֵד מִטַּעַם אֶחָד. וְתָנֵי כֵן: הַסָּמוּךְ לַכְּרַךְ וְהַנִּרְאֶה עִמּוֹ - הֲרֵי הוּא כַּיּוֹצֵא בוֹ.

רַבִּי אַיְבוּ בַּר נַגְרִי בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא: כְּגוֹן הָדָא חַמָּתָה. לֹא אָמַר אֶלָּא "כְּגוֹן", הָא חַמָּתָה עַצְמָהּ מָקֵפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן. מִן הָדָא (יְהוֹשֻׁעַ יט, לה): "וְעָרֵי מִבְצָר הַצִּדִּים צֶר וְחַמַּת רַקַּת וְכִנָּרֶת". "הַצִּדִּים" - כְּפַר חִטַּיָּא, "צֶר" - דְּסִמִיכָה לַהּ, "חַמַּת" - חַמָּתָה, "רַקַּת" - טְבֶרְיָא, "כִּנָּרֶת" - גִּנֵּיסַר. הֲתִיב רַבִּי לֵוִי: וְהָכְתִיב: (יְהוֹשֻׁעַ יב, ג): "וְהָעֲרָבָה עַד יָם כִּנְרוֹת" - מֵעַתָּה שְׁנֵי גִּנֵּיסַרְיוֹת הָיוּ? אוֹ לֹא הָיוּ אֶלָּא שְׁנֵי אַבְטוֹנוֹמִיּוֹת כְּגוֹן בֵּית יֶרַח וְצִנְבְּרֵי, שֶׁהֵן מִגְדְּלוֹת כִּנָּרִים, וְחָרַב הַכְּרַךְ וְנַעֲשָׂה שֶׁל גּוֹיִם.

אֶתָּא חֲמִי, בּוֹ אֵינָן קוֹרִין, וּבְחוּצָה לוֹ, קוֹרִין. חִזְקִיָּה קָרֵי לַהּ בְּאַרְבָּעָה־עָשָׂר וּבַחֲמִשָּׁה־עָשָׂר בּוֹ. חָשַׁשׁ לָהִיא דְתָנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי (וַיִּקְרָא כה,כט): "וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה", פְּרָט לְטִיבֶרְיָא, שֶׁהַיָּם חוֹמָה לָהּ. רַבִּי יוֹחָנָן קָרֵי לַהּ בִּכְנִישְׁתָּא דְכִיפְרָא, וְאָמַר: הָדָא הִיא עִקָּר טִיבֶרְיָא קַדְמֵיתָא, וְלָא חָשַׁשׁ לְהָדָא דְתָנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי. קַל הֵקֵלּוּ בִּקְרִיאָתָהּ, דְּתָנֵינַן תַּמָּן: כָּל שֶׁהוּא לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, הֲרֵי הוּא כִּבְתֵי עָרֵי חוֹמָה, חוּץ מִן הַשָּׂדוֹת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף הַשָּׂדוֹת. וְתָנֵי כֵן: הַסָּמוּךְ לַכְּרַךְ וְהַנִּרְאֶה עִמּוֹ, הֲרֵי הוּא כַּיּוֹצֵא בוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִגְּבוֹת וְעַד אַנְטִיפַּטְרִיס, שִׁשִּׁים רִבּוֹא עֲיָרוֹת הָיוּ, וְהַקְּטַנָּה שֶׁבָּהֶן הָיְתָה בֵּית שֶׁמֶשׁ. מַה כְתִיב בַּהּ? (שְׁמוּאֵל א ו,יט): "וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן יי, וַיַּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ", וְאֵלּוּ מֵרוּחַ אַחַת הָיוּ, וְכַדּוּן, אֵין אַתְּ מַבְצַע לַהּ קְנַיִן, לָא נִסְבָּה. אָמַר רַבִּי חֲנִינָה: קְפָצָה לָהּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל! כָּל הָעֲיָרוֹת שֶׁמָּנָה יְהוֹשֻׁעַ, אֲפִלּוּ מֵאָה אֵינָן! רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מֻקָּפוֹת חוֹמָה מָנָה. רַבִּי יוֹסֵה בַּר חֲנִינָה אָמַר:

[ב:]

הַסְּמוּכוֹת לַסְּפָר מָנָה. קְרֵיָא מְסַיַּע לְרַבִּי יוֹסֵה בֶּן חֲנִינָה (יְהוֹשֻׁעַ יט,לג): "וַיְהִי גְּבוּלָם מֵחֵלֶף מֵאֵלוֹן בְּצַעֲנַנִּים וַאֲדָמִי הַנֶּקֶב וְיַבְנְאֵל עַד לַקּוּם". (יְהוֹשֻׁעַ יט,טו): "וְקַטָּת וְנַהֲלָל וְשִׁמְרוֹן וְיִדְאֲלָה וּבֵית לָחֶם". "מֵחֵלֶף" - חֵלֶף; "מֵאֵלוֹן" - אַיָּלִין; "בְּצַעֲנַנִּים" -אַגְנַיָּא דְקָדֵשׁ; "וַאֲדָמִי"- דָּמִין; "הַנֶּקֶב"- צַיְדְתָּה; "וְיַבְנְאֵל" - כְּפַר יַמָּה; "עַד לַקּוּם" - לוּקִים; "וְקַטָּת" - קַטּוֹנִית; "וְנַהֲלָל" - מַהֲלוּל; "וְשִׁמְרוֹן" - סִימוֹנְיָה; "וְיִדְאֲלָה" - חִירְיָה; "וּבֵית לָחֶם" - בֵּית לֶחֶם צָרְיָה. רַב אַחָא רַבִּי יוּדָן בֶּן לֵוִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּשֵׁם רַבִּי: לוֹד וְגִיא הַחָרָשִׁים מֻקָּפוֹת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן. וְלָמָּה לֹא אָמַר "וְאוֹנוֹ"? בְּגִין דִּכְתִיב. וְהָא כְתִיב: "לוֹד" וְאִתְאֲמַרַת! אֶלָּא בְּגִין דְּתָנֵינַן: "וְגַמְלָה, וּגְדוֹד, וְחָדִיד, וְאוֹנוֹ, וִירוּשָׁלַיִם, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּהֶן".

[ג.]

וְהָכְתִיב (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־א ח, יב): "וּבְנֵי אֶלְפַּעַל עֵבֶר וּמִשְׁעָם וְשָׁמֶד, הוּא בָּנָה אֶת אוֹנוֹ וְאֶת לֹד וּבְנוֹתֶיהָ". אָמַר רַבִּי לְעָזָר בֵּירַבִּי יוֹסֵה: בִּימֵי פִילֶגֶשׁ בְּגִבְעָה חָרְבָה, וְעָמַד אֶלְפַּעַל וּבְנָיָה. הָדָא הִיא דִכְתִיב (שׁוֹפְטִים כ, מח): "גַּם כָּל הֶעָרִים הַנִּמְצָאוֹת שִׁלְּחוּ בָאֵשׁ". רַבִּי חֲנַנְיָה בְּשֵׁם רַבִּי פִּינְחָס: לוֹד וְאוֹנוֹ הֵן הֵן גֵּיא הַחָרָשִׁים.

רַבִּי חֶלְבּוֹ רַב חוּנָה בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה רַבָּה: הַכֹּל יוֹצְאִין בְּאַרְבָּעָה־עָשָׂר, שֶׁהִיא זְמַן קְרִיאָתָהּ. לֹא בָא אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַמִּצְווֹת נוֹהֲגוֹת בַּאֲדָר שֵׁנִי. רַבִּי יוֹסֵה וְרַב אַחָא הַוון יְתִיבִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה לְרַבִּי אַחָא: לָא מִסְתַּבְּרָה לְשָׁעְבַר, אֲבָל לַבָּא. וְהָא תָנֵי: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִקְרוֹתָהּ שְׁנֵי יָמִים, קוֹרִין אוֹתָהּ שְׁנֵי יָמִים. אָמַר לֵיהּ: אוֹף אֲנָה סָבַר כֵּן. אָמַר רַבִּי מָנָא: וְיָאוּת? אִלּוּ מִי שֶׁקְּרָיָהּ בְּאַרְבָּעָה־עָשָׂר, וְחָזַר וּקְרָיָהּ בַּחֲמִשָּׁה־עָשָׂר, שֶׁמָּא אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ? אִם אוֹמֵר אַתְּ כֵּן, שֶׁמָּא נִמְצֵאתָ עוֹקֵר זְמַן כְּרַכִּים בְּיָדֶיךָ?

נַחְמָן בְּרֵהּ דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן (אֶסְתֵּר ח, טז/יז): "שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן" - מִכָּן שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּהֶסְפֵּד; "וּמִשְׁתֶּה" (שָׁם ט, יט) - מִכָּן שֶׁאֲסוּרִין בְּתַעֲנִית; "וְיוֹם טוֹב" (שָׁם) - מִכָּן שֶׁאֲסוּרִין בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה. אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ: זִמְנִין סַגִּין יְתֵבִית קֳמֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן, וְלָא שַׁמְעִית מִנֵּהּ הָדָא מִלְּתָא. אָמַר לֵיהּ: כָּל מָה דַּהֲוָה אַבָּא שָׁמִיעַ אַתְּ שְׁמִיעַ? מִלְּתֵהּ דְּרַבִּי פְּלִיגָא, דְּרַבִּי הֲוָה מְפַרְסֵם עַצְמוֹ שְׁנֵי יָמִים בַּשָּׁנָה: רוֹחֵץ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתָמוּז,

[ג:]

וְנוֹטֵעַ נְטִיעוֹת בְּפוּרִים. רַבִּי חֲבִיבָה בְּשֵׁם רַבָּנַן דְּתַמָּן: בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב "יוֹם־טוֹב", אֵין כְּתִיב "וְקִבֵּל"; בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב "וְקִבֵּל", אֵין כְּתִיב "יוֹם־טוֹב". וְכָאן כְּתִיב "יוֹם־טוֹב" וּכְתִיב "וְקִבֵּל"?!

רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן: "מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה" - אִלּוּ הַכְּפָרִים; "מְדִינָה וּמְדִינָה" - אִלּוּ הַכְּרַכִּים; "וְעִיר וָעִיר" - אִלּוּ הָעֲיָרוֹת. תָּנֵי שְׁמוּאֵל: מִפְּנֵי מָה מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה? כְּדֵי שֶׁיְּסַפְּקוּ מַיִם וּמָזוֹן לַאֲחֵיהֶם שֶׁבַּכְּרַכִּים. רַבִּי פְּלִיפָּא בַּר פְּרוּטָה אָמַר קֳמֵי רַבִּי יוֹנָה: לֵית הָדָא אָמְרָה, שֶׁאָסוּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה? אָמַר לֵהּ: אֵין מִן הָדָא, לֵית שְׁמַע מִנֵּהּ כְּלוּם. הֲרֵי חֲלוֹשׁ שֶׁל מוֹעֵד, הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה, וְהֵן מְסַפְּקִין מָזוֹן לַאֲחֵיהֶם שֶׁבַּכְּרַכִּים. לֵית לָךְ אֶלָּא כְּהָדָא דְרַבִּי, דְּרַבִּי הֲוָה מְפַרְסֵם עַצְמוֹ שְׁנֵי יָמִים בַּשָּׁנָה: רוֹחֵץ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתָמוּז, וְנוֹטֵעַ נְטִיעוֹת בְּפוּרִים.

רַבִּי יוֹסְטָא בֵּירַבִּי שׁוּנֵם בְּעָא קֳמֵי רַבִּי מָנָא: וְלֹא עֶזְרָא תִּקֵּן שֶׁיִּהוּ קוֹרִין בַּתּוֹרָה בַּשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וּבַשַּׁבָּת בְּמִנְחָה, וּמְרַדְּכַי וְאֶסְתֵּר מַתְקִינִים עַל מַה שֶׁעֶזְרָא עָתִיד לְהַתְקִין? אָמַר לֵיהּ: מִי שֶׁסִּדֵּר אֶת הַמִּשְׁנָה סְמָכָהּ לַמִּקְרָא. (אֶסְתֵּר ט, כח): "מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר".

הֲלָכָה ב: מַתְנִיתִין: כֵּיצַד? חָל לִהְיוֹת בַּשֵּׁנִי, כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם, וּמַקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר; חָל לִהְיוֹת בַּשְּׁלִישִׁי אוֹ בָּרְבִיעִי - כְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם, וּמַקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר.

גְּמָרָא: כָּל הָן דְּתָנֵינָן "חָל לִהְיוֹת בְּאַרְבָּעָה־עָשָׂר" אֲנַן קָיְמִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵן: "מַקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר". אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: לֵית כָּאן חָל לִהְיוֹת בַּשֵּׁנִי וְלֵית כָּאן חָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת. חָל לִהְיוֹת בַּשֵּׁנִי - צוֹמָא רַבָּא בְּחַד בְּשַׁבָּא; חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - צוֹמָא רַבָּא בַּעֲרַבְתָּא.

הֲלָכָה ג: מַתְנִיתִין: חָל לִהְיוֹת בַּחֲמִישִׁי, כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת קוֹרִין בּוֹ בַיּוֹם, וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר. חָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת - כְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה קוֹרִין בּוֹ בַיּוֹם. חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר.

[ד.]

גְּמָרָא: בְּעוֹן קָמֵי רַבִּי זְעִירָא: אֶתָא חֲמִי, חָל לִהְיוֹת לַכְּרַכִּים בַּשַּׁבָּת - קוֹרִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת; חָל לִהְיוֹת לָעֲיָרוֹת בַּשַּׁבָּת - יִדָּחוּ לְיוֹם הַכְּנִיסָה. אָמַר רַבִּי לָא: מִפְּנֵי כְּבוֹד כְּרַכִּים, שֶׁלֹּא יְהוּ אוֹמְרִים: ׳רָאִינוּ כְּרַכִּים וַעֲיָרוֹת קוֹרִין כְּאַחַת׳. מֵעַתָּה, לֹא יִדָּחוּ לְיוֹם הַכְּנִיסָה, שֶׁלֹּא יְהוּ אוֹמְרִין: ״רָאִינוּ כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת קוֹרִין כְּאַחַת״! מֵעַתָּה, חָל לִהְיוֹת בַּשֵּׁנִי, חָל לִהְיוֹת בַּחֲמִישִׁי, חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. אַשְׁכַּח תָּנֵי: כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת וּכְרַכִּים קוֹרִין כְּאַחַת וְהַהֵן תַּנָּיָה לָא נְסַב אַפֵּיהּ לְבִרְיָה! דְּאִית לֵיהּ שֶׁלֹּא יְקַדְּמוּ כְּרַכִּים לָעֲיָרוֹת, דְּאִית לֵיהּ כָּל שֶׁהוּא נִדְחֶה מִמְּקוֹמוֹ יִדָּחֶה לְיוֹם הַכְּנִיסָה. רַבִּי אוֹמֵר: כֻּלְּהֶם יִדָּחוּ לְיוֹם הַכְּנִיסָה, דְּאִית לֵיהּ שֶׁלֹּא יְקַדְּמוּ כְּרַכִּים לָעֲיָרוֹת, דְּאִית לֵיהּ כָּל שֶׁהוּא נִדְחֶה מִמְּקוֹמוֹ יִדָּחֶה לְיוֹם הַכְּנִיסָה.

הֵיךְ עָבְדִין עוֹבָדָא? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: כְּמַתְנִיתָא. בְּעוֹן קָמֵי רַבִּי זְעִירָה: כְּמָה דְאַתְּ אָמַר תַּמָּן: חָל לִהְיוֹת לַכְּרַכִּים בַּשַּׁבָּת - קוֹרִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת; חָל לִהְיוֹת לָעֲיָרוֹת בַּשַּׁבָּת - יִקְרְאוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

[ד:]

אֶלָּא מַתְנִיתָא בִּתְרֵין תַּנָּיָא. תַּנָּי קַדְמָיָא סָבַר מֵימַר: כָּל שֶׁהוּא נִדְחֶה מִמְּקוֹמוֹ - יִדָּחֶה לְיוֹם הַכְּנִיסָה; וְתַנָּיָא חָרָנָא סָבַר מֵימַר: כָּל שֶׁהוּא נִדְחֶה מִמְּקוֹמוֹ - לֹא יִדָּחֶה לְיוֹם הַכְּנִיסָה. אֲמַר לוֹן: כֵּן אָמַר רַב חַד תַּנָּיָא הוּא. מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: ׳חָל לִהְיוֹת לַכְּרַכִּים בְּשַׁבָּת, קוֹרִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת׳? דְּאָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ רַב חוּנָה רַב בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה רַבָּה: הַכֹּל יוֹצְאִין בְּאַרְבָּעָה־עָשָׂר, שֶׁהוּא זְמַן קְרִיאָתָהּ. וְדִכְוָתַהּ ׳חָל לִהְיוֹת לָעֲיָרוֹת בְּשַׁבָּת׳, דְּאָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ: יוֹם שְׁלֹשָׁה־עָשָׂר, יוֹם מִלְחָמָה הָיָה, וְהוּא מוֹכִיחַ עַל עַצְמוֹ שֶׁאֵין בּוֹ נִיחָה. אַשְׁכַּח תָּנֵי: כְּפָרִים קוֹרִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת יִדָּחוּ לְיוֹם הַכְּנִיסָה, וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה לְאַחַר הַשַּׁבָּת.

הֵיךְ עָבְדִין עוֹבָדָא? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: לֵית אֶפְשָׁר, וְאֵין אֶפְשָׁר, כְּמַתְנִיתָהּ. רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה: כָּל שֶׁאָמְרוּ ״יִדָּחֶה מִמְּקוֹמוֹ״ - וּבִלְבַד בַּעֲשָׂרָה, וַאֲנַן חָמַיִין רַבָּנָן, אֲפִלּוּ בַיָּחִיד. רַב אֲבוּנָא בְּשֵׁם רַב אַסִּי: כָּל שֶׁאָמְרוּ ׳יִדָּחֶה לְיוֹם הַכְּנִיסָה׳, וּבִלְבַד בַּעֲשָׂרָה. רַבִּי חֲנַנְיָה אָמַר: אִתְפַּלְגוּן רַב חוּנָה וְרַב יְהוּדָה, חַד אָמַר: וּבִלְבַד בַּעֲשָׂרָה, וְחָרָנָה אָמַר: אֲפִלּוּ בְּיָחִידִי. מְתִיב מַן דְּאָמַר ׳וּבִלְבַד בַּעֲשָׂרָה׳ לְמַן דְּאָמַר ׳אֲפִלּוּ בְּיָחִידִי׳: עַד שֶׁהוּא בִּמְקוֹמוֹ, יִקְרָא. אָמַר רַבִּי: סְלֵקַת מַתְנִיתָה אַחַד־עָשָׂר, שְׁנֵים־עָשָׂר וּשְׁלֹשָׁה־עָשָׂר, וְאַרְבָּעָה־עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה־עָשָׂר.

הֲלָכָה ד: מַתְנִיתִין: אֵיזוֹ הִיא עִיר גְּדוֹלָה? כָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲשָׂרָה בָּטְלָנִין פְּחוּת מִכָּן - הֲרֵי זֶה כְּפָר. בְּאֵלּוּ אָמְרוּ: מַקְדִּימִין וְלֹא מְאַחֲרִין. אֲבָל זְמַן עֲצֵי כֹהֲנִים וְתִשְׁעָה בְאָב וַחֲגִיגָה וְהַקְהֵל - מְאַחֲרִין וְלֹא מַקְדִּימִין. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ מַקְדִּימִין וְלֹא מְאַחֲרִין - מֻתָּרִין בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית וּבְמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? מָקוֹם שֶׁנּוֹכְנָסִין בַּשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי, אֲבָל מָקוֹם שֶׁאֵין נוֹכְנָסִין לֹא בַשֵּׁנִי וְלֹא בַחֲמִישִׁי - קוֹרִין אוֹתָהּ בִּזְמַנָּהּ.

[ה.]

גְּמָרָא: תָּנֵי: עֲשָׂרָה בְּטֵלִים מִמְּלַאכְתָּן לְבֵית הַכְּנֶסֶת. רַב יְהוּדָה אָמַר: כְּגוֹן אָנוּ, שֶׁאֵין אָנוּ צְרִיכִין לְתַלְמוּדֵנוּ. תָּנֵי: כְּפָר שֶׁאֵין בּוֹ עֲשָׂרָה, תַּקָּנָתוֹ קַלְקֶלְתּוֹ, וְנַעֲשֶׂה כְּעִיר.

׳בְּאֵלּוּ אָמְרוּ: מַקְדִּימִין וְלֹא מְאַחֲרִין׳ - קְרִיאַת מְגִלָּה וּתְרוּמַת שְׁקָלִים, מַקְדִּימִין וְלֹא מְאַחֲרִין. סְעֻדַּת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ וּסְעֻדַּת פּוּרִים - מְאַחֲרִין וְלֹא מַקְדִּימִין. רַבִּי זְעוֹרָה בְּעָא קֳמֵי רַבִּי אַבָּהוּ: וַיַּעֲשׂוּ אוֹתָן בְּשַׂבָּת? אָמַר לֵהּ (אֶסְתֵּר ט, כב): ״לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה״, אֶת שֶׁשִּׂמְחָתוֹ תְּלוּיָה בְּבֵית דִּין, יָצָא זֶה שֶׁשִּׂמְחָתוֹ תְּלוּיָה בִּידֵי שָׁמַיִם.

מִגְבַּת פּוּרִים לְפוּרִים. אָמַר רַבִּי לְעָזָר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְשַׁנֶּה מִמֶּנָּה הֶעָנִי רְצוּעָה לְמִנְעָלוֹ. אֵין מְדַקְדְּקִין בְּמִצְוַת פּוּרִים, אֶלָּא כָּל מִי שֶׁהוּא פּוֹשֵׁט אֶת יָדוֹ לִטֹּל - נוֹתְנִין לוֹ. אֵין מְשַׁנִּין בְּמִעוֹת פּוּרִים. הָא שְׁאָר כָּל הַמָּעוֹת מְשַׁנִּין? אֶלָּא כָּל הַמָּעוֹת, עַד שֶׁלֹּא יִנָּתְנוּ לַגִּזְבָּרִין - אַתְּ רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹתָן; מְשֶׁנִּתְּנוּ לַגִּזְבָּרִין - אֵין אַתְּ רַשַּׁאי לְשַׁנּוֹתָן.

׳אֲבָל זְמַן עֲצֵי כֹהֲנִים׳ - מָה רָאָה זְמַן עֲצֵי כֹהֲנִים וְהָעָם לְהַמָּנוֹת? אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹלָה, וְלֹא מָצְאוּ עֵצִים בַּלִּשְׁכָּה, וְעָמְדוּ אֵלּוּ וְנִתְנַדְּבוּ עֵצִים מִשֶּׁל עַצְמָן, וּמְסָרוּם לַצִּבּוּר וְנִקְרְבוּ מֵהֶן קָרְבָּנוֹת צִבּוּר. וְהִתְנוּ עִמָּהֶן הַנְּבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן, שֶׁאֲפִלּוּ לִשְׁכָּה מְלֵאָה עֵצִים, וְעָמְדוּ אֵלּוּ וְנִתְנַדְּבוּ עֵצִים מִשֶּׁל עַצְמָן - שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּן מִתְקָרֵב אֶלָּא מִשֶּׁלָּהֶן תְּחִלָּה. אָמַר רַב אַחָא: דְּרַבִּי יוֹסֵה הִיא, דְּרַבִּי יוֹסֵה אָמַר: אַף הָרוֹצֶה מִתְנַדֵּב שׁוֹמֵר חִנָּם. רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי אִילָא: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא. מָה פְּלִיגִין? בְּגוּפוֹ שֶׁל קָרְבָּן, אֲבָל בְּמַכְשִׁירֵי קָרְבָּן - כָּל עַמָּא מוֹדַיִי, שֶׁהוּא מִשְׁתַּנֶּה קָרְבַּן יָחִיד מִקָּרְבַּן צִבּוּר.

תָּנֵי: הָאִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה כְּתֹנֶת לִבְנָהּ - צְרִיכָה לִמְסֹר לַצִּבּוּר. אָמַר רַב אַחָא: דְּרַבִּי יוֹסֵה הִיא, דְּרַבִּי יוֹסֵה אָמַר: אַף הָרוֹצֶה מִתְנַדֵּב שׁוֹמֵר חִנָּם. רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי אִילָא: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא. מָה פְּלִיגִין? בְּגוּפוֹ שֶׁל קָרְבָּן, אֲבָל בְּמַכְשִׁירֵי קָרְבָּן, כָּל עַמָּא מוֹדַיִי, שֶׁהוּא מִשְׁתַּנֶּה קָרְבַּן יָחִיד מִקָּרְבַּן צִבּוּר. מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹסֵה. אוֹתָן הַיָּמִים נוֹהֲגִין בִּשְׁעַת קָרְבָּן וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת קָרְבָּן. רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: אֵינָן נוֹהֲגִין אֶלָּא בִּשְׁעַת קָרְבָּן. וְעוֹד מִן הָדָא דְּתָנֵי: אָמַר רַבִּי לְעָזָר בֵּירַבִּי צָדוֹק: אֲנִי הָיִיתִי מִבְּנֵי סְנָאָה בֶּן בִּנְיָמִן, וְחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וְדָחִינוּ אוֹתוֹ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהָיֵינוּ מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין.

[ה:]

׳וּבִתְשִׁעָה בְאָב׳ - רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא: בְּדִין הָיָה שֶׁיִּהוּ מִתְעַנִּין בָּעֲשִׂירִי שִׁבּוֹ נִשְׂרַף, וְלָמָּה בַּתְּשִׁיעִי? שִׁבּוֹ הִתְחִילָה הַפְּרָעָנוּת. וְתָנֵי כֵן: בַּשְּׁבִיעִי נִכְנְסוּ לְתוֹכוֹ, בַּשְּׁמִינִי הָיוּ מְקַרְקְרִים בּוֹ, בַּתְּשִׁיעִי הִצִּיתוּ בּוֹ אֶת הָאוּר, בָּעֲשִׂירִי נִשְׂרַף. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי צָיֵים תְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי. רַבִּי לֵוִי צָיֵים תְּשִׁיעִי וְלֵילֵי עֲשִׂירִי.

רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: בִּקֵּשׁ רַבִּי לַעֲקֹר תִּשְׁעָה בְּאָב, וְלֹא הִנִּיחוּ לוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר: עִמְּךָ הָיִיתִי, וְלֹא אִתְאַמְרַת, אֶלָּא בִּקֵּשׁ רַבִּי לַעֲקֹר תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, וְלֹא הִנִּיחוּ לוֹ. אָמַר: הוֹאִיל וְנִדְחָה, יִדָּחֶה! אָמְרוּ לוֹ: יִדָּחֶה לְמָחָר. וּגְזָרָה לֵהּ הָהוּא דְּתָנֵינַן תַּמָּן: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: עַל שְׁנֵיהֶן הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית א, כח): ״וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ״. רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. אָמַר לֵהּ רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא: עִמְּךָ הָיִיתִי וְלֹא אִתְאַמְרַת, אֶלָּא הָיְתָה תּוֹבַעַת לְהִנָּשֵׂא - הַדִּין עִמָּהּ. וּקְרָא עֲלֵיהוֹן (קֹהֶלֶת ד, ט): ״טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד״.

׳וּבַחֲגִיגָה׳ - כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שְׁמוֹת כג, טז): ״וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ״, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (וַיִּקְרָא כג, ז): ״כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ״. אָמַר רַבִּי חֲנִינָה: הָא כֵיצַד יִתְקַיְּמוּ שְׁנֵי כְתוּבִים? בְּשָׁעָה שֶׁהוּא חָל בַּחֹל - אַתְּ חוֹגֵג וְשׁוֹבֶת; בְּשָׁעָה שֶׁהוּא חָל בַּשַּׁבָּת - לְמָחָר אַתְּ חוֹגֵג וְקוֹצֵר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֵּירַבִּי בּוֹן: וּבִלְבַד שֶׁבָּלִים לְעִסָּתָהּ. כְּהָדָא דְתָנֵי: לְהֵן אֱנָשׁ דְּהָווֹ עֲלוֹי אָעִין וּבְכוּרִין. הָאוֹמֵר: ׳הֲרֵי עָלַי עֵצִים לַמִּזְבֵּחַ וּגְזִירִין לַמַּעֲרָכָה׳ - אָסוּר בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית וּמִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בּוֹ בַּיּוֹם.

׳וּבְהַקְהֵל - רַבִּי בָּא בְּרֵהּ דְּרַבִּי חִיָּא בַּר בָּא אָמַר: מִפְּנֵי הַתְּקִיעָה. רַבִּי יִצְחָק בֵּירַבִּי חִיָּה אָמַר: מִפְּנֵי הַבִּימָה. וְיַעֲשׂוּ אוֹתָהּ מֵאֲתְמוֹל! שֶׁלֹּא לִדְחֹק אֶת הָעֲזָרָה. אָמַר רַבִּי מַתַּנְיָה: עַל שֵׁם (דְּבָרִים טז, כא): ״לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ״.

מַתְנִיתָא דְרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר רַבִּי מֵאִיר: ׳דִּי לָא לְמִסְפֵּד׳ - אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת, ׳וְדִי לָא לְהִתְעַנּוֹת׳ - מֻתָּר בְּהֶסְפֵּד. דִּי לָא סְתָם - כְּדִי לָא לְהִתְעַנָּיָה. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: אִלֵּין יוֹמַיָּא דִּי לָא לְהִתְעַנָּאָה בְּהוֹן, וּמִקָּצָתְהוֹן דִּי לָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה תִּלְמֹד לוֹמַר ׳בְּהוֹן׳, ׳בְּהוֹן׳, שְׁתֵּי פְּעָמִים? אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁלַּיְלָה מֻתָּר וְהַיּוֹם אָסוּר.

[ו.]

כְּהָדָא דְתָנֵי: לְהֵן אֱנָשׁ דְּיֶהֱווֹי עֲלוֹהִי אֶסָר בִּצְלוֹ אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֵּירַבִּי בּוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מִבָּעֶרֶב וְאָתְיָא כְּהִיא דְּאָמַר רַבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה: אוֹמְרוֹ כְּלֵילֵי שַׁבָּת וּכְיוֹמוֹ.

מַתְנִיתָא, אוֹ בְּאַחַד־עָשָׂר כְּרַבִּי יוֹסֵה, אוֹ בִּשְׁנֵים־עָשָׂר כְּרַבִּי מֵאִיר. וְקַשְׁיָא עַל דְּרַבִּי מֵאִיר. לָא־כֵן תָּנֵי: בִּתְרִין עֲשַׂר בֵּהּ יוֹם טְרִיוֹן. וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: בָּטֵל יוֹם טְרִיוֹן. יוֹם שֶׁנֶּהֱרַג לוּלְיָנוּס וּפַפּוּס. בִּתְלַת עֲשַׂר בֵּהּ יוֹם נִיקָנוֹר. מַהוּ יוֹם נִיקָנוֹר? שִׁלְטוֹן מִשֶּׁל מַלְכוּת יָוָן הָיָה עוֹבֵר לְאַלְכְּסַנְדְּרִיָא, וְרָאָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם, וְחֵרֵף וְנִאֵץ וְגִדֵּף, וְאָמַר: ׳בְּשׁוּבִי בְּשָׁלוֹם אֶתֹּץ אֶת הַמִּגְדָּל הַזֶּה׳! וְיָצָא אֶחָד מִשֶּׁל חַשְׁמוֹנַי, וְהָיָה הוֹרֵג בַּחֲיָלוֹתָיו עַד שֶׁהִגִּיעַ לְקָרוּכִין שֶׁלּוֹ וְכִיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְקָרוּכִין שֶׁלּוֹ - קָטַע אֶת יָדָיו וְחָתַךְ אֶת רֹאשׁוֹ וּתְחָבָן בְּעֵץ וְכָתַב מִלְמַטָּן: ׳הַפֶּה שֶׁדִּבֵּר בְּאַשְׁמָה וְהַיָּד שֶׁפָּשְׁטָה בְּגַאֲוָה׳; וּתְלָיִין בְּקוּנְטָס נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם.

עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי מֵאִיר נִיחָא בָּא לוֹסַר לְפָנָיו. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה מַה בָּא? לוֹסַר לְפָנָיו - לֵית לֵיהּ, עַצְמוֹ - אָסוּר מִפְּנֵי אַרְבָּעָה עֲשָׂר. לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁאָסוּר בְּהֶסְפֵּד, וַאֲפִלּוּ עַל דְּרַבִּי מֵאִיר לֵית הוּא מְקַשְׁיָה, לָא־כֵן תָּנֵי: בִּתְרִין עֲשַׂר בֵּהּ יוֹם טְרִיוֹן וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: בָּטֵל יוֹם טְרִיוֹן יוֹם שֶׁנֶּהֱרַג לוּלְיָנוּס וּפַפּוּס. בְּאַרְבָּעָה־עָשָׂר וּבַחֲמִשָּׁה־עָשָׂר פּוּרְיָא דִּי לָא לְמִסְפַּד, בְּשִׁית־עֲשַׂר בֵּהּ שָׁרוֹן לְמִבְנֵא שׁוּר יְרוּשְׁלֵם דִּי לָא לְמִסְפַּד. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי מֵאִיר נִיחָא בָּא לוֹסַר לְפָנָיו, עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה מַה בָּא לֶאֱסֹר? לֶאֱסֹר שֶׁלְּפָנָיו לֵית לֵיהּ, עַצְמוֹ אָסוּר מִפְּנֵי חֲמִשָּׁה־עָשָׂר. בָּא לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁהוּא אָסוּר בְּהֶסְפֵּד.

בְּשֶׁבְעַת עָשָׂר בֵּהּ קָמוּן עַמְמַיָּא עַל פְּלֵטַת סָפְרַיָּא, בִּמְדִינַת בַּלְקִיס וּבֵית זַבְדִּין וַהֲוָה פֻּרְקָן, עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי מֵאִיר נִיחָא בָּא לֶאֱסֹר עַצְמוֹ, עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה מַה בָּא לֶאֱסֹר? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: כָּל אִלֵּין מִלַּיָּא לָא מְסַיְּעָן וְלָא תָּבְרָן, לָא עַל דְּרַבִּי מֵאִיר וְלָא עַל דְּרַבִּי יוֹסֵה, לֹא בָא אֶלָּא לְמִנּוֹת יָמִים שֶׁנֶּעֶשׂוּ בָהֶן נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל. תֵּדַע לָךְ שֶׁהוּא כֵן, דְּתָנֵינַן: בְּרִישׁ יַרְחָא דְנִיסָן דְּיִתְקַם תְּמִידָא דִּי לָא לְמִסְפַּד, בְּלֹא כָךְ אֵינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אֲבָל בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים - מִתְעַנִּין

לְפְנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן. מָה רָאִיתָ לְהָקֵל בְּאֵלּוּ וּלְהַחְמִיר בְּאֵלּוּ? שֶׁאֵלּוּ דִּבְרֵי תוֹרָה, וְאֵין דִּבְרֵי תוֹרָה צְרִיכִין חִזּוּק, וְאֵלּוּ דִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְדִבְרֵי סוֹפְרִין צְרִיכִין חִזּוּק.
הָדָא דְאַתְּ אָמַר: עַד שֶׁלֹּא בָטְלָה מְגִלַּת תַּעְנִית - אֲבָל מִשֶּׁבָּטְלָה מְגִלַּת תַּעְנִית, בָּטְלוּ כָּל אֵלּוּ. רַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעְנִית. רַבִּי בָּא וְרַבִּי סִימוֹן אָמְרִי: בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעְנִית. רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר: בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעְנִית. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֶמֶשׁ הָיִיתִי יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה, מַעֲשֶׂה שֶׁגָּזְרוּ תַּעְנִית בַּחֲנֻכָּה בְּלוּד, וְאָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁסִּפֵּר, וְעַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁרָחַץ, אָמַר לָהֶן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: ׳צְאוּ וְהִתְעַנּוּ עַל מַה שֶׁהִתְעַנִּיתֶם׳; וְאַתְּ אָמַר בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעְנִית?! אָמַר רַבִּי בָּא: אַף עַל גַּב דְּאַתְּ אָמַר בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעְנִית - חֲנֻכָּה וּפוּרִים לֹא בָטְלוּ. מִלֵּיהוֹן דְּרַבָּנָן אָמְרִין בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעְנִית. רַבִּי אָבוּן צָיֵים כָּל עֲרוּבַת שַׁבָּא, רַבִּי יוֹחָנָן צָיֵים כָּל עֲרוּבַת רֵישׁ שַׁתָּא, רַבִּי זְעֵירָה צָם תְּלַת מָאוָן דְּצוֹמִין, וְאִית דְּאָמְרִין תְּשַׁע מָאוָן וְלֹא חָשׁ עַל מְגִלַּת תַּעְנִית.
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר

[ו:]

אַחָא מְפַקֵּד לְסָפְרַיָּה אִין אֲתַת אִתָּא מִשְׁאֲלֶנְכוֹן - אִמְרִין לָהּ: בַּכֹּל מִתְעַנִּין חוּץ מִשַּׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְחֹלוֹ שֶׁלמוֹעֵד וַחֲנֻכָּה וּפוּרִים.
שִׁמְעוֹן בַּר בָּא אָמַר אֲתָא עוֹבָדָא קֳמֵי רַבִּי יוֹחָנָן וְהוֹרֵי כְּרַבִּי יוֹסֵה, וַהֲוָה רַבִּי לְעָזָר מִצְטַעֵר וְאָמַר: ׳שָׁבְקִין סְתָמָא וְעָבְדִין כִּיחִידַיָּא׳. אַשְׁכַּח תָּנֵי לָהּ רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר, כַּד שְׁמַע דְּתָנֵי לַהּ רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר אָמַר: ׳יָאוּת סָבָא יָדַע פִּרְקֵי גַּרְמֵהּ׳. רַבִּי מָנָא בְּעָא קֳמֵי רַבִּי יוּדָן: לָא כֵן אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה רַבִּי מַחֲלֶקֶת וְאַחַר כָּךְ שָׁנָה סְתָם - הֲלָכָה כְּסָתָם. אָמַר לֵהּ: לָא רַבִּי, דִּלְמָא חוֹרָן? מָה הֵן אָן דְּאַשְׁכַּח רַבִּי מַחֲלֶקֶת וְחָזַר וְשָׁנָה סְתָם הֲלָכָה כְּסָתָם, אֲתַר דְּלָא אַשְׁכַּח רַבִּי מַתְנֵי מַחֲלֶקֶת, אֶלָּא אֲחֵרִים שָׁנוּ מַחֲלֶקֶת וְרַבִּי שָׁנָה סְתָם לֹא כָל שֶׁכֵּן תְּהֵא הֲלָכָה כְּסָתָם?! אֲתָא רַבִּי חִזְקִיָּה רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: וַאֲפִלּוּ אֲחֵרִים שָׁנוּ מַחֲלֶקֶת וְרַבִּי שָׁנָה סְתָם - הֲלָכָה כְּסָתָם, וּלְמָה הוּא מוֹרֶה לֵהּ כִּיחִידַיָּא? רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נָנָה בְּשֵׁם רַב אַחָא: הָדָא דְאַתְּ אָמַר, בְּשֶׁאֵין מַחֲלֶקֶת אֶצֶל סְתָם, אֲבָל אִם יֵשׁ מַחֲלֶקֶת אֶצֶל סְתָם - לָא בְּדָא הֲלָכָה כְּסָתָם. רַבִּי יוּדָן נְשִׂיָּא שְׁלַח לְרַבִּי הוֹשַׁעְיָה רַבָּה חֲדָא עֲטָם וְחַד לָגִין דַּחֲמַר, שְׁלַח וַאֲמַר לֵהּ: קַיְמַתְּ בָּנוּ (אֶסְתֵּר ט, כב): ״וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים״; חָזַר וּשְׁלַח לֵהּ חַד עֵגֶל וְחַד גְּרַב דַּחֲמַר, שְׁלַח וְאָמַר לֵהּ: קַיְמַתְּ בָּנוּ (שָׁם): ״וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ״. תָּנֵי: בְּמָקוֹם שֶׁנִּכְנָסִין קוֹרִין אוֹתָהּ בְּאַרְבָּעָה־עָשָׂר. רַבִּי יוֹסֵה בָּעֵי אִם בְּמָקוֹם שֶׁנִּכְנָסִין אַל יִקְרְאוּ אוֹתָהּ כָּל עִקָּר.
הֲלָכָה ה: מַתְנִיתִין: קְרָאוּ אֶת הַמְּגִלָּה בַּאֲדַר הָרִאשׁוֹן וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה - קוֹרִין אוֹתָהּ בַּאֲדַר הַשֵּׁנִי. אֵין בֵּין אֲדָר הָרִאשׁוֹן לַאֲדָר שֵׁנִי אֶלָּא מִקְרָא מְגִלָּה וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים.
גְּמָרָא: מַתְנִיתָא בְּשֶׁעִבְּרוּ וְאַחַר־כָּךְ קְרָאוּ אוֹתָהּ, אֲבָל אִם קְרָאוּ אוֹתָהּ וְאַחַר־כָּךְ עִבְּרוּ - לָא בְּדָא. מַתְנִיתָא לָא אָמְרָה כֵּן, אֶלָּא קְרָאוּ אֶת הַמְּגִלָּה בַּאֲדַר הָרִאשׁוֹן וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה - קוֹרִין אוֹתָהּ בַּאֲדַר הַשֵּׁנִי. רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כְּתִיב (אֶסְתֵּר ט, כט): ״לְקַיֵּם אֵת אִגֶּרֶת הַפֻּרִים הַזֹּאת״. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״הַשֵּׁנִית״, אֶלָּא מִכָּן שֶׁאִם קְרָאוּ אוֹתָהּ בַּאֲדַר הָרִאשׁוֹן וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה - קוֹרִין אוֹתָהּ בַּאֲדַר הַשֵּׁנִי. רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, מָה

עָשׂוּ מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר ? כָּתְבוּ אִגֶּרֶת וְשָׁלְחוּ לְרַבּוֹתֵינוּ, שֶׁכֵּן אָמְרוּ לָהֶם, מְקַבְּלִין אַתֶּם עֲלֵיכֶם שְׁנֵי יָמִים הַלָּלוּ בְּכָל שָׁנָה ? אָמְרוּ לָהֶן : ׳לֹא דַיֵּינוּ הַצָּרוֹת הַבָּאוֹת עָלֵינוּ אֶלָּא שֶׁאַתֶּם רוֹצִין לְהוֹסִיף עָלֵינוּ עוֹד צָרָתוֹ שֶׁל הָמָן׳ ? ! חָזְרוּ וְכָתְבוּ לָהֶן אִגֶּרֶת שְׁנִיָּה, הָדָא הִיא דִכְתִיב : ״לְקַיֵּם אֵת אִגֶּרֶת הַפֻּרִים הַזֹּאת הַשֵּׁנִית״ (שָׁם). מֶה הָיָה כָתוּב בָּהּ ? אָמְרוּ לָהֶן אִם מִדָּבָר זֶה אַתֶּם מִתְיָרְאִים - הֲרֵי הִיא כְתוּבָה וּמְעֻלָּה בְּאַרְכַּיִים (אֶסְתֵּר י, ב) : ״הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מָדַי וּפָרָס״. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן : שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה זְקֵנִים וּמֵהֶם שְׁלֹשִׁים וְכַמָּה נְבִיאִים הָיוּ מִצְטָעֲרִין עַל

[ז.]

הַדָּבָר הַזֶּה, אָמְרוּ כְתִיב (וַיִּקְרָא כז, לד) : ״אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה״ ; אֵלּוּ הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטַוִּינוּ מִפִּי מֹשֶׁה וְכָךְ אָמַר לָנוּ מֹשֶׁה, אֵין נָבִיא אַחֵר עָתִיד לְחַדֵּשׁ לָכֶם דָּבָר ! מֵעַתָּה וּמָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר מְבַקְּשִׁים לְחַדֵּשׁ לָנוּ דָּבָר ? ! לֹא זָזוּ מִשָּׁם, נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִין בַּדָּבָר, עַד שֶׁהֵאִיר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת עֵינֵיהֶם, וּמָצְאוּ אוֹתָהּ כְּתוּבָה בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים וּבַכְּתוּבִים. הָדָא הִיא דִכְתִיב (שְׁמוֹת יז, יד) : ״וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר״ ; זֹאת תּוֹרָה, כְּמָה דְתֵימַר (דְּבָרִים ד, מד) : ״וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״ ; ״זִכָּרוֹן״ - אֵלּוּ הַנְּבִיאִים, ״וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וְגוֹ׳ (מַלְאָכִי ג, טז) ; ״בַּסֵּפֶר״ - אֵלּוּ הַכְּתוּבִים, ״וּמַאֲמַר אֶסְתֵּר קַיֵּם [אֶת] דִּבְרֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בַּסֵּפֶר״ (אֶסְתֵּר ט, לב). רַב וְרַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי יוֹנָתָן וּבַר קַפָּרָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמְרוּ : הַמְּגִלָּה הַזֹּאת נֶאֱמְרָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, אֶלָּא שֶׁאֵין מֻקְדָּם וּמְאֻחָר בַּתּוֹרָה. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר : הַנְּבִיאִים וְהַכְּתוּבִים עֲתִידִין לְבָטֵל וַחֲמִשָּׁה סִפְרֵי תוֹרָה אֵינָן עֲתִידִין לְבָטֵל. מַה טַּעֲמָא ? (דְּבָרִים ה, יח) : ״קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסָף״. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר : אַף מְגִלַּת אֶסְתֵּר וַהֲלָכוֹת אֵינָן עֲתִידִין לְבָטֵל. נֶאֱמַר כָּאן ״קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסָף״, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (אֶסְתֵּר ט, לב) : ״וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם״. הֲלָכוֹת - ״הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ״ (חֲבַקּוּק ג, ו).

רַבִּי לֵוִי בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ : צָפָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהָמָן הָרָשָׁע עָתִיד לִשְׁקֹל כַּסְפּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, אָמַר, מוּטָב שֶׁיַּקְדִּים כַּסְפָּן שֶׁל בָּנַי לְכַסְפּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָרָשָׁע. לְפִיכָךְ מַקְדִּימִין וְקוֹרִין בְּפָרָשַׁת שְׁקָלִים. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר : ״בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה״ (אֶסְתֵּר ט, כז) - הִקִּישׁ שָׁנָה שֶׁהִיא מְעֻבֶּרֶת לְשָׁנָה שֶׁאֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת. מַה שָׁנָה שֶׁאֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת - אֲדָר סָמוּךְ לְנִיסָן, אַף שָׁנָה שֶׁהִיא מְעֻבֶּרֶת - אֲדָר סָמוּךְ לְנִיסָן. אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ : כְּדֵי לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִגְאֻלָּה. רַבִּי לֵוִי בְּשֵׁם רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָה : אוֹתָהּ הַשָּׁנָה הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת. מַה טַּעְמָהּ (אֶסְתֵּר ג, ז) : ״מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים־עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר״. אֲדָר הָרִאשׁוֹן תּוֹסֶפֶת, אֲדָר הַשֵּׁנִי תּוֹסֶפֶת ? מַה בֵּינֵיהוֹן ? רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אָמַר : שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֶרֶת בֵּינֵיהוֹן. נוֹלַד בַּחֲמִשָּׁה־עָשָׂר בַּאֲדָר בְּשָׁנָה שֶׁאֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת וְנִכְנַס לְשָׁנָה שֶׁהִיא מְעֻבֶּרֶת. אֵין תֵּימַר אֲדָר הָרִאשׁוֹן תּוֹסֶפֶת - שָׁנָה אֲרֻכָּה הִיא. אֵין תֵּימַר אֲדָר הַשֵּׁנִי תּוֹסֶפֶת - אֵין לוֹ אֶלָּא עַד חֲמִשָּׁה־עָשָׂר בַּאֲדָר הָרִאשׁוֹן. אָמַר רַבִּי אַיְיבִי בַּר נַגְרִי : מַתְנִיתָא אָמַר כֵּן, אֲדָר הָרִאשׁוֹן תּוֹסֶפֶת. דְּתָנִינַן

[ז :]

תַּמָּן : הֵן הֵעִידוּ שֶׁמְּעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה כָּל אֲדָר, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים עַד הַפּוּרִים. הֵן הֵעִידוּ שֶׁמְּעַבְּרִים אֶת הַשָּׁנָה עַל תְּנַיי. הָדָא אָמְרָה : אֲדָר הָרִאשׁוֹן תּוֹסֶפֶת, אֵין תֵּימַר אֲדָר הַשֵּׁנִי תּוֹסֶפֶת, לָא קַיֶּם

עַל שַׁתָּא וּמְעַבַּר לָהּ? ! מַר עֻקְבָא אַשְׁכַּח תְּרִין אִגְּרִין, בַּחֲדָא כְתִיב: ׳וּשְׁפַר בְּאַפֵּי וּבְאַפֵּי חֲבֶרַי מוֹסְפָה עַל שַׁתָּא תְּלָתִין יוֹמִין׳. וּבַחֲדָא כְתִיב: ׳וּשְׁפַר בְּאַפַּיִין וּבְאַפֵּי חַבְרַיָּא, מוֹסְפָה עַל שַׁתָּא יֶרַח יוֹמִין׳. מַאן דְּאָמַר תְּלָתִין יוֹמִין - אֲדָר הָרִאשׁוֹן תּוֹסֶפֶת, וּמַן דְּאָמַר יֶרַח יוֹמִין - אֲדָר הַשֵּׁנִי תּוֹסֶפֶת.

אֵין מִן הָדָא לֵית שְׁמַע מִנַּהּ כְּלוּם. דְּאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא וְרַבִּי יוּדָן גְּזוּרִי רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לְעוֹלָם שְׁנֵי חֳדָשִׁים מְעַבְּרִין, עִבֵּר אֶת הָרִאשׁוֹן וְלֹא עִבֵּר אֶת הַשֵּׁנִי - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. לְעוֹלָם אֲדָר הַסָּמוּךְ לְנִיסָן - חָסֵר.

תָּנֵי: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִצְווֹת הַנּוֹהָגוֹת בַּאֲדָר הַשֵּׁנִי - אֵינָן נוֹהָגוֹת בַּאֲדָר הָרִאשׁוֹן, חוּץ מִן הֶסְפֵּד וּמִן הַתַּעֲנִית שֶׁהֵן שָׁוִין בַּזֶּה וּבַזֶּה. רַבִּי בָּא רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב, רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי חוּנָה רָבָּה דְּצִפּוֹרִין: אָמַר הִנְהִיג רַבִּי חֲנִינָה דְּצִפּוֹרִין כְּהָדָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. לֹא אָמַר אֶלָּא הִנְהִיג, הָא לַהֲלָכָה - לֹא. אֲבָל לְעִנְיַן שְׁטָרוֹת כּוֹתְבִין אֲדָר הָרִאשׁוֹן וַאֲדָר הַשֵּׁנִי, אֶלָּא שֶׁכּוֹתְבִין אֲדָר הַשֵּׁנִי תִּנְיָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲדָר הַשֵּׁנִי כּוֹתֵב תְּי״ו וְדַיּוֹ.

תַּמָּן תָּנִינַן: אֵין בֵּין אֲדָר הָרִאשׁוֹן לַאֲדָר הַשֵּׁנִי אֶלָּא קְרִיאַת הַמְּגִלָּה וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים. רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אַף שִׁמּוּעַ שְׁקָלִים וְכִלְאַיִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶן. רַבִּי חֶלְבּוֹ וְרַב חוּנָה רַב בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה רָבָּה, הַכֹּל יוֹצְאִין בְּאַרְבָּעָה־עָשָׂר שֶׁהוּא זְמַן קְרִיאָתָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: וְיָאוּת כְּלוּם אָמְרוּ מַשְׁמִיעִין עַל הַשְּׁקָלִים לֹא כְדֵי שֶׁיְּבִיאוּ יִשְׂרָאֵל שִׁקְלֵיהֶן בְּעוֹנָתָן. אִם אוֹמֵר אַתְּ בַּאֲדָר הָרִאשׁוֹן, עַד כַּדּוּן אִית בְּשַׁתָּא שְׁתִּין יוֹמִין, כְּלוּם אָמְרוּ יוֹצְאִין אַף עַל הַכִּלְאַיִם, לֹא כְדֵי שֶׁיְּהוּ הַצָּמְחִין נִכָּרִין? אִם אוֹמֵר אַתְּ בַּאֲדָר הָרִאשׁוֹן עַד כַּדּוּן אִנּוּן דַּקִּיקִין.

הֲלָכָה ו: מַתְנִיתִין: אֵין בֵּין יוֹם־טוֹב לְשַׁבָּת אֶלָּא אֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבַד, אֵין בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם־הַכִּפּוּרִים אֶלָּא שֶׁזֶּה זְדוֹנוֹ בִּידֵי אָדָם וְזֶה זְדוֹנוֹ בְּהִכָּרֵת.

גְּמָרָא: תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה: אַף מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ הִתִּירוּ. מַה בֵּינֵיהוֹן? רַבִּי חַסְדַּי אוֹמֵר: לְחַדֵּד רֹאשׁוֹ שֶׁל שַׁפּוּד בֵּינֵיהוֹן. רַבִּי חֲנִינָא בְּרֵהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ: הוֹצִיא אֵשׁ מֵהָאֲבָנִים בֵּינֵיהוֹן. תָּנֵי רַבִּי יְהוּדָה בַּר פַּזִּי דְּבַרְזִילָה: הוּא הַדָּבָר? ! מַהוּ הוּא הַדָּבָר? לְחַדֵּד רֹאשׁוֹ שֶׁל שַׁפּוּד הוּא הַדָּבָר, אִי לְהוֹצִיא אֵשׁ מִן הָאֲבָנִים הוּא הַדָּבָר? לֵית לָךְ אֶלָּא כְּהָדָא: אֵין מַשְׁחִיזִין אֶת הַסַּכִּין אֲבָל מַשִּׁיאָהּ עַל גַּב חֲבֶרְתָּהּ. אָמַר רַבִּי חַסְדַּי: דְּרַבִּי יוּדָא הִיא. דְּמַר רַבִּי יוּדָא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא כְּדֵי לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִית שֶׁעָלֶיהָ. כָּל אֵלּוּ בְּיוֹם־טוֹב, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. אִלֵּין אִנּוּן וְהָא אִית לָךְ חוֹרָנִין

[ח.]

סְקִילָה בְּשַׁבָּת, אֵין סְקִילָה בְּיוֹם־טוֹב. כָּרֵת בְּשַׁבָּת, אֵין כָּרֵת בְּיוֹם־טוֹב. מַכּוֹת בְּיוֹם־טוֹב, אֵין מַכּוֹת בַּשַּׁבָּת.

אֵין תֵּימַר בִּדְבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ אֲתֵינַן מְתְנֵי וְהָא תָּנֵינַן: מַשְׁחִילִין פֵּרוֹת דֶּרֶךְ אֲרֻבָּה בְּיוֹם־טוֹב אֲבָל לֹא בְשַׁבָּת. וְעוֹד מִן הָדָא: שׁוֹחֲקִין עֲצֵי בְשָׂמִים לְמִילָה בְּיוֹם־טוֹב, אֲבָל לֹא בְשַׁבָּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: וְהוּא שֶׁמָּל. וְעוֹד מִן הָדָא דְתָנֵי: מוֹדִין חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר בְּחוֹתָמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע, שֶׁמְּפַקְפְּקִין וּמַפְקִיעִין וּמַתִּירִין וְחוֹתְכִין. בְּשַׁבָּת מְפַקְפְּקִין אֲבָל לֹא מַפְקִיעִין וְלֹא מַתִּירִין וְלֹא חוֹתְכִין. וּבַכֵּלִים בְּשַׁבָּת מֻתָּר, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם־טוֹב: ׳אֵין בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם־

הַכִּפּוּרִים, אֶלָּא שֶׁזֶּה זְדוֹנוֹ בִּידֵי אָדָם וְזֶה זְדוֹנוֹ בְּהִכָּרֵת׳ - הָא בְּתַשְׁלוּמִין שְׁנֵיהֶן שָׁוִין. מַתְנִיתִין דְּרַבִּי נְחוּנְיָה בֶּן הַקָּנָה, דְּתָנֵי רַבִּי נְחוּנְיָה בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר: יוֹם־הַכִּפּוּרִים כְּשַׁבָּת בְּתַשְׁלוּמִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: מְחַיְּבֵי כְּרֵתוֹת כְּמְחַיְּבֵי מִיתוֹת בֵּית־דִּין, מָה נָפַק מִן בֵּינֵיהוֹן? רַב אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי אֲבוּנָא: נַעֲרָה נִדָּה בֵּינֵיהוֹן. רַבִּי מָנָא אָמַר: אַף אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ בֵּינֵיהוֹן. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי נְחוּנְיָה בֶּן הַקָּנָה: מַה שַׁבָּת אֵין לָהּ הֶתֵּר אַחַר אִסּוּרָהּ אַף יוֹם־הַכִּפּוּרִים אֵין לוֹ הֶתֵּר אַחַר אִסּוּרוֹ. וְאֵלּוּ הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהֶן הֶתֵּר אַחַר אִסּוּרָן - מְשַׁלֵּם. עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא: מַה שַׁבָּת יֵשׁ בָּהּ כָּרֵת, אַף יוֹם הַכִּפּוּרִים יֵשׁ בָּהּ כָּרֵת, וְאֵלּוּ הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן כָּרֵת - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם.

רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי אָמַר: מַכּוֹת וְכָרֵת מָה אָמְרִינַן בָּהּ אִלּוּ תַּנְיָא? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה צְרִיכָה לְרַבָּנָן. רַבִּי יוֹנָה בָּעֵי וּלְמָה לָא שְׁמַע לַהּ מִן הָדָא דְתָנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, דְּתָנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּרֵת בְּשַׁבָּת וְנֶאֱמַר כָּרֵת בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים, מַה כָּרֵת שֶׁנֶּאֱמַר בְּשַׁבָּת אֵין מַכּוֹת אֶצֶל כָּרֵת, אַף כָּרֵת שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים - אֵין מַכּוֹת אֶצֶל כָּרֵת.

אָמַר רַבִּי מָנָא קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵה: מַה צְרִיכָה לֵהּ, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, בְּרַם כְּרַבִּי יוֹחָנָן, אִם מַכּוֹת אֶצֶל מִיתָה יֵשׁ לוֹ, לֹא כָל־שֶׁכֵּן מַכּוֹת אֶצֶל כָּרֵת? דְּאִתְפַּלְגוּן הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת - רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אִם הִתְרוּ בוֹ לְשֵׁם אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - לוֹקֶה, לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת - נִסְקָל. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֲפִלּוּ הִתְרוּ בוֹ לְשֵׁם אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - אֵינוֹ לוֹקֶה, מֵאַחַר שֶׁהִתְרוּ בוֹ לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת - נִסְקָל. אָמַר לֵהּ: אֲפִלּוּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן צְרִיכָה לֵהּ, תַּמָּן לַשֵּׁנִי דְּבָרִים וְהָכָא לְדָבָר אֶחָד

[ח:]

עַל דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מַה בֵּין אִלֵּין תַּנְיָא לְאִלֵּין רַבָּנָן, לָאוִים לֹא כְּרֵתוֹת. רַבִּי יוּדָן אָמַר: הַבָּא עַל הַמְּמְזֶרֶת אִית בְּנֵיהוֹן. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: אַף הַמְּצִית גְּדִישׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּיוֹם־טוֹב בֵּינֵיהוֹן. עַל דַּעְתּוֹן דְּאִלֵּין תַּנְיָא, הוֹאִיל וְאֵין בָּהֶן כָּרֵת - מְשַׁלֵּם. עַל דַּעְתּוֹן דְּאִלֵּין רַבָּנָן, הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן מַכּוֹת - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. מֵעַתָּה אִלּוּ נְעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְנָס - לֹא כְרַבָּנָן. אָמַר רַבִּי מַתַּנְיָה: תִּפָּתֵר דִּבְרֵי הַכֹּל בְּמְמְזֶר שֶׁבָּא עַל הַמְּמְזֶרֶת. וְאֵשֶׁת אָחִיו לֹא יִבְמְתּוֹ הִיא? אָמַר רַבִּי מַתַּנְיָה: תִּפָּתֵר, שֶׁהָיוּ לְאָחִיו בָּנִים וְאֵרַס אִשָּׁה וּמֵת וּבָא אָחִיו וַאֲנָסָהּ.

הֲלָכָה ז: מַתְנִיתִין: אֵין בֵּין הַמַּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ לְמַדָּר מִמֶּנּוּ מַאֲכָל, אֶלָּא דְּרִיסַת הָרֶגֶל וְכֵלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ. אֵין בֵּין נְדָרִים לִנְדָבוֹת אֶלָּא שֶׁהַנְּדָרִים מֵתוּ אוֹ נִגְנְבוּ - חַיָּבִין בְּאַחֲרָיוּתָן. נְדָבוֹת מֵתוּ אוֹ נִגְנְבוּ - אֵין חַיָּבִין בְּאַחֲרָיוּתָן.

גְּמָרָא: הָא דְבָר שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ אֹכֶל נֶפֶשׁ אָסוּר, לֹא מִמַּאֲכָל נָדַר? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: כְּנִי מַתְנִיתָא: אֵין בֵּין הַמַּדָּר הֲנָיָה מֵחֲבֵרוֹ לְמַדָּר הֲנַיַּת מַאֲכָל מֵחֲבֵרוֹ. וְתַנָּיֵי דְּבֵי רַבִּי כֵּן: הַמַּדָּר הֲנַיַּת מַאֲכָל מֵחֲבֵרוֹ - לֹא יַשְׁאִילֶנּוּ נָפָה וּכְבָרָה רֵחַיִם וְתַנּוּר. תְּנֵי: אֲבָל מַשְׁאִיל הוּא לוֹ כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת וְתַמְחוּיִין שֶׁאֵינָן מְהַנִּין אֶת הָאֹכֶל, אֲבָל מַכְנִיסִין אֶת הָאֹכֶל. לְפַסִּין וּקְדֵרוֹת - אָסוּר. לִטְחֹן וְלִדְרֹךְ - אָסוּר. לִקְצֹר - צְרִיכָה, לִבְצֹר - צְרִיכָה. הֲנַיַּת מַאֲכָל מַהוּ? תְּנֵי: אֲבָל מַשְׁאִילוֹ הוּא קוֹרְדוֹם. הֲוִינַן סָבְרִין מֵימַר, בְּקַרְדּוֹם שֶׁל בְּקוּעַ: תִּפָּתֵר בְּקוֹרְדוֹם שֶׁל נְכוּשׁ, וְלֵית שָׁמַע מִנֵּהּ כְּלוּם. רַבִּי אֲבוּנָא אָמַר, רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: זוּסְטָה - מִכְיָן שֶׁהוּא מַרְחִיק, וְאַתְּ חָשַׁר בֵּהּ קִמְחָא כְּמִי שֶׁהוּא נָפָה. אִי זֶהוּ נֵדֶר שֶׁאָמְרוּ? בְּאוֹמֵר: ׳הֲרֵי עָלַי עוֹלָה׳! וְאִי זוֹ הִיא נְדָבָה שֶׁאָמְרוּ? בְּאוֹמֵר: ׳הֲרֵי זוֹ עוֹלָה׳! רַבִּי חֲמָא, חֲבֵרִין דְּרַבָּנָן בָּעֵי, אָמַר: ׳הֲרֵי עָלַי׳! וְחָזַר וְאָמַר: ׳הֲרֵי זֶה׳!

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת שַׁבָּת פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. אַרְבַּע רְשָׁיוֹת לַשַּׁבָּת: רְשׁוּת הַיָּחִיד, רְשׁוּת הָרַבִּים, וְכַרְמְלִית, וּמָקוֹם פְּטוּר. אֵיזֶהוּ רְשׁוּת הַיָּחִיד? חָרִישׁ שֶׁעָמֹק עֲשָׂרָה וְרִחֵב אַרְבָּעָה. וְכֵן גֶּדֶר שֶׁגְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה – זוֹ הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה. אֵיזוֹ הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים? סִרְטָיָא וּפְלַטְיָא גְּדוֹלָה, וּמְבוֹאוֹת הַמְפֻלָּשִׁין – זוֹ הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה. אֵין מוֹצִיאִין מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ לְרְשׁוּת הָרַבִּים זוֹ, וְאֵין מַכְנִיסִין מֵרְשׁוּת הָרַבִּים זוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ, וְאִם הוֹצִיא וְהִכְנִיס, בְּשׁוֹגֵג – חַיָּב חַטָּאת. בְּמֵזִיד – עָנוּשׁ כָּרֵת וְנִסְקָל. אֶחָד הַמּוֹצִיא וְאֶחָד הַמַּכְנִיס, וְאֶחָד הַמּוֹשִׁיט, וְאֶחָד הַזּוֹרֵק – חַיָּב.

ב. אֲבָל הַיָּם וְהַבִּקְעָה וְכַרְמְלִית, וְהָאִסְטְוָנִית, וְהָאִסְקוּפָּה – אֵינָן לֹא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלֹא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן, וְאִם נָשָׂא וְנָתַן – פָּטוּר. אֵין מוֹצִיאִין, לֹא מִתּוֹכָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכָן. וְאֵין מַכְנִיסִין מִתּוֹכָן לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלֹא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְתוֹכָן. וְאִם הוֹצִיא וְהִכְנִיס – פָּטוּר. חָצֵר שֶׁל רַבִּים וּמְבוֹאוֹת שֶׁאֵין מְפֻלָּשִׁין, עֵרְבוּ – מֻתָּרִין. לֹא עֵרְבוּ – אֲסוּרִין.

ג. אָדָם עוֹמֵד עַל הָאַסְקֻפָּה: נוֹטֵל מִבַּעַל הַבַּיִת – וְנוֹתֵן לוֹ. מֵעָנִי – וְנוֹתֵן לוֹ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטּוֹל מִבַּעַל הַבַּיִת וְנוֹתֵן לָעָנִי, מֵעָנִי וְנוֹתֵן לְבַעַל הַבַּיִת, אִם נָטַל וְנָתַן – שְׁלָשְׁתָּן פְּטוּרִים. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אַסְקֻפָּה מִשַּׁמֶּשֶׁת שְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת, כָּל זְמַן שֶׁפְּתָחַהּ פְּתוּחַ – כִּלְפָנִים. פְּתָחַהּ נָעוּל – כְּלַחוּץ. הָיְתָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים וּרְחָבָה אַרְבָּעָה, הֲרֵי זוֹ רְשׁוּת לְעַצְמָהּ.

ד. כֵּשֵׁם שֶׁמַּפְסִיקִין לִקְרִיאַת שְׁמַע – כָּךְ מַפְסִיקִין לִקְרוֹת הַמְּגִלָּה, לִקְרִיאַת הַלֵּל, וְלִתְקִיעַת שׁוֹפָר, וְלִנְטִילַת לוּלָב, וּלְכָל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה.

ה. לֹא יֵצֵא הַחָיט בְּמַחֲטוֹ הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדּוֹ עֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה – שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא. וְלֹא נָגָר בַּקֻּיְסָם שֶׁלּוֹ, וְלֹא

הַשָּׁלֵם

הַצַּבָּע בַּדִּגְמָא שֶׁלּוֹ, וְלֹא שַׁלְחָנִי בְּדִינָר שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא סוֹרֵק בְּמִשִּׁיחָה שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא גַּרְדִּי בְּאִירָא שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְאִם יָצְאוּ – כֵּלָּן פְּטוּרִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָמַן דֶּרֶךְ אֻמָּנוּתוֹ בְּכָךְ – חַיָּב. וּשְׁאָר כָּל אָדָם פְּטוּרִין. הַסּוֹחֵר לֹא יֵצֵא בְּכִסּוּת הַמְקֻפָּלֶת וּמֻנַּחַת עַל כְּתֵפוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם יָצָא – חַיָּב. לֹא יֵצֵא אָדָם בְּמָעוֹת הַצְּרוּרִין לוֹ בְּסִדִינוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם יָצָא – חַיָּב.

ו. יוֹצְאִין בִּתְפִלִּין עִם חֲשֵׁכָה וְקוֹרִין בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ עִם חֲשֵׁכָה, אֲבָל אֵין קוֹרִין בְּלֵילֵי שַׁבָּת לְאוֹר הַנֵּר, וְאֶפִלּוּ גְּבוֹהַּ מְמֻנֶּה, וַאֲפִילוּ בְּבֵית אַחַר, וַאֲפִילוּ עֲשָׂרָה בָּתִּים זֶה לְפָנִים מִזֶּה, אֲבָל מִסְתַּכֵּל לְתוֹךְ הַקַּעֲרָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תִּינוֹקוֹת מְתַקְּנִין פָּרָשִׁיּוֹתֵיהֶן בְּלֵילֵי שַׁבָּת לְאוֹר הַנֵּר. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: פַּעַם אַחַת קָרִיתִי לְאוֹר הַנֵּר וּבִקַּשְׁתִּי לְהַטּוֹתוֹ, אָמְרוּ לִי: כַּמָּה גְּדוֹלִים דִּבְרֵי חֲכָמִים! שֶׁאוֹמְרִין: אֵין קוֹרִין בְּלֵילֵי שַׁבָּת לְאוֹר הַנֵּר. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: הִטָּהוּ וַדַּאי, וְכָתַב עַל פִּנְקָסוֹ: יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע הִטָּה אֶת הַנֵּר בְּשַׁבָּת, לְכְשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יָבִיא חַטָּאת שְׁמֵנָה.

ז. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: בֹּא וּרְאֵה עַד הֵיכָן פָּרְצָה טָהֳרָה, שֶׁלֹּא אָמְרוּ הָרִאשׁוֹנִים: לֹא יֹאכַל טָהוֹר עִם הַנִּדָּה, שֶׁהָרִאשׁוֹנִים לֹא הָיוּ אוֹכְלִין עִם הַנִּדּוֹת. אֶלָּא אָמְרוּ: לֹא יֹאכַל הַזָּב עִם הַזָּבָה מִפְּנֵי הָרֹגֶל עֲבֵרָה, כֵּיוֹצֵא בּוֹ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יֹאכַל זָב פְּרוּשׁ עִם זָב עַם הָאָרֶץ, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין.

ח. אֵלּוּ מִן הֲהָלָכוֹת שֶׁאָמְרוּ בַּעֲלִיַּת חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּהוּ בֶּן גּוּרְיוֹן, כְּשֶׁעָלוּ לְבַקְּרוֹ, נִמְנוּ וְרָבוּ בֵּית שַׁמַּאי עַל בֵּית הִלֵּל, וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר דָּבָר גָּזְרוּ בּוֹ בַּיּוֹם, וְהָיָה אוֹתוֹ הַיּוֹם קָשֶׁה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל כְּיוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ הָעֵגֶל. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בּוֹ בַּיּוֹם גָּדְשׁוּ סְאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בּוֹ בַּיּוֹם מָחֲקוּ סְאָה. מָשָׁל דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְקֻפָּה מְלֵאָה קִשּׁוּאִין וּדְלוּעִין, אָדָם נוֹתֵן לְתוֹכָהּ חַרְדָּל וְהִיא מַחֲזֶקֶת. מָשָׁל דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,

תּוֹסֶפְתָּא

לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לַעֲרֵבָה מְלֵאָה דְבַשׁ, נוֹתֵן לְתוֹכָהּ רְמוֹנִים וֶאֱגוֹזִים וְהִיא מְקִיאָה. בּוֹ בַּיּוֹם אָמְרוּ: כָּל הַמְּפַטְפְּטָלִין מְבִיאִין אֶת הַטֻּמְאָה בְּעִבְרֵי הַמַּרְדֵּעַ, וְנִמְנוּ וְרַבּוּ בֵּית שַׁמַּאי עַל בֵּית הִלֵּל. בּוֹ בַּיּוֹם אָמְרוּ: הַשּׁוֹכֵחַ כֵּלִים תַּחַת הַצִּנּוֹר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה. וְנִמְנוּ וְרַבּוּ בֵּית שַׁמַּאי עַל בֵּית הִלֵּל.

ט. אָמְרוּ בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: אִי אַתֶּם מוֹדִים שֶׁאֵין צוֹלִין בָּשָׂר, בָּצָל וּבֵיצָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצֹלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם? – אַף הֵיוּ סַמָּנִין וְכַרְשִׁינִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: אִי אַתֶּם מוֹדִים שֶׁטּוֹעֲנִים קוֹרוֹת בֵּית חַבַּד, וְתוֹלִין עִגּוּלֵי הַגֹּת עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה? – אַף הֵיוּ סַמָּנִין וְכַרְשִׁינִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן! אֵלּוּ עָמְדוּ בִּתְשׁוּבָתָן, אֶלָּא שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ" (שְׁמוֹת כ, ט) – שֶׁתְּהֵא כָּל מְלַאכְתְּךָ גְּמוּרָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלַאכְתֶּךָ" (שְׁמוֹת כג, יב) – אַתָּה עוֹשֶׂה כָּל שֶׁשָּׁה.

י. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מוֹכְרִים לְנָכְרִי, וְלֹא טוֹעֲנִים עִמּוֹ, וְלֹא מַגְבִּיהִים עָלָיו, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְמָקוֹם קָרוֹב, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. אֵיזֶהוּ מָקוֹם קָרוֹב? עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵית הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא מִן הַפֶּתַח וְקִדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק: שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ מוֹלִיכִין כְּלֵי לָבָן שֶׁלָּהֶן לְכוֹבֶס נָכְרִי – שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם לַשַּׁבָּת, וּצְבוּעִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת. לְפִי דַּרְכֵּנוּ לָמַדְנוּ, שֶׁהַלְּבָנִים קָשִׁים לְכַבְּסָן יוֹתֵר מִן הַצְּבוּעִים.

יא. פּוֹתְקִין מַיִם לַגִּנָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, וְהִיא שׁוֹתָה וְהוֹלֶכֶת כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. נוֹתְנִין קִילּוֹר לָעַיִן, וְאִיסְפְּלָנִית עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, וְהֵן מִתְרַפְּאִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. נוֹתְנִין גְּפָרִית תַּחַת הַכֵּלִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְהֵן מִתְגַּפְּרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. נוֹתְנִין מֻגְמָר עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה וְהֵן מִתְגַּמְּרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אֲבָל אֵין נוֹתְנִים חִפִּים לְתוֹךְ רֵחַיִם שֶׁל מַיִם – אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁיִּטָּחֲנוּ מִבְּעוֹד יוֹם.

הַשָּׁלֵם

מַסֶּכֶת שַׁבָּת פֶּרֶק שֵׁנִי

א. מַדְלִיקִין בִּפְתִילָה מְחוֹרֶכֶת, וּבְסַמַּרְטוּטִין מְחוֹרָכִין[1]. כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ: 'אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת' – מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּיוֹם–טוֹב, חוּץ מִשֶּׁמֶן שְׁרָפָה. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: 'אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׁרָפָה בְּיוֹם–טוֹב'? לְפִי שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין, לֹא תְּרוּמָה וְלֹא קָדָשִׁים, וְלֹא חָמֵץ בְּיוֹם–טוֹב:

ב. כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת – מֻתָּר לַעֲשׂוֹתָן מְדוּרָה, בֵּין עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ וּבֵין עַל גַּבֵּי כִּירָה – בֵּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ, בֵּין לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ. וְלֹא אָמְרוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹתָן פְּתִילָה לַנֵּר בִּלְבַד:

ג. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין בַּצֶּרִי. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּיוֹצֵא מִן הַפִּרְי. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת בִּלְבַד. עָמַד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי עַל רַגְלָיו, וְאָמַר: מָה יַּעֲשׂוּ אֲנָשִׁי בָבֶל שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן שְׁמִשְׁמִין? מָה יַּעֲשׂוּ אֲנָשִׁי מָדַי שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן אֱגוֹזִים? מָה יַּעֲשׂוּ אֲנָשֵׁי אַלְכְּסַנְדְּרִיָּא שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן צְנוֹנוֹת? מָה יַּעֲשׂוּ אֲנָשֵׁי קַפּוֹטְקִיָּא, שֶׁאֵין לָהֶם לֹא זֶה וְלֹא זֶה? אֵין לְךָ אֶלָּא מָה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים. וּמַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן דָּגִים וּבְעַטָּרָן, רַבִּי שִׁמְעוֹן שִׁזּוּרִי אוֹמֵר: מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן פִּקּוֹעוֹת וּבְנַפְטִ. סוּמְכוּס אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הַבֶּשֶׂר – אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ, חוּץ מִשֶּׁמֶן דָּגִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, וּמְסַכְּכִין בּוֹ, חוּץ מִן הַפִּשְׁתָּן:

ד. כָּרַךְ דָּבָר שֶׁמַּדְלִיקִין בּוֹ עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בּוֹ – אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ. רַבָּן

[1] לְגִרְסַת הַסְּפָרִים: **וְלֹא בְּסַמַּרְטוּטִין מְחוֹרָכִין**.

תּוֹסֶפְתָּא

שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁל בֵּית אַבָּא הָיוּ כּוֹרְכִין פִּתִּילָה עַל גַּבֵּי אֱגוֹז וּמַדְלִיקִין בָּהּ:

ח. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כְּשֶׁהָיִינוּ שְׁרוּיִין בַּעֲלִיַּת בֵּית נְתִזָה בְּלוּד, הָיִינוּ נוֹקְבִין שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה, וּמְמַלְּאִין אוֹתָהּ שֶׁמֶן, וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ עַל הַנֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה – שֶׁיְּהֵא שׁוֹהֶה וְדוֹלֵק בְּלֵילֵי שַׁבָּת, וְהָיוּ שָׁם רַבִּי טַרְפוֹן וּזְקֵנִים וְלֹא אָמְרוּ לָנוּ דָּבָר. אִם חִבְּרָהּ בְּסִיד וּבְגִפְסִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת – מֻתָּר:

ו. נוֹתְנִין טִיט וְחַרְסִית תַּחַת הַנֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא שׁוֹהֶה וְדוֹלֵק בְּלֵילֵי שַׁבָּת. נוֹתְנִין בּוּל[2] שֶׁל מָלַח וְכֶן גְּרִיס שֶׁל פּוֹל עַל פִּי הַנֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, כְּדֵי שֶׁתְּאִיר וְתַדְלִיק. מַעֲלִין בַּדִּיּוּפִי, וּמְטִיפִין מִן הָאֵדֶק[3] לַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת:

ז. הַחוֹתָה בִּנְחָלִים – חַיָּב חַטָּאת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יְצְחָק: חַיָּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁמְּכַבֶּה אֶת הָעֶלְיוֹנוֹת וּמַבְעִיר אֶת הַתַּחְתּוֹנוֹת. הַחוֹתָה בְּחָלִים לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּן וְהֶבְעֲרוּ מֵאֲלֵיהֶם – פָּטוּר:

ח. כֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה – אֵין מַטְבִּילִין אוֹתָן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אַף בְּחוֹל אֵין מַטְבִּילִין אוֹתָן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, מִפְּנֵי שֶׁצְּרִיכִין הַעֲרֵב שֶׁמֶשׁ.

---

[2] לְגִרְסַת הַסְּפָרִים: גַּרְגֵּר.

[3] כְּלִי הוּא וּפִיו צַר, וְיֶשׁ מַתֶּכֶת הוּא, וּמְנַקֵּב בְּתַחְתִּיתוֹ נְקָבִים דַּקִּים, וּמְמַלֵּא מַיִם וְסוֹתֵם אֶת פִּיו הָעֶלְיוֹן, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא סָתוּם – אֵין הַמַּיִם יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וּכְשֶׁהוּא נוֹטֶל הַפֶּקֶק הָעֶלְיוֹן מְטַפְטְפִים הַמַּיִם מִתַּחַת, וּכְשֶׁהוּא נוֹתֵן כְּלִי מַתֶּכֶת תַּחְתָּיו, מַשְׁמִיעִים הַמַּיִם קוֹל בְּנִפּוּלָתָם – קוֹל זְמִזּוּם, וְעוֹשִׂים כֵּן לַחוֹלֶה כְּדֵי שֶׁיִּישַׁן, גַּם עַתָּה, בָּא פְּרוֹפֶסוֹר רוּסִי לִידֵי הַכָּרָה כִּי הַקּוֹל הַמּוֹנוֹטוֹנִי יָפֶה לַשֵּׁינָה (חָזוֹן יְחֶזְקֵאל).

הַשָּׁלֵם

כֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בִּוְלַד הַטֻּמְאָה – מַטְבִּילִין אוֹתָן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת – אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְדָבָר שֶׁאֵין חַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת – עוֹשִׂין אוֹתוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת:

ט. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אַף מִפְּנֵי נְדָרִים נָשִׁים מֵתוֹת בְּשִׁעַת לֵדָתָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה חַיָּן דְּבָקֵי מִיתָה מְסוּרִין לָנָשִׁים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הִלְכוֹת הָקְדֵּשׁ, תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן חַיָּן גּוּפִּי תּוֹרָה, וּמְסוּרִין לָהֶם לְעַמֵּי הָאָרֶץ – שְׁלֹשָׁתָן לְהֲעָשׁוֹת. מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּר, מְעָרְבִין וְטוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין.

מַסֶּכֶת שַׁבָּת פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. כִּירָה שֶׁהִסְקִיקוּהָ בְּגֶפֶת וּבָעֲצִים – סוֹמְכִין לָהּ, וְאֵין מְקַיְּמִין עָלֶיהָ, עַד שֶׁתְּהֵא גְּרוּפָּה וּקְטוּמָה. גָּחָלִים שֶׁעָמְמוּ אוֹ שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶן נְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן – חֲרֵי הֵן כִּקְטוּמוֹת. שְׁתֵּי כִירוֹת הַמַּתְאִימוֹת, אַחַת גְּרוּפָּה וּקְטוּמָה וְאַחַת שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָּה וּקְטוּמָה, מַשְׁהִין עַל גַּבֵּי גְּרוּפָּה וּקְטוּמָה, וְאֵין מַשְׁהִין עַל גַּבֵּי שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָּה וּקְטוּמָה. וּמַה הֵן מַשְׁהִין עֲלֶיהָ? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַשְׁהִין עֲלֶיהָ כְּלוּם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חַמִּין, אֲבָל לֹא תַבְשִׁיל. עָקַר אֶת הַמַּיְחָם – הַכֹּל מוּתָּרִים שֶׁלֹּא יַחֲזִיר – דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים – חַמִּין, אֲבָל לֹא תַבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חַמִּין וְתַבְשִׁיל. עָקַר – בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יַחֲזִיר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יַחֲזִיר.

ב. הַשּׁוֹכֵחַ קְדֵרָה עַל גַּבֵּי כִּירָה, וְקִדַּשׁ עָלָיו הַיּוֹם, בְּשׁוֹגֵג – יֹאכַל, בְּמֵזִיד – לֹא יֹאכַל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתַבְשִׁיל שֶׁלֹּא בָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ, וְחַמִּין שֶׁלֹּא הוּחַמּוּ כָּל צָרְכָּן, אֲבָל תַּבְשִׁיל שֶׁבָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ, וְחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ כָּל צָרְכָּן, חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שָׁרַע לָהֶן – דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ כָּל צָרְכָּן – חֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שָׁרַע לָהֶן. אֲבָל תַּבְשִׁיל שֶׁבָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ, כָּל הַמִּטְעַטֵּק וְיָפֶה לוֹ, כְּגוֹן: כְּרוּב, וּפוֹל וּבָשָׂר

תוֹסֶפְתָּא

הַשָּׁלֵם

טָרוּף – אָסוּר. וְכָל הַמִּצְטַמֵּק וְרֵעַ לוֹ – מֻתָּר.

ג. הַמְּבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג – יֹאכַל. בְּמֵזִיד – לֹא יֹאכַל. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג – יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. בְּמֵזִיד – לֹא יֹאכַל. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג – יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת – יֹאכַל לָאֲחֵרִים וְלֹא לוֹ, בְּמֵזִיד לֹא יֹאכַל לֹא הוּא וְלֹא אֲחֵרִים. כְּלָל אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה: דָּבָר שֶׁחִיְּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת, וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת, וַעֲשָׂאוֹ בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד – אָסוּר לוֹ וְלַאֲחֵרִים. וְדָבָר שֶׁאֵין חַיְּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת, וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת, וַעֲשָׂאוֹ בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג – יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, לַאֲחֵרִים וְלֹא לוֹ. בְּמֵזִיד – לֹא לוֹ וְלֹא לַאֲחֵרִים.

ד. הַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג – יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. בְּמֵזִיד – לֹא יֹאכַל. פָּרוֹת שֶׁלָּקְטָן עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג – יֹאכַל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. בְּמֵזִיד – לֹא יֹאכַל אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ.

ה. הַתּוֹרֵם וְהַמְעַשֵּׂר בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד – מַעֲשְׂרוֹתָיו מַעֲשֵׂר. הַמְטַבֵּל כֵּלִים בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד – עָלוּ לוֹ יְדֵי טְבִילָה.

ו. הַנּוֹטֵעַ בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג – יְקַיֵּם. בְּמֵזִיד – יַעֲקֹר. וּבַשְּׁבִיעִית, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד – יַעֲקֹר. מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ: ׳הַנּוֹטֵעַ בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג יְקַיֵּם, בְּמֵזִיד יַעֲקֹר, וּבַשְּׁבִיעִית בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד יַעֲקֹר׳? לְפִי שֶׁמּוֹנִין לַשְּׁבִיעִית וְאֵין מוֹנִין לַשַּׁבָּתוֹת. דָּבָר אַחֵר: נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַשְּׁבִיעִית וְלֹא נֶחְשְׁדוּ עַל הַשַּׁבָּתוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חִלּוּף הַדְּבָרִים: בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד – יַעֲקֹר. בַּשְּׁבִיעִית, בְּשׁוֹגֵג – יְקַיֵּם, בְּמֵזִיד – יַעֲקֹר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: [4]אֵין מְגַלְגְּלִין בֵּיצִים עַל גַּבֵּי סִיד רוֹתֵחַ, וְאֵין מְגַלְגְּלִין בֵּיצִים עַל גַּבֵּי עָפָר רוֹתֵחַ.

מַסֶּכֶת שַׁבָּת פֶּרֶק רְבִיעִי

א. לֹא תְמַלֵּא אִשָּׁה קְדֵרָה עֲסָסִיּוֹת וְתַרְמוֹסִין וְתִתֵּן לְתוֹךְ הַתַּנּוּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֶשֵּׁכָה, אִם נָתְנָה – לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֲסוּרִין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. לֹא יְמַלֵּא נַחְתּוֹם חָבִית מַיִם, וְיִתֵּן לְתוֹךְ הַתַּנּוּר, בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֶשֵּׁכָה, וְאִם נָתַן – לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֲסוּרִין, עַד כְּדֵי שֶׁיִּתְחַמּוּ.

ב. מָרְחָן שֶׁפָּתְמוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת – לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת רוֹתֵחַ בּוֹ מִיָּד. סָתְמוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב יוֹם–טוֹב – נִכְנָס בְּיוֹם–טוֹב וּמְזִיעַ וְיוֹצֵא וּמִשְׁתַּטֵּחַ בְּצוֹנֵן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בַּפָּרְחָן שֶׁל בְּנֵי בְרַק, שֶׁפָּתְמוּ נְקָבָיו שֶׁלּוֹ מֵעֶרֶב יוֹם–טוֹב. וְהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה נִכְנָסִין וּמְזִיעִין בְּתוֹכוֹ, וְיוֹצְאִין וּמִשְׁתַּטְּחִין בְּצוֹנֵן, אֶלָּא שֶׁהָיוּ חַמִּין שֶׁלּוֹ מְחַפִּין בִּנְטָרִים. כְּשֶׁבָּא הַדָּבָר לִפְנֵי חֲכָמִים, אָמְרוּ: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַחַמִּין שֶׁלּוֹ מְחַפִּין בִּנְטָרִים. מְשָׁרְבוּ עוֹבְרֵי עֲבֵרָה – חָזְרוּ לֶאֱסוֹר הָאַמְבַּטָּאוֹת שֶׁבַּכְּרָכִים – מְטַיְּלִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת.

ג. אֵין מִשְׁתַּטְּחִין לֹא בְּחַמִּין וְלֹא בְּצוֹנֵן – דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּצוֹנֵן אֲבָל לֹא בְּחַמִּין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּבֵיתוֹס בֶּן זוֹנִין, שֶׁהָיוּ מְמַלְּאִין לוֹ כְּלִי שֶׁל צוֹנֵן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְנוֹתְנִין עָלָיו בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיִּיקַר.

---

[4] לְפִי גִּירְסַת הַסְּפָרִים: מְגַלְגְּלִין בֵּיצִים עַל גַּבֵּי סִיד רוֹתֵחַ, וְאֵין מְגַלְגְּלִין בֵּיצִים עַל גַּבֵּי עָפָר רוֹתֵחַ. וּגְרְסַת הַגְּרַ״א הִיא לְהֵפֶךְ, בְּבִפְנִים. כִּי בִּגְרְסַת הַסְּפָרִים אֲיֵירֵי בַּסִּיד דְּתוֹלְדוֹת הַחַמָּה הִיא, וּמֻתָּר לְהָחֵם בְּשַׁבָּת בְּתוֹלְדוֹת הַחַמָּה, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל כְּלָל, דְּאֵין בִּשּׁוּל אֶלָּא בָּאֵשׁ. וּבֶעָפָר אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁמֵּזִיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ. אֲבָל הַגְּרַ״א סָבַר, דְּאֲיֵירֵי בְּסִיד גָּמוּר דְּהוּא תּוֹלְדוֹת הָאוּר, וּבֶעָפָר מֻתָּר – כִּי הוּא רַק מְגַלְגֵּל מֵעַל גַּבּוֹ וְאֵינוֹ מֵזִיז אוֹתוֹ (עַל פִּי ׳חֲזוֹן יְחֶזְקֵאל׳).

תּוֹסֶפְתָּא

ד. מְמַלֵּא אָדָם חָבִית שֶׁל מַיִם, וְנוֹתְנָהּ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה – לֹא בְּשְׁבִיל שֶׁיִּתְחַמּוּ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתִּפְּיג צִנָּתָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְמַלֵּא אָדָם צְלוֹחִית שֶׁמֶן, וְנוֹתְנָהּ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה – לֹא שֶׁתִּתְחַם, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתִּפְּיג צִנָּתוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָאִשָּׁה מְדִיחָה יָדָהּ בְּשֶׁמֶן, וּמְחַמֶּמְתָּהּ כְּנֶגֶד הַגַּר, וְסָכָה אֶת בְּנָהּ. סָךְ אָדָם אֶת עַצְמוֹ שֶׁמֶן וּמִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. סָכִין כָּל מִינֵי סִיכוֹת, וְסָכִין וּמְמַשְׁמְשִׁין בִּבְנֵי מֵעַיִם, וּבְלִבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בַּחוֹל, וְחוֹנְקִין בְּשַׁבָּת.

ה. מֵיחַם אָדָם אֲלוּנְתִּית וְנוֹתֵן עַל הַמַּעְיָן בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתֵּן עֲדָשָׁה מְלֵאָה חַמִּין עַל מֵעָיו, וְדָבָר זֶה אָסוּר אַף בַּחוֹל מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. מְמַלֵּא אָדָם כּוֹס שֶׁל יַיִן וְנוֹתְנוֹ עַל פִּי מֵיחַם, לֹא שֶׁיֵּחַם אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתִּפְּיג צִנָּתוֹ. מְמַלֵּא כּוֹס מַיִם וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסַּפָּל, בֵּין לְהָחֵם לוֹ אֶת הַצּוֹנֵן, בֵּין לְצַנֵּן לוֹ אֶת הַחַמִּין. הַמְּעָרֶה מִמֵּיחַם לְמֵיחַם, מֵאִלְפָּם לְאִלְפָּם, וּמִקְּדֵרָה לְקְדֵרָה – מֻתָּר לַשֵּׁנִי וְאָסוּר לְתֵּן לָרִאשׁוֹן.

ו. חָבִית שֶׁל טֶבֶל שֶׁנִּשְׁבְּרָה, מֵבִיא כְּלִי וְנוֹתֵן תַּחְתֶּיהָ. נִתְמַלְּאָה – אָסוּר לְטַלְטְלָהּ. עָבִיט שֶׁל עַכְּבִים, וּמַעֲטָן שֶׁל זֵיתִים שֶׁמָּשְׁכוּ – אֵין מְסַתֵּפְקִין מֵהֶן בְּיוֹם–טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת.

ז. חָבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּרֹאשׁ הַגַּג – מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ, וְלֹא יְהֵא מֵבִיא כְּלִי אֶחָד וְקוֹלֵט, כְּלִי אַחֵר וּמְצָרֵף. אִם יֵשׁ שָׁם אוֹרְחִים – מֵבִיא כְּלִי אֶחָד וְקוֹלֵט, כְּלִי אַחֵר וּמְצָרֵף. נוֹתֵן אָדָם כְּלִי תַּחַת חַבֶּרְתּוֹ בְּשַׁבָּת. נִתְמַלֵּא – שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ח. גְּרַף שֶׁל רֵעִי וְשֶׁל מֵימֵי רַגְלַיִם, נוֹטְלוֹ וְשׁוֹפְכוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ מַיִם וּמַחֲזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ.

ט. מְטַלְטְלִין גֵּר חָדָשׁ אֲבָל לֹא יָשָׁן – דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַגֵּרוֹת מְטַלְטְלִין, חוּץ מִן הַגֵּר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל הַגֵּרוֹת מְטַלְטְלִין, חוּץ מִן הַגֵּר הַדּוֹלֵק בְּשַׁבָּת. כָּבָה – מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ. אֲבָל כּוֹס, וּקְעָרָה, וַעֲשָׁשִׁית שֶׁכָּבוּ – לֹא יְזִיזֵם מִמְּקוֹמָן. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִסְתַּפְּקִין מִנֵּר שֶׁכָּבָה, וּמִנֵּר הַמְּנַשֵּׁף – וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַנֵּר דּוֹלֵק. הַנֵּר שֶׁעַל גַּבֵּי טַבְלָא – מַטֶּה אֶת הַטַּבְלָא וְהַנֵּר נוֹפֵל. וּמַחֲזִיר אֶת הַטַּבְלָא לִמְקוֹמָהּ.

י. אֵין מְטַלְטְלִין אֶת הַמְּנוֹרָה בְּשַׁבָּת. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. אֵין מְגָרְדִין – לֹא מְנַעֲלִים יְשָׁנִים, וְלֹא סַנְדָּלִין יְשָׁנִים – אֲבָל מְקַנְּחִין אוֹתָן. אֵין סָכִין – לֹא מְנַעֲלִים חֲדָשִׁים וְלֹא סַנְדָּלִין חֲדָשִׁים, וְלֹא יָסוּךְ אֶת רַגְלוֹ וְהוּא בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל, וְלֹא יָסוּךְ אֶת רַגְלוֹ וְהוּא בְּתוֹךְ הַסַּנְדָּל. אֲבָל סָךְ הוּא אֶת רַגְלוֹ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַמִּנְעָל. סָךְ הוּא אֶת רַגְלוֹ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסַּנְדָּל. סָךְ אֶת רַגְלוֹ וְנוֹתְנָהּ לַסַּנְדָּל. סָךְ אָדָם אֶת עַצְמוֹ שֶׁמֶן, וּמִתְעַגֵּל עַל גַּבֵּי קְטָבַלְיָא[5] חֲדָשָׁה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. לֹא יִתְּנֶנָּה עַל גַּבֵּי טַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ וּמִתְעַגֵּל עָלֶיהָ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לוֹבְשִׁים מִנְעָלִים וְסַנְדָּלִים חֲדָשִׁים, אֶלָּא אִם כֵּן לְבָשָׁן וְהָלַךְ בָּהֶם מִבְּעוֹד יוֹם.

יא. סָכִין וּמַדִּיחִין וּמְפַרְכְּסִין בָּאָדָם, אֲבָל לֹא בַּבְּהֵמָה. זֶה חֹמֶר בַּבְּהֵמָה שֶׁאֵין בָּאָדָם, מְפַסְפְּסִין אֶת הַזָּנָב[6] – וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְלֹשׁ. גִּזֵּי צֶמֶר שֶׁבַּהֶפְתֵּק[7] – אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. אִם הִתְקִינָן בַּעַל הַבַּיִת לִהְיוֹת מְשִׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן – מְטַלְטְלִין אוֹתָן.

יב. אֵין טוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין בְּתִחְלָּה בְּשַׁבָּת. אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן כֵּלִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹטֵל אֶת הַפָּדִין וְנוֹתֵן אֶת הַגַּלְפָּקְרִין[8]. נוֹטֵל אֶת הַגַּלְפָּקְרִין וּפוֹרֵשׂ אֶת הַפָּדִין. וְכֵן הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל

---

[5] עוֹר שָׁלוּק.

[6] בְּנוּסְחַת הַסְּפָרִים: הַכִּיפִּין, וּפֵרוּשׁוֹ: כִּיפֵּי צֶמֶר, וְאֵין בּוֹ מֻשָּׂג מֻכָּצָה.

[7] הֶפְתֵּק – מַעֲרֶכֶת גְּדוֹלָה שֶׁמַּעֲרִיכִין לִסְחוֹרָה.

[8] הַגַּלְפָּקְרִין – בֶּגֶד חַם שֶׁלֹּא יִצְטַנֵּן בִּימוֹת הַחֹרֶף.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

אוֹמֵר: לֹא אָסְרוּ לְהַטְמִין, אֶלָּא מֵיחַם שֶׁחִמְּמוּ בּוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת. אֲבָל מִפְּנֵי הוּא לְתוֹךְ מֵיחַם אַחֵר, אוֹ לְתוֹךְ קִתּוֹן אַחֵר – וּמַטְמִין.

יג. הִטְמִין וְכִסָּה בְּדָבָר הַנִּטָּל בַּשַּׁבָּת, אוֹ שֶׁהִטְמִין בְּדָבָר שֶׁאֵין נִטָּל בַּשַּׁבָּת, וְכִסָּה בְּדָבָר הַנִּטָּל בַּשַּׁבָּת – הֲרֵי זֶה נוֹטֵל וּמַחֲזִיר. הִטְמִין וְכִסָּה בְּדָבָר שֶׁאֵין נִטָּל בַּשַּׁבָּת, אוֹ שֶׁהִטְמִין בְּדָבָר הַנִּטָּל בַּשַּׁבָּת, וְכִסָּה בְּדָבָר שֶׁאֵין נִטָּל בַּשַּׁבָּת. אִם מְגַלֶּה מִקְצָתוֹ – נוֹטֵל. וְאִם לָאו – אֵינוֹ נוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן דַּקָּה – הֲרֵי הֵן כְּזֶבֶל.

יד. טוֹמְנִין מֵיחַם עַל גַּבֵּי מֵיחַם, וּקְדֵרָה עַל גַּבֵּי קְדֵרָה, וּמֵיחַם עַל גַּבֵּי קְדֵרָה, וּקְדֵרָה עַל גַּבֵּי מֵיחַם, וְטָח פִּיהֶם בְּבָצֵק. לֹא שָׁיְּחוּ מִשֶּׁחִמּוּ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהוּ שְׁמוּרִין.

טו. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין טוֹמְנִין הַחַמִּין בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, כָּךְ אֵין טוֹמְנִין – לֹא אֶת הַשָּׁלֶג, וְלֹא אֶת הַצּוֹנֵן. אֵין מְרַסְּקִין אֶת הַשָּׁלֶג וְלֹא אֶת הַבָּרָד בְּשַׁבָּת, בְּשָׁבִיל[9] שֶׁיִּזּוּבוּ מֵימָיו, אֲבָל מְרַסֵּק הוּא לְתוֹךְ הַכּוֹס אוֹ לְתוֹךְ הַקְּעָרָה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

מַסֶּכֶת שַׁבָּת פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: הַסּוּם וְהַפֶּרֶד [וְהַדִּלּוּבְקוֹם[10]], וְהַחֲמוֹר וְהַגְּמָל – נִמְשָׁכִין בְּאַפְּסָר. רְחָלוֹת יוֹצְאוֹת כְּבוּנוֹת – לְמִילַת[11]. שְׁחוּזוֹת – שֶׁיַּעֲלוּ עֲלֵיהֶן הַזְּכָרִים. כְּבוּלוֹת – שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עֲלֵיהֶן הַזְּכָרִים.

ב. לֹא יֵצֵא הֶחָמוֹר בָּאַפְסָף שֶׁלּוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁקָּשׁוּר בּוֹ. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יוֹצֵא חֲמוֹר בָּאַפְסָף שֶׁלּוֹ, בִּזְמַן שֶׁקָּשׁוּר בּוֹ – לְחַמְּמוֹ. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשֹׁר בָּהּ. אֶת הַמַּטְרִיכִין

הַשָּׁלֵם

הַתָּלוּי בּוֹ בִּזְנָבוֹ – שֶׁיְּכֻנָּם בּוֹ. וַיְפַשְּׁיל אֶת הָרִצּוּעָה תַּחַת זְנָבוֹ.

ג. לֹא יֵצֵא גָּמָל בַּמְּטוּטֶלֶת הַתָּלוּי בּוֹ בִּזְנָבוֹ שֶׁיְּכֻנָּם בּוֹ הָרוּחַ. אֲבָל יוֹצֵא הוּא בַּמְּטוּטֶלֶת הַקְּשׁוּרָה לוֹ בִּזְנָבוֹ וּבְחַטָּטָרְתּוֹ – שֶׁלֹּא תְּכֻנָּם בּוֹ הָרוּחַ. עָקוּד – שֶׁלֹּא יָכֹף יָדוֹ אַחַת וְרַגְלוֹ אַחַת וְיִקָּשֵׁר. רָגוּל – שֶׁלֹּא יָכֹף יָדוֹ וְרַגְלוֹ אַחַת. רַגְלָיו זוֹ לְזוֹ, אוֹ שְׁתֵּי רַגְלָיו זוֹ לְזוֹ וְיִקָּשֵׁרְנוּ; רָגוּל – שֶׁלֹּא יָכֹף יָדוֹ עַל גַּבֵּי זְרוֹעוֹ וְיִקָּשֵׁר.

ד. הַסּוּס יוֹצֵא בַּשִּׁיר, וְכָל בַּעֲלֵי הַשִּׁיר יוֹצְאִין בַּשִּׁיר, וְנִמְשָׁכִין בַּשִּׁיר, וּמַזִּין עֲלֵיהֶן וְטוֹבְלִין בְּמְקוֹמָן. וּבִלְבַד שֶׁיְּהוּ מְחֻלָּלִים. וּמְכֻנִּים אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרֹךְ עַל גַּבֵּי יָדוֹ וְלֹא יְשַׁלְשֵׁל חֲבָלִים מִיָּדוֹ יוֹתֵר מִטְּפָח.

ה. לֹא יֵצֵא הַסּוּס בְּזָנָב שׁוּעָל, וְלֹא בְּזוֹהֲרִית שֶׁבֵּין עֵינָיו. לֹא תֵּצֵא פָּרָה בְּחוֹטֶם שֶׁבְּפִיהָ. וְלֹא סָיְחִין בְּקַרְסְטִלִּין שֶׁבְּפִיהֶם. וְלֹא עִזִּים בְּכִיסִין שֶׁבְּדַדֵּיהֶן. לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּסַנְדָּל, וְלֹא בְּקַמְיָע, אַף עַל פִּי שֶׁמְּמֻחֶה, זֶה חֹמֶר בַּבְּהֵמָה שֶׁאֵין בָּאָדָם, אֲבָל יוֹצְאָה הִיא בְּאֶגֶד שֶׁעַל גַּבֵּי מַכָּה, וּבְקַשְׁקֶשְׁתִּין שֶׁעַל גַּבֵּי הַשֶּׁבֶר[12], וּבְשִׁלְיָא הַמְדֻלְדֶּלֶת, וּפוֹקְקִין לָהּ זוּג, וּמְטַיֶּלֶת בּוֹ בְּחָצֵר.

ו. לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּעִיר שֶׁל זָהָב, וְאִם יָצְאַת – חַיֶּבֶת חַטָּאת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא תֵּצֵא, וְאִם יָצְאַת – פְּטוּרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּעִיר שֶׁל זָהָב, בְּטוֹטָפֶת וּבְסַנְבּוּטִין, בִּזְמַן שֶׁהֵן תְּפוּרִין.

---

[9] מִלִּים אֵלּוּ יֵשׁ בַּגְּמָרָא.

[10] מִין חֲמוֹר הַבָּא מִלּוֹד.

[11] לַעֲשׂוֹת מֵהֶם כְּלֵי מִילַת.

[12] עֶצֶם שֶׁנִּשְׁבַּר, עוֹשִׂים בָּהּ דְּפִּים מִבָּאן וּמִבָּאן וְקוֹשְׁרִים אוֹתָם, וְהֵם מַעֲמִידִים הָעֶצֶם שֶׁלֹּא תַּטֶּה הֵנָּה וְהֵנָּה עַד שֶׁהָעֶצֶם מִתְחַבֶּרֶת.

תּוֹסֶפְתָּא

ז. לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּאַסְטְמָא[13]. וְאִם יָצְאַת – חֲרֵי זוֹ חַיֶּבֶת. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּאַסְטְמָא: אֵין בָּהּ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְאֵין מְטַמְּאָה בַּנְּגָעִים, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהּ בְּשַׁבָּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף אֵין בָּהּ מִשּׁוּם עֲטָרוֹת לַבָּלָה. כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: כָּל נוֹי שֶׁלְּמַטָּה מִשְּׁעָרָהּ – אֵין יוֹצְאִין בָּהּ. לְמַעְלָה מִשְּׁעָרָהּ – אֵין יוֹצְאִין בָּהּ.

ח. לֹא יִנְעוֹל אָדָם סַנְדָּל הַמְסָמָּר, וְיִסַּיֵּל בְּתוֹךְ הַבַּיִת – אֲפִלּוּ מִמִּטָּה לְמִטָּה. אֲבָל נוֹטְלוֹ וּמְכַסֶּה בּוֹ אֶת הַכֵּלִים. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר. נָשְׂרוּ רֹב מַסְמְרוֹתָיו וְנִשְׁתַּיְּרוּ בּוֹ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ – מֻתָּר. רַבִּי אוֹמֵר: עַד שֶׁבַע. חִפָּהוּ בְּעוֹר מִלְמַטָּה וְקָבַע לוֹ מַסְמְרוֹת מִלְמַעְלָה – מֻתָּר. עָשָׂאוּ כְּמִין קָלְבּוֹם[14], אוֹ כְּמִין טַס, אוֹ כְּמִין יָתֵד, אוֹ שֶׁחִפָּהוּ בָּלוֹ מְסֻמָּרִין כְּדֵי שֶׁיַּהֲלֹךְ עֲלֵיהֶן, וְלֹא תְּהֵא הָאָרֶץ אוֹכַלְתּוֹ – מֻתָּר.

ט. אֵיזֶה קָמִיעַ מֻמְחֶה? כָּל שֶׁרִפֵּא וְשָׁנָה וְשָׁלֹשׁ. אֶחָד קָמִיעַ שֶׁל כְּתַב וְאֶחָד קָמִיעַ שֶׁל עֲקָרִין – יוֹצְאִין בּוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁנִּכְפְּפָה, אֶלָּא אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא יִכְפְּפָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, אֶלָּא אֲפִלּוּ דָּבָר שְׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה. קוֹשְׁרוֹ וּמַתִּירוֹ בַּשַּׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְּנֶנּוּ לְתוֹךְ הַשֵּׂיר אוֹ לְתוֹךְ הַטַּבַּעַת וְיֵצֵא בּוֹ, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. קָמִיעַ שְׁאֵין מֻמְחֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יוֹצְאִין בּוֹ בְּשַׁבָּת – מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת.

י. לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּמַפְּתֵּחַ שֶׁבְּאֶצְבָּעָהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם יָצְתָה – חֲרֵי זוֹ חַיֶּבֶת חַטָּאת. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר פּוֹטֵר בְּכוֹבָלֶת. וּבְצְלוֹחִית שֶׁל פַּלְיָטוֹן – בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֹּשֶׂם. הָא אִם אֵין בָּהּ בֹּשֶׂם – חֲרֵי זוֹ חַיֶּבֶת. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל שֶׁהוּא מִשּׁוּם תַּכְשִׁיט – לֹא תֵּצֵא. וְאִם יָצְאַת – חֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה. כָּל שְׁאֵינוֹ מִשּׁוּם תַּכְשִׁיט – לֹא תֵּצֵא. וְאִם יָצְאַת – חֲרֵי הִיא חַיֶּבֶת. אֲבָל יוֹצֵאת הִיא בַּסַּכָּנָה הַמְזַהֶּבֶת, וּבַסְּפִינִין, וּבַצְּפוֹרִין, וּבַחֲלִיּוֹת שֶׁלָּהּ, בְּמִנְעָלִים, וּבַקּוֹרְדוֹקִיסִין הַמְזַהֲבִים. יוֹצְאָה בְּאָבֶן תְּקוּמָה בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא אָמְרוּ: אַף בְּמִשְׁקָל אָבֶן תְּקוּמָה, וְלֹא שֶׁהַפִּילָה אֶלָּא שֶׁלֹּא תַפִּיל, וְלֹא שֶׁנִּתְעַבְּרָה אֶלָּא שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר וְתַפִּיל. וְאִם נָפְלָה – תַּחֲזִיר. פּוֹרֶפֶת לְכַתְּחִלָּה בְּדָבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת.

מַסֶּכֶת שַׁבָּת פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. יוֹצֵא אָדָם בְּקִיסָם שֶׁבְּשִׁינָיו וְשֶׁבְּסַנְדָּלוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אִם נָפַל – לֹא יַחֲזִיר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא לִתֵּן בַּתְּחִלָּה בַּשַּׁבָּת. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: קַב שֶׁל קִטֵּעַ, אִם יֵשׁ בּוֹ בֵּית קִבּוּל כְּתִיתִין – יוֹצְאִין בּוֹ בַּשַּׁבָּת, וְאִם לָאו – אֵין יוֹצְאִין בּוֹ. הַגִּדְמִין טְמֵאִין וְאֵין יוֹצְאִין בּוֹ.

ב. יוֹצְאִין בַּפִּיקָרִין[15] וּבְצִיפָּה. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁצְּבָעָן בְּשֶׁמֶן וּכְרָכָן בְּמִשִּׁיחָה, לֹא צְבָעָן בַּשֶּׁמֶן וְלֹא כְּרָכָן בְּמִשִּׁיחָה – אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן. וְאִם יָצְאוּ בָּהֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא צְבָעָן בְּשֶׁמֶן, וְלֹא כְּרָכָן בְּמִשִּׁיחָה – יוֹצְאִין בָּהֶן.

ג. יוֹצְאִין בְּמוֹךְ וּבְסָפוֹג שֶׁעַל גַּבֵּי מַכָּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרֹךְ עֲלֵיהֶן חוּט אוֹ מִשִּׁיחָה. יוֹצְאִין בְּקִלְפַּת הַשּׁוּם וּבְקִלְפַּת הַבָּצָל שֶׁעַל גַּבֵּי מַכָּה. וְאִם נָפַל – לֹא יַחֲזִיר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא לִתֵּן לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. יוֹצְאִין בְּאֶגֶד שֶׁעַל גַּבֵּי מַכָּה, וְקוֹשְׁרוֹ וּמַתִּירוֹ בַּשַּׁבָּת. וְאִסְפִּלְנִית שֶׁפָּרְשָׁה מִן הָאֶגֶד – מַחֲזִירָהּ. יוֹצְאִין בְּאִסְפִּלְנִית, וּבְמִלְוֹגְמָה, וּבִרְטִיָּה שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה. וְאִם נָפְלָה – לֹא יַחֲזִיר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר – שֶׁלֹּא יִתֵּן בַּתְּחִלָּה בַּשַּׁבָּת. נוֹטֵל וּמְכַסֶּה בָּהּ הַכֵּלִים. לֹא יִתְקַנֶּנָּה מִשַּׁבָּת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שֶׁאֵין מַתְקִינִין מִקֹּדֶשׁ לְחוֹל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הֶחֱלִיקָהּ מִלְמַטָּה – מַחֲלִיקָהּ מִלְמַעְלָה. וְאִם

---

[13] מִצְנֶפֶת קְטַנָּה שֶׁקּוֹשְׁרִים הַשְּׂעָרוֹת שֶׁיּוֹצְאִים מִקְּשׁוּרֶיהָ, וְהוּא מִין לֶבֶד, וְאֵינוֹ שׁוֹעֵ וְטָווּי, וְאֵינָהּ יוֹצְאָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

[14] מִין כַּתֹּנֶת צָרָה.

[15] צָמֶר שֶׁנּוֹתְנִים עַל גַּבֵּי מַכָּה.

תּוֹסֶפְתָּא

הֶחֱלִיקָה מִלְמַעְלָה – מַחֲלִיקָה מִלְּמַטָּה. מְגַלָּה מִקָּצָת אִסְפְּלָנִית מִכָּאן וּמְקַנַּחַ אֶת הַמַּכָּה, וְחוֹזֵר וּמְגַלֶּה מִקָּצָת אִסְפְּלָנִית מִכָּאן וּמְקַנַּחַ אֶת הַמַּכָּה. לֹא יְקַנַּח הָאִסְפְּלָנִית – מִפְּנֵי שֶׁבָּא לִידֵי מֵרוּחַ. וְהַמְמָרֵחַ בַּשַּׁבָּת – חַיָּב חַטָּאת.

ד. לֹא יֵצֵא עֻבָּד בְּזוּג שֶׁבְּצַוָּארוֹ, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּזוּג שֶׁבִּכְסוּתוֹ. זֶה וְזֶה אֵינָן מִקַּבְּלִין טֻמְאָה. לֹא יֵצֵא אָדָם בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארוֹ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתוֹ. זֶה וָזֶה אֵין מִקַּבְּלִין טֻמְאָה. לֹא תֵצֵא בְּהֵמָה בְּזוּג שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְלֹא בְּזוּג שֶׁבִּכְסוּתָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתָהּ, זֶה וָזֶה אֵין מִקַּבְּלִין טֻמְאָה.

ה. מְטַלְטְלִין עֲצֵי בְּשָׂמִים לְהָרִיחַ בָּהֶן, וּלְחָנִין בָּהֶן לַחוֹלֶה, וּמוֹלְלוֹ וּמֵרִיחַ בּוֹ, וְקוֹטְמוֹ וּמֵרִיחַ בּוֹ. וְלֹא יִקְטֶמְנוּ לַחֲצוֹת בּוֹ שִׁנָּיו, וְאִם קָטַמוֹ – פָּטוּר. וְלֹא לִפְתֹּחַ [בּוֹ] אֶת הַדֶּלֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי. וְאִם קָטַמוֹ – חַיָּב חַטָּאת.

ו. הַהַרְטָנִים[16] – יוֹצְאִין בְּסוּדָרִין שֶׁלָּהֶן. וְלֹא הַהַרְטָנִים בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל אָדָם, אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בַּהֹוֶה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּהוּרְקָנוֹס בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁיָּצָא בַּסַּדָּר שֶׁלּוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה נִימָא כְּרוּכָה לוֹ עַל אֶצְבָּעוֹ, אָמְרוּ חֲכָמִים: לֹא הָיָה צָרִיךְ.

ז. הָרוֹעִין יוֹצְאִין בַּשַּׁקִּין שֶׁלָּהֶן, וְלֹא הָרוֹעִים בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל אָדָם, אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בַּהֹוֶה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁיָּצָא בְּלֵילֵי שַׁבָּת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְנָתְנוּ לוֹ סָדִין, וְאָחָזוֹ בְּשֶׁתֵּי יָדָיו, וְיָצָא בּוֹ מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. יוֹצְאִין בְּסָגוֹם, בַּיְרִיעָה, וּבַחֲמִילָה, בִּסְקוֹרְטָיָא[17] וּבִקְטַבְּלָיָא, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. אֲבָל לֹא בְּתֵבָה, וְלֹא בְּקֻפָּה, וְלֹא בְּמַחֲצֶלֶת, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים.

[16] הָרָצִים.

[17] הַגְּרִ״א גָּרַס – **באסקרוטין**.

הַשָּׁלֵם

מַסֶּכֶת שַׁבָּת פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. אֵלּוּ דְּבָרִים מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי: הַמְסַפֵּר קוּמִי[18], וְהָעוֹשֶׂה בְּלוֹרִית, וְהַמַּגְבִּיהַּ לְגַרְגְּרָן, וְהַמְגָרֶרֶת בְּנָהּ לְבֵין הַמִּתִּים, וְהַקּוֹשֵׁר מְטוּטֶלֶת עַל יְרֵיכוֹ, וְחוּט אָדֹם עַל אֶצְבָּעוֹ. וְהַמּוֹנֶה וּמַשְׁלִיךְ צְרוֹרוֹת לַיָּם אוֹ לַנָּהָר – חֲרֵי זֶה מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי, הַמְסַפֵּק, וְהַמְטַפֵּחַ, וְהַמְרַקֵּד לְשַׁלְהֶבֶת – חֲרֵי זֶה מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי.

ב. נָפְלָה פִּתּוֹ מִפִּיו, אָמַר: 'הַחֲזִירוּ לִי שֶׁלֹּא תֹאבַד בִּרְכָתִי'; 'הַנִּיחוּ גֶּר עַל הָאָרֶץ כְּדֵי שֶׁיִּצְטַעֲרוּ הַמֵּתִים'; [אַל תַּנִּיחוּ גֶּר עַל הָאָרֶץ שֶׁלֹּא יִצְטַעֲרוּ הַמֵּתִים], נָפְלוּ מִמֶּנּוּ נְצוֹצוֹת, וְאָמַר: 'אוֹרְחִין לָנוּ הַיּוֹם' – חֲרֵי זֶה מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי. הָיָה מַתְחִיל בַּמְּלָאכָה, וְאָמַר: 'יָבוֹא פְּלוֹנִי שֶׁיְּדָיו קַלּוֹת וְיַתְחִיל בָּהּ', 'יָבוֹא זֶה שֶׁרַגְלָיו קַלּוֹת וְיַעֲבֹר לְפָנֵינוּ' – חֲרֵי זֶה מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי. הָאוֹמֵר 'יָבוֹא פְּלוֹנִי שֶׁיְּדָיו מְבֹרָכוֹת, וְיַתְחִיל בָּעֶסֶק אוֹ בֶּחְבִיוֹת – חֲרֵי זֶה מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי.

ג. הַפּוֹצֵעַ אֶת הַחִלּוֹן בְּסִירָה, וְהַקּוֹשֵׁר בְּרֹאשׁ בְּכַרְעֵי הַמִּטָּה שֶׁל חַיָּה, וְהָעוֹרֵךְ לְפָנֶיהָ שֻׁלְחָן – חֲרֵי זֶה מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי. אֲבָל פּוֹקְקִין אֶת הַחִלּוֹן בִּגְלוֹפְקְרִין[19] אוֹ בְּעָמִיר, וְנוֹתְנִין לְפָנֶיהָ סֶפֶל שֶׁל מַיִם, וְקוֹשְׁרִין לָהּ תַּרְנְגֹלֶת – שֶׁתְּהֵא לָהּ לְצֵאת, וְאֵינָן מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי. הָאוֹמֵר: 'שְׁחָטוּ תַּרְנְגוֹל זֶה שֶׁקָּרָא עַרְבִית'. 'שְׁחָטוּ תַּרְנְגֹלֶת זוֹ שֶׁקָּרְאָה כְּזָכָר'. 'הַאֲכִילוּהָ כַּרְבֵּלְתָּא שֶׁהִיא קוֹרְאָה כְּזָכָר' – חֲרֵי זֶה מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי. הָאוֹמֵר לָעוֹרֵב – 'צְרַח'! וְלָעוֹרְבָתָא 'שְׁרִיקִי' וְהַחֲזִירִי לִי וְנִבְיוֹ לְטוֹבָה' – חֲרֵי זֶה מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי.

ד. הָאוֹמֵר: אֲכוֹל תְּמָרָה זוֹ, חַגֶּרֶת זוֹ – שֶׁתְּהֵא זוֹכְרַנִי בָּהּ, אַל תַּאֲכִילֵנִי לִפְנֵי רַבִּים. תִּישַׁן בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל מֵת שֶׁתִּרְאוּהוּ בַּלַּיְלָה. אַל תַּחְשִׁיךְ בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל מֵת – שֶׁלֹּא תִּרְאֶנִּי בַּלַּיְלָה. הַפֵּךְ אֶת חֲלוּקְךָ – שֶׁתְּהֵא חוֹלֵם

[18] לְפְנֵי הַמֻּצָּח – מֵאֹזֶן לְאֹזֶן.

[19] בִּשְׁמִיכָה שֶׁל צֶמֶר.

תּוֹסֶפְתָּא

חֲלוֹמוֹת טוֹבוֹת. אַל תַּהֲפֹּךְ אֶת חֲלוֹקְךָ – בְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא חוֹלֹם חֲלוֹמוֹת טוֹבוֹת. שֵׁב עַל הַמִּכְבָּר – שֶׁתְּהֵא חוֹלֹם חֲלוֹמוֹת. אַל תֵּשֵׁב עַל הַמִּכְבָּר – שֶׁלֹּא תְּהֵא חוֹלֵם חֲלוֹמוֹת – חֲרֵי זֶה מְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

ח. הָאוֹמֵר: אַל תֵּשֵׁב עַל הַמַּחֲרֵשָׁה – שֶׁלֹּא תִּכְבַּד עָלֵינוּ מְלָאכָה. אַל תֵּשֵׁב עַל הַמַּחֲרֵשָׁה – שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר – חֲרֵי זֶה מְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי. וְאִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר וַדַּאי – חֲרֵי זֶה מֻתָּר. הָאוֹמֵר אַל תְּפַשֵּׁל יָדֶיךָ לְאַחוֹרֶיךָ, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר עָלֵינוּ מְלָאכָה – חֲרֵי זֶה מְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

ו. הַחוֹתָה אוּד[20] בַּכֹּתֶל וְאוֹמֵר: 'חָדָא' – חֲרֵי זֶה מְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אִם מִפְּנֵי נְצוֹצוֹת – חֲרֵי זֶה מֻתָּר. הַשּׁוֹפֵךְ מַיִם לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאָמַר: 'חָדָא' – חֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אִם מִפְּנֵי עוֹבְרִין וְשָׁבִין – חֲרֵי זֶה מֻתָּר. הַזּוֹרֵק בְּרָזֶל בֵּין הַקְּבָרוֹת, וְאָמַר: 'חָדָא' – חֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אִם מִפְּנֵי עוֹבְרִין וְשָׁבִין – חֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ז. הַנּוֹתֵן מַקֵּל שֶׁל אוּד וּבְרָזֶל תַּחַת רֹאשׁוֹ – חֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אִם בִּשְׁבִיל לְשָׁמְרָהּ – חֲרֵי זֶה מֻתָּר. הַמְצַוַּחַת לַתִּנּוֹר שֶׁלֹּא תִּפּוֹל הַחַפִּת, וְהַנּוֹתֶנֶת קְסָמִין בְּאָזְנֵי קְדֵרָה שֶׁלֹּא תְּהֵא מַרְתַּחַת, וְשׁוֹפַעַת לְאַחוֹרֶיהָ – חֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אֲבָל נוֹתְנִים קְסָמִין שֶׁל תּוּת וּזְכוּכִית בַּקְּדֵרָה בִּשְׁבִיל שֶׁתִּבַּשֵּׁל מְהֵרָה. אֲבָל אָסְרוּ חֲכָמִים בִּזְכוּכִית מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת.

ח. הַמִּשְׁתָּקֶת לַעֲדָשִׁים, וְהַמְצַוַּחַת לָאֹרֶז וְהַמְצַוַּחַת לַגְּרִיסִין – חֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. נָפַל נָחָשׁ עַל גַּבֵּי מִטָּה, וְאָמַר: 'עָנִי הוּא – וְסוֹפוֹ לְהַעֲשִׁיר'; 'עֲקָרָה הִיא – יוֹלֶדֶת זָכָר'; 'בְּתוּלָה הִיא – נִשֵּׂאת לְאָדָם גָּדוֹל' – חֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

ט. הַמּוֹשֶׁכֶת אֶפְרוֹחִין, וְאָמְרָה: אֵינִי מוֹשַׁכְתָּן אֶלָּא בִּבְתוּלָה, אֵינִי מוֹשַׁכְתָּן אֶלָּא

הַשָּׁלֵם

עֲרָמָה, אֵינִי מוֹשַׁכְתָּן אֶלָּא בִּשְׁמֹאל, אֵינִי מוֹשַׁכְתָּן אֶלָּא בֵּי תְרֵי, וְהַמְקַדֵּשׁ בִּתְרֵי, וְהַמְשַׁלַּחַ בִּתְרֵי וְהָאוֹמֵר: 'הוֹסִיפוּ עַל הַשַּׁלְחָן' – חֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הַקּוֹבַעַת בֵּיצִים וַעֲשָׂבִים בַּכֹּתֶל וְטָחָה בִּפְנֵיהֶם, וּמוֹנָה שִׁבְעִים וְאֶחָד – חֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי.

י. הַכּוֹרֶתֶת אֶפְרוֹחִים בַּכְּבָרָה, וְנוֹתֶנֶת בַּרְזֶל בֵּין הָאֶפְרוֹחִים – חֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אִם מִפְּנֵי הָרְעָמִים אוֹ מִפְּנֵי הַבָּרָק – חֲרֵי זֶה מֻתָּר.

---

[20] בְּנוּסְחַת הַסְּפָרִים: הַתּוֹסֵם אוּר [רְתִיחַת אֵשׁ כְּתִסִיסַת יַיִן] וְהִינוּ הַדּ.

שמואל ב פרק א

א וַיְהִי, אַחֲרֵי מוֹת שָׁאוּל, וְדָוִד שָׁב, מֵהַכּוֹת אֶת-הָעֲמָלֵק; וַיֵּשֶׁב דָּוִד בְּצִקְלָג, יָמִים שְׁנָיִם. ב וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וְהִנֵּה אִישׁ בָּא מִן-הַמַּחֲנֶה מֵעִם שָׁאוּל, וּבְגָדָיו קְרֻעִים, וַאֲדָמָה עַל-רֹאשׁוֹ; וַיְהִי בְּבֹאוֹ אֶל-דָּוִד, וַיִּפֹּל אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ. ג וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד, אֵי מִזֶּה תָּבוֹא; וַיֹּאמֶר אֵלָיו, מִמַּחֲנֵה יִשְׂרָאֵל נִמְלָטְתִּי. ד וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד מֶה-הָיָה הַדָּבָר, הַגֶּד-נָא לִי; וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר-נָס הָעָם מִן-הַמִּלְחָמָה, וְגַם-הַרְבֵּה נָפַל מִן-הָעָם וַיָּמֻתוּ, וְגַם שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן בְּנוֹ, מֵתוּ. ה וַיֹּאמֶר דָּוִד, אֶל-הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ: אֵיךְ יָדַעְתָּ, כִּי-מֵת שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן בְּנוֹ. ו וַיֹּאמֶר הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ, נִקְרֹא נִקְרֵיתִי בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ, וְהִנֵּה שָׁאוּל, נִשְׁעָן עַל-חֲנִיתוֹ; וְהִנֵּה הָרֶכֶב וּבַעֲלֵי הַפָּרָשִׁים, הִדְבִּקֻהוּ. ז וַיִּפֶן אַחֲרָיו, וַיִּרְאֵנִי; וַיִּקְרָא אֵלַי, וָאֹמַר הִנֵּנִי. ח וַיֹּאמֶר לִי, מִי-אָתָּה; ויאמר (וָאֹמַר) אֵלָיו, עֲמָלֵקִי אָנֹכִי. ט וַיֹּאמֶר אֵלַי, עֲמָד-נָא עָלַי וּמִתְתֵּנִי--כִּי אֲחָזַנִי, הַשָּׁבָץ: כִּי-כָל-עוֹד נַפְשִׁי, בִּי. י וָאֶעֱמֹד עָלָיו, וָאֲמִתֵּהוּ--כִּי יָדַעְתִּי, כִּי לֹא יִחְיֶה אַחֲרֵי נְפֹלוֹ; וָאֶקַּח הַנֵּזֶר אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁוֹ, וְאֶצְעָדָה אֲשֶׁר עַל-זְרֹעוֹ, וָאָבִיאֵם אֶל-אֲדֹנִי, הֵנָּה. יא וַיַּחֲזֵק דָּוִד בִּבְגָדָו, וַיִּקְרָעֵם; וְגַם כָּל-הָאֲנָשִׁים, אֲשֶׁר אִתּוֹ. יב וַיִּסְפְּדוּ, וַיִּבְכּוּ, וַיָּצֻמוּ, עַד-הָעָרֶב: עַל-שָׁאוּל וְעַל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ, וְעַל-עַם יְהוָה וְעַל-בֵּית יִשְׂרָאֵל-כִּי נָפְלוּ, בֶּחָרֶב. {פ}

יג וַיֹּאמֶר דָּוִד, אֶל-הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ, אֵי מִזֶּה, אָתָּה; וַיֹּאמֶר, בֶּן-אִישׁ גֵּר עֲמָלֵקִי אָנֹכִי. יד וַיֹּאמֶר אֵלָיו, דָּוִד: אֵיךְ, לֹא יָרֵאתָ, לִשְׁלֹחַ יָדְךָ, לְשַׁחֵת אֶת-מְשִׁיחַ יְהוָה. טו וַיִּקְרָא דָוִד, לְאַחַד מֵהַנְּעָרִים, וַיֹּאמֶר, גַּשׁ פְּגַע-בּוֹ; וַיַּכֵּהוּ, וַיָּמֹת. טז וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד, דמיך (דָּמְךָ) עַל-רֹאשֶׁךָ: כִּי פִיךָ, עָנָה בְךָ לֵאמֹר, אָנֹכִי מֹתַתִּי, אֶת-מְשִׁיחַ יְהוָה. {פ}

יז וַיְקֹנֵן דָּוִד, אֶת-הַקִּינָה הַזֹּאת, עַל-שָׁאוּל, וְעַל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ. יח וַיֹּאמֶר, לְלַמֵּד בְּנֵי-יְהוּדָה קָשֶׁת, הִנֵּה כְתוּבָה, עַל-סֵפֶר הַיָּשָׁר. יט הַצְּבִי, יִשְׂרָאֵל, עַל-בָּמוֹתֶיךָ, חָלָל: אֵיךְ, נָפְלוּ גִבּוֹרִים. כ אַל-תַּגִּידוּ בְגַת, אַל-תְּבַשְּׂרוּ בְּחוּצוֹת אַשְׁקְלוֹן: פֶּן-תִּשְׂמַחְנָה בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים, פֶּן-תַּעֲלֹזְנָה בְּנוֹת הָעֲרֵלִים. כא הָרֵי בַגִּלְבֹּעַ, אַל-טַל וְאַל-מָטָר עֲלֵיכֶם--וּשְׂדֵי תְרוּמֹת: כִּי שָׁם נִגְעַל, מָגֵן גִּבּוֹרִים--מָגֵן שָׁאוּל, בְּלִי מָשִׁיחַ בַּשָּׁמֶן. כב מִדַּם חֲלָלִים, מֵחֵלֶב גִּבּוֹרִים--קֶשֶׁת יְהוֹנָתָן, לֹא נָשׁוֹג אָחוֹר; וְחֶרֶב שָׁאוּל, לֹא תָשׁוּב רֵיקָם. כג שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן, הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִם בְּחַיֵּיהֶם, וּבְמוֹתָם, לֹא נִפְרָדוּ; מִנְּשָׁרִים קַלּוּ, מֵאֲרָיוֹת גָּבֵרוּ. כד בְּנוֹת, יִשְׂרָאֵל--אֶל-שָׁאוּל, בְּכֶינָה; הַמַּלְבִּשְׁכֶם שָׁנִי, עִם-עֲדָנִים, הַמַּעֲלֶה עֲדִי זָהָב, עַל לְבוּשְׁכֶן. כה אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים, בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה--יְהוֹנָתָן, עַל-בָּמוֹתֶיךָ חָלָל. כו צַר-לִי עָלֶיךָ, אָחִי יְהוֹנָתָן-נָעַמְתָּ לִי, מְאֹד; נִפְלְאַתָה אַהֲבָתְךָ לִי, מֵאַהֲבַת נָשִׁים. כז אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים, וַיֹּאבְדוּ כְּלֵי מִלְחָמָה. {פ}

שמואל ב פרק ב

א וַיְהִי אַחֲרֵי-כֵן, וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה בְּאַחַת עָרֵי יְהוּדָה, וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו, עֲלֵה; וַיֹּאמֶר דָּוִד אָנָה אֶעֱלֶה, וַיֹּאמֶר חֶבְרֹנָה. ב

וַיַּעַל שָׁם דָּוִד, וְגַם שְׁתֵּי נָשָׁיו--אֲחִינֹעַם, הַיִּזְרְעֵלִית, וַאֲבִיגַיִל, אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי. ג וְאַנְשָׁיו אֲשֶׁר-עִמּוֹ הֶעֱלָה דָוִד, אִישׁ וּבֵיתוֹ; וַיֵּשְׁבוּ, בְּעָרֵי חֶבְרוֹן. ד וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי יְהוּדָה, וַיִּמְשְׁחוּ-שָׁם אֶת-דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל-בֵּית יְהוּדָה; וַיַּגִּדוּ לְדָוִד, לֵאמֹר, אַנְשֵׁי יָבֵישׁ גִּלְעָד, אֲשֶׁר קָבְרוּ אֶת-שָׁאוּל. {ס} ה וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים, אֶל-אַנְשֵׁי יָבֵישׁ גִּלְעָד; וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם, בְּרֻכִים אַתֶּם לַיהוָה, אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַחֶסֶד הַזֶּה עִם-אֲדֹנֵיכֶם עִם-שָׁאוּל, וַתִּקְבְּרוּ אֹתוֹ. ו וְעַתָּה, יַעַשׂ-יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד וֶאֱמֶת; וְגַם אָנֹכִי, אֶעֱשֶׂה אִתְּכֶם הַטּוֹבָה הַזֹּאת, אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם, הַדָּבָר הַזֶּה. ז וְעַתָּה תֶּחֱזַקְנָה יְדֵיכֶם, וִהְיוּ לִבְנֵי-חַיִל--כִּי-מֵת, אֲדֹנֵיכֶם שָׁאוּל; וְגַם-אֹתִי, מָשְׁחוּ בֵית-יְהוּדָה לְמֶלֶךְ--עֲלֵיהֶם. {פ}

ח וְאַבְנֵר בֶּן-נֵר, שַׂר-צָבָא אֲשֶׁר לְשָׁאוּל--לָקַח, אֶת-אִישׁ בֹּשֶׁת בֶּן-שָׁאוּל, וַיַּעֲבִרֵהוּ, מַחֲנָיִם. ט וַיַּמְלִכֵהוּ, אֶל-הַגִּלְעָד, וְאֶל-הָאֲשׁוּרִי, וְאֶל-יִזְרְעֶאל; וְעַל-אֶפְרַיִם, וְעַל-בִּנְיָמִן, וְעַל-יִשְׂרָאֵל, כֻּלֹּה. {פ}

י בֶּן-אַרְבָּעִים שָׁנָה אִישׁ-בֹּשֶׁת בֶּן-שָׁאוּל, בְּמָלְכוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל, וּשְׁתַּיִם שָׁנִים, מָלָךְ; אַךְ בֵּית יְהוּדָה, הָיוּ אַחֲרֵי דָּוִד. יא וַיְהִי מִסְפַּר הַיָּמִים, אֲשֶׁר הָיָה דָּוִד מֶלֶךְ בְּחֶבְרוֹן עַל-בֵּית יְהוּדָה--שֶׁבַע שָׁנִים, וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. {ס} יב וַיֵּצֵא אַבְנֵר בֶּן-נֵר, וְעַבְדֵי אִישׁ-בֹּשֶׁת בֶּן-שָׁאוּל, מִמַּחֲנַיִם, גִּבְעוֹנָה. יג וְיוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה וְעַבְדֵי דָוִד, יָצְאוּ, וַיִּפְגְּשׁוּם עַל-בְּרֵכַת גִּבְעוֹן, יַחְדָּו; וַיֵּשְׁבוּ אֵלֶּה עַל-הַבְּרֵכָה, מִזֶּה, וְאֵלֶּה עַל-הַבְּרֵכָה, מִזֶּה. יד וַיֹּאמֶר אַבְנֵר, אֶל-יוֹאָב, יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים, וִישַׂחֲקוּ לְפָנֵינוּ;

וַיֹּאמֶר יוֹאָב, יָקֻמוּ. טו וַיָּקֻמוּ, וַיַּעַבְרוּ בְמִסְפָּר--שְׁנֵים עָשָׂר לְבִנְיָמִן, וּלְאִישׁ בֹּשֶׁת בֶּן-שָׁאוּל, וּשְׁנֵים עָשָׂר, מֵעַבְדֵי דָוִד. טז וַיַּחֲזִקוּ אִישׁ בְּרֹאשׁ רֵעֵהוּ, וְחַרְבּוֹ בְּצַד רֵעֵהוּ, וַיִּפְּלוּ, יַחְדָּו; וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא, חֶלְקַת הַצֳּרִים אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן. יז וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה קָשָׁה עַד-מְאֹד, בַּיּוֹם הַהוּא; וַיִּנָּגֶף אַבְנֵר וְאַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל, לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד. יח וַיִּהְיוּ-שָׁם, שְׁלֹשָׁה בְּנֵי צְרוּיָה--יוֹאָב וַאֲבִישַׁי, וַעֲשָׂהאֵל; וַעֲשָׂהאֵל קַל בְּרַגְלָיו, כְּאַחַד הַצְּבָיִם אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה. יט וַיִּרְדֹּף עֲשָׂהאֵל, אַחֲרֵי אַבְנֵר; וְלֹא-נָטָה לָלֶכֶת, עַל-הַיָּמִין וְעַל-הַשְּׂמֹאול, מֵאַחֲרֵי, אַבְנֵר. כ וַיִּפֶן אַבְנֵר, אַחֲרָיו, וַיֹּאמֶר, הַאַתָּה זֶה עֲשָׂהאֵל; וַיֹּאמֶר, אָנֹכִי. כא וַיֹּאמֶר לוֹ אַבְנֵר, נְטֵה לְךָ עַל-יְמִינְךָ אוֹ עַל-שְׂמֹאלֶךָ, וֶאֱחֹז לְךָ אֶחָד מֵהַנְּעָרִים, וְקַח-לְךָ אֶת-חֲלִצָתוֹ; וְלֹא-אָבָה עֲשָׂהאֵל, לָסוּר מֵאַחֲרָיו. כב וַיֹּסֶף עוֹד אַבְנֵר, לֵאמֹר אֶל-עֲשָׂהאֵל, סוּר לְךָ, מֵאַחֲרָי: לָמָּה אַכֶּכָּה, אַרְצָה, וְאֵיךְ אֶשָּׂא פָנַי, אֶל-יוֹאָב אָחִיךָ. כג וַיְמָאֵן לָסוּר, וַיַּכֵּהוּ אַבְנֵר בְּאַחֲרֵי הַחֲנִית אֶל-הַחֹמֶשׁ וַתֵּצֵא הַחֲנִית מֵאַחֲרָיו, וַיִּפֹּל-שָׁם, וַיָּמָת תַּחְתָּו; וַיְהִי כָּל-הַבָּא אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-נָפַל שָׁם עֲשָׂהאֵל, וַיָּמֹת--וַיַּעֲמֹדוּ. כד וַיִּרְדְּפוּ יוֹאָב וַאֲבִישַׁי, אַחֲרֵי אַבְנֵר; וְהַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה--וְהֵמָּה בָּאוּ עַד-גִּבְעַת אַמָּה, אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-גִיחַ דֶּרֶךְ מִדְבַּר גִּבְעוֹן. כה וַיִּתְקַבְּצוּ בְנֵי-בִנְיָמִן אַחֲרֵי אַבְנֵר, וַיִּהְיוּ לַאֲגֻדָּה אֶחָת; וַיַּעַמְדוּ, עַל רֹאשׁ-גִּבְעָה אֶחָת. כו וַיִּקְרָא אַבְנֵר אֶל-יוֹאָב, וַיֹּאמֶר הָלָנֶצַח תֹּאכַל חֶרֶב--הֲלוֹא יָדַעְתָּה, כִּי-מָרָה תִּהְיֶה בָּאַחֲרוֹנָה; וְעַד-מָתַי לֹא-תֹאמַר לָעָם, לָשׁוּב מֵאַחֲרֵי אֲחֵיהֶם. כז וַיֹּאמֶר יוֹאָב--

חַי הָאֱלֹהִים, כִּי לוּלֵא דִּבַּרְתָּ: כִּי אָז מֵהַבֹּקֶר נַעֲלָה הָעָם, אִישׁ מֵאַחֲרֵי אָחִיו. כח וַיִּתְקַע יוֹאָב, בַּשּׁוֹפָר, וַיַּעַמְדוּ כָּל-הָעָם, וְלֹא-יָרְדְּפוּ עוֹד אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל; וְלֹא-יָסְפוּ עוֹד, לְהִלָּחֵם. כט וְאַבְנֵר וַאֲנָשָׁיו, הָלְכוּ בָּעֲרָבָה, כֹּל, הַלַּיְלָה הַהוּא; וַיַּעַבְרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן, וַיֵּלְכוּ כָּל-הַבִּתְרוֹן, וַיָּבֹאוּ, מַחֲנָיִם. ל וְיוֹאָב, שָׁב מֵאַחֲרֵי אַבְנֵר, וַיִּקְבֹּץ, אֶת-כָּל-הָעָם; וַיִּפָּקְדוּ מֵעַבְדֵי דָוִד, תִּשְׁעָה-עָשָׂר אִישׁ--וַעֲשָׂהאֵל. לא וְעַבְדֵי דָוִד, הִכּוּ מִבִּנְיָמִן, וּבְאַנְשֵׁי, אַבְנֵר: שְׁלֹשׁ-מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים אִישׁ, מֵתוּ. לב וַיִּשְׂאוּ, אֶת-עֲשָׂהאֵל, וַיִּקְבְּרֵהוּ בְּקֶבֶר אָבִיו, אֲשֶׁר בֵּית לָחֶם; וַיֵּלְכוּ כָל-הַלַּיְלָה, יוֹאָב וַאֲנָשָׁיו, וַיֵּאֹר לָהֶם, בְּחֶבְרוֹן.

שמואל ב פרק ג

א וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה, אֲרֻכָּה, בֵּין בֵּית שָׁאוּל, וּבֵין בֵּית דָּוִד; וְדָוִד הֹלֵךְ וְחָזֵק, וּבֵית שָׁאוּל הֹלְכִים וְדַלִּים. {ס} ב וילדו (וַיִּוָּלְדוּ) לְדָוִד בָּנִים, בְּחֶבְרוֹן; וַיְהִי בְכוֹרוֹ אַמְנוֹן, לַאֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִת. ג וּמִשְׁנֵהוּ כִלְאָב, לאביגל (לַאֲבִיגַיִל) אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי; וְהַשְּׁלִשִׁי אַבְשָׁלוֹם בֶּן-מַעֲכָה, בַּת-תַּלְמַי מֶלֶךְ גְּשׁוּר. ד וְהָרְבִיעִי, אֲדֹנִיָּה בֶּן-חַגִּית; וְהַחֲמִישִׁי, שְׁפַטְיָה בֶּן-אֲבִיטָל. ה וְהַשִּׁשִּׁי יִתְרְעָם, לְעֶגְלָה אֵשֶׁת דָּוִד; אֵלֶּה יֻלְּדוּ לְדָוִד, בְּחֶבְרוֹן. {פ}

ו וַיְהִי, בִּהְיוֹת הַמִּלְחָמָה, בֵּין בֵּית שָׁאוּל, וּבֵין בֵּית דָּוִד; וְאַבְנֵר הָיָה מִתְחַזֵּק, בְּבֵית שָׁאוּל. ז וּלְשָׁאוּל פִּלֶגֶשׁ, וּשְׁמָהּ רִצְפָּה בַת-אַיָּה; וַיֹּאמֶר, אֶל-אַבְנֵר, מַדּוּעַ בָּאתָה, אֶל-פִּילֶגֶשׁ אָבִי. ח וַיִּחַר לְאַבְנֵר מְאֹד עַל-דִּבְרֵי אִישׁ-בֹּשֶׁת, וַיֹּאמֶר הֲרֹאשׁ כֶּלֶב אָנֹכִי אֲשֶׁר לִיהוּדָה, הַיּוֹם אֶעֱשֶׂה-חֶסֶד עִם-בֵּית שָׁאוּל אָבִיךָ אֶל-אֶחָיו וְאֶל-מֵרֵעֵהוּ, וְלֹא הִמְצִיתִךָ בְּיַד-דָּוִד; וַתִּפְקֹד עָלַי עֲוֹן הָאִשָּׁה, הַיּוֹם. {ס} ט כֹּה-יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים לְאַבְנֵר, וְכֹה יֹסִיף לוֹ: כִּי, כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְדָוִד--כִּי-כֵן, אֶעֱשֶׂה-לּוֹ. י לְהַעֲבִיר הַמַּמְלָכָה, מִבֵּית שָׁאוּל; וּלְהָקִים אֶת-כִּסֵּא דָוִד, עַל-יִשְׂרָאֵל וְעַל-יְהוּדָה--מִדָּן, וְעַד-בְּאֵר שָׁבַע. יא וְלֹא-יָכֹל עוֹד, לְהָשִׁיב אֶת-אַבְנֵר דָּבָר, מִיִּרְאָתוֹ, אֹתוֹ. {ס} יב וַיִּשְׁלַח אַבְנֵר מַלְאָכִים אֶל-דָּוִד תַּחְתָּו לֵאמֹר, לְמִי-אָרֶץ: לֵאמֹר, כָּרְתָה בְרִיתְךָ אִתִּי, וְהִנֵּה יָדִי עִמָּךְ, לְהָסֵב אֵלֶיךָ אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל. יג וַיֹּאמֶר טוֹב--אֲנִי, אֶכְרֹת אִתְּךָ בְּרִית: אַךְ דָּבָר אֶחָד אָנֹכִי שֹׁאֵל מֵאִתְּךָ לֵאמֹר, לֹא-תִרְאֶה אֶת-פָּנַי--כִּי אִם-לִפְנֵי הֱבִיאֲךָ אֵת מִיכַל בַּת-שָׁאוּל, בְּבֹאֲךָ לִרְאוֹת אֶת-פָּנָי. {ס} יד וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים, אֶל-אִישׁ-בֹּשֶׁת בֶּן-שָׁאוּל לֵאמֹר: תְּנָה אֶת-אִשְׁתִּי, אֶת-מִיכַל, אֲשֶׁר אֵרַשְׂתִּי לִי, בְּמֵאָה עָרְלוֹת פְּלִשְׁתִּים. טו וַיִּשְׁלַח אִישׁ בֹּשֶׁת, וַיִּקָּחֶהָ מֵעִם אִישׁ--מֵעִם, פַּלְטִיאֵל בֶּן-לוּשׁ (לָיִשׁ). טז וַתֵּלֶךְ אִתָּהּ אִישָׁהּ, הָלוֹךְ וּבָכֹה אַחֲרֶיהָ--עַד-בַּחֻרִים; וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְנֵר לֵךְ שׁוּב, וַיָּשֹׁב. יז וּדְבַר-אַבְנֵר הָיָה, עִם-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: גַּם-תְּמוֹל, גַּם-שִׁלְשֹׁם, הֱיִיתֶם מְבַקְשִׁים אֶת-דָּוִד לִמְלֹךְ, עֲלֵיכֶם. יח וְעַתָּה, עֲשׂוּ: כִּי יְהוָה, אָמַר אֶל-דָּוִד לֵאמֹר, בְּיַד דָּוִד עַבְדִּי הוֹשִׁיעַ אֶת-עַמִּי יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים, וּמִיַּד כָּל-אֹיְבֵיהֶם. יט וַיְדַבֵּר גַּם-אַבְנֵר, בְּאָזְנֵי בִנְיָמִן; וַיֵּלֶךְ גַּם-אַבְנֵר, לְדַבֵּר בְּאָזְנֵי דָוִד בְּחֶבְרוֹן, אֵת כָּל-אֲשֶׁר-טוֹב בְּעֵינֵי יִשְׂרָאֵל, וּבְעֵינֵי כָּל-בֵּית בִּנְיָמִן. כ וַיָּבֹא

אַבְנֵר אֶל-דָּוִד חֶבְרוֹן, וְאִתּוֹ עֶשְׂרִים אֲנָשִׁים; וַיַּעַשׂ דָּוִד לְאַבְנֵר וְלָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-אִתּוֹ, מִשְׁתֶּה. כא וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל-דָּוִד אָקוּמָה וְאֵלְכָה וְאֶקְבְּצָה אֶל-אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל, וְיִכְרְתוּ אִתְּךָ בְּרִית, וּמָלַכְתָּ, בְּכֹל אֲשֶׁר-תְּאַוֶּה נַפְשֶׁךָ; וַיְשַׁלַּח דָּוִד אֶת-אַבְנֵר, וַיֵּלֶךְ בְּשָׁלוֹם. כב וְהִנֵּה עַבְדֵי דָוִד וְיוֹאָב בָּא מֵהַגְּדוּד, וְשָׁלָל רָב עִמָּם הֵבִיאוּ; וְאַבְנֵר, אֵינֶנּוּ עִם-דָּוִד בְּחֶבְרוֹן--כִּי שִׁלְּחוֹ, וַיֵּלֶךְ בְּשָׁלוֹם. כג וְיוֹאָב וְכָל-הַצָּבָא אֲשֶׁר-אִתּוֹ, בָּאוּ; וַיַּגִּדוּ לְיוֹאָב, לֵאמֹר, בָּא-אַבְנֵר בֶּן-נֵר אֶל-הַמֶּלֶךְ, וַיְשַׁלְּחֵהוּ וַיֵּלֶךְ בְּשָׁלוֹם. כד וַיָּבֹא יוֹאָב אֶל-הַמֶּלֶךְ, וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָה: הִנֵּה-בָא אַבְנֵר אֵלֶיךָ, לָמָּה-זֶּה שִׁלַּחְתּוֹ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ. כה יָדַעְתָּ אֶת-אַבְנֵר בֶּן-נֵר, כִּי לְפַתֹּתְךָ בָּא; וְלָדַעַת אֶת-מוֹצָאֲךָ, וְאֶת-מבואך (מוֹבָאֶךָ), וְלָדַעַת, אֵת כָּל-אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה. כו וַיֵּצֵא יוֹאָב, מֵעִם דָּוִד, וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אַחֲרֵי אַבְנֵר, וַיָּשִׁבוּ אֹתוֹ מִבּוֹר הַסִּרָה; וְדָוִד, לֹא יָדָע. כז וַיָּשָׁב אַבְנֵר, חֶבְרוֹן, וַיַּטֵּהוּ יוֹאָב אֶל-תּוֹךְ הַשַּׁעַר, לְדַבֵּר אִתּוֹ בַּשֶּׁלִי; וַיַּכֵּהוּ שָׁם, הַחֹמֶשׁ--וַיָּמָת, בְּדַם עֲשָׂהאֵל אָחִיו. כח וַיִּשְׁמַע דָּוִד, מֵאַחֲרֵי כֵן, וַיֹּאמֶר נָקִי אָנֹכִי וּמַמְלַכְתִּי מֵעִם יְהוָה, עַד-עוֹלָם--מִדְּמֵי, אַבְנֵר בֶּן-נֵר. כט יָחֻלוּ עַל-רֹאשׁ יוֹאָב, וְאֶל כָּל-בֵּית אָבִיו; וְאַל-יִכָּרֵת מִבֵּית יוֹאָב זָב וּמְצֹרָע וּמַחֲזִיק בַּפֶּלֶךְ, וְנֹפֵל בַּחֶרֶב--וְחַסַר-לָחֶם. ל וְיוֹאָב וַאֲבִישַׁי אָחִיו, הָרְגוּ לְאַבְנֵר: עַל אֲשֶׁר הֵמִית אֶת-עֲשָׂהאֵל אֲחִיהֶם, בְּגִבְעוֹן--בַּמִּלְחָמָה. {ס} לא וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-יוֹאָב וְאֶל-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אִתּוֹ, קִרְעוּ בִגְדֵיכֶם וְחִגְרוּ שַׂקִּים, וְסִפְדוּ, לִפְנֵי אַבְנֵר; וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד, הֹלֵךְ אַחֲרֵי הַמִּטָּה. לב וַיִּקְבְּרוּ אֶת-אַבְנֵר, בְּחֶבְרוֹן; וַיִּשָּׂא הַמֶּלֶךְ אֶת-קוֹלוֹ, וַיֵּבְךְּ אֶל-קֶבֶר אַבְנֵר, וַיִּבְכּוּ, כָּל-הָעָם. {ס} לג וַיְקוֹנֵן הַמֶּלֶךְ אֶל-אַבְנֵר, וַיֹּאמַר: הַכְּמוֹת נָבָל, יָמוּת אַבְנֵר. לד יָדֶךָ לֹא-אֲסֻרוֹת, וְרַגְלֶיךָ לֹא-לְנְחֻשְׁתַּיִם הֻגָּשׁוּ, כִּנְפוֹל לִפְנֵי בְנֵי-עַוְלָה, נָפָלְתָּ; וַיֹּסִפוּ כָל-הָעָם, לִבְכּוֹת עָלָיו. לה וַיָּבֹא כָל-הָעָם, לְהַבְרוֹת אֶת-דָּוִד לֶחֶם--בְּעוֹד הַיּוֹם; וַיִּשָּׁבַע דָּוִד לֵאמֹר, כֹּה יַעֲשֶׂה-לִּי אֱלֹהִים וְכֹה יֹסִיף, כִּי אִם-לִפְנֵי בוֹא-הַשֶּׁמֶשׁ אֶטְעַם-לֶחֶם, אוֹ כָל-מְאוּמָה. לו וְכָל-הָעָם הִכִּירוּ, וַיִּיטַב בְּעֵינֵיהֶם, כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ, בְּעֵינֵי כָל-הָעָם טוֹב. לז וַיֵּדְעוּ כָל-הָעָם וְכָל-יִשְׂרָאֵל, בַּיּוֹם הַהוּא: כִּי לֹא הָיְתָה מֵהַמֶּלֶךְ, לְהָמִית אֶת-אַבְנֵר בֶּן-נֵר. {ס} לח וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, אֶל-עֲבָדָיו: הֲלוֹא תֵדְעוּ--כִּי-שַׂר וְגָדוֹל נָפַל הַיּוֹם הַזֶּה, בְּיִשְׂרָאֵל. לט וְאָנֹכִי הַיּוֹם רַךְ וּמְשׁוּחַ מֶלֶךְ, וְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה קָשִׁים מִמֶּנִּי: יְשַׁלֵּם יְהוָה לְעֹשֵׂה הָרָעָה, כְּרָעָתוֹ. {פ}

שמואל ב פרק ד

א וַיִּשְׁמַע בֶּן-שָׁאוּל, כִּי מֵת אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן, וַיִּרְפּוּ, יָדָיו; וְכָל-יִשְׂרָאֵל, נִבְהָלוּ. ב וּשְׁנֵי אֲנָשִׁים שָׂרֵי-גְדוּדִים הָיוּ בֶּן-שָׁאוּל שֵׁם הָאֶחָד בַּעֲנָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִי רֵכָב, בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי--מִבְּנֵי בִנְיָמִן: כִּי גַם-בְּאֵרוֹת, תֵּחָשֵׁב עַל-בִּנְיָמִן. ג וַיִּבְרְחוּ הַבְּאֵרֹתִים, גִּתָּיְמָה; וַיִּהְיוּ-שָׁם גָּרִים, עַד הַיּוֹם הַזֶּה. {ס} ד וְלִיהוֹנָתָן, בֶּן-שָׁאוּל, בֵּן, נְכֵה רַגְלָיִם; בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים הָיָה בְּבֹא שְׁמֻעַת שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן מִיִּזְרְעֶאל, וַתִּשָּׂאֵהוּ אֹמַנְתּוֹ וַתָּנָס, וַיְהִי בְּחָפְזָהּ לָנוּס וַיִּפֹּל וַיִּפָּסַח, וּשְׁמוֹ מְפִיבֹשֶׁת. ה

וַיֵּלְכוּ בְּנֵי-רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי, רֵכָב וּבַעֲנָה, וַיָּבֹאוּ כְּחֹם הַיּוֹם, אֶל-בֵּית אִישׁ בֹּשֶׁת; וְהוּא שֹׁכֵב, אֵת מִשְׁכַּב הַצָּהֳרָיִם. ו וְהֵנָּה בָּאוּ עַד-תּוֹךְ הַבַּיִת, לֹקְחֵי חִטִּים, וַיַּכֵּהוּ, אֶל-הַחֹמֶשׁ; וְרֵכָב וּבַעֲנָה אָחִיו, נִמְלָטוּ. ז וַיָּבֹאוּ הַבַּיִת, וְהוּא-שֹׁכֵב עַל-מִטָּתוֹ בַּחֲדַר מִשְׁכָּבוֹ, וַיַּכֵּהוּ וַיְמִתֻהוּ, וַיָּסִירוּ אֶת-רֹאשׁוֹ; וַיִּקְחוּ, אֶת-רֹאשׁוֹ, וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ הָעֲרָבָה, כָּל-הַלָּיְלָה. ח וַיָּבִאוּ אֶת-רֹאשׁ אִישׁ-בֹּשֶׁת אֶל-דָּוִד, חֶבְרוֹן, וַיֹּאמְרוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ, הִנֵּה-רֹאשׁ אִישׁ-בֹּשֶׁת בֶּן-שָׁאוּל אֹיִבְךָ אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ אֶת-נַפְשֶׁךָ; וַיִּתֵּן יְהוָה לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ נְקָמוֹת, הַיּוֹם הַזֶּה, מִשָּׁאוּל, וּמִזַּרְעוֹ. ט וַיַּעַן דָּוִד אֶת-רֵכָב וְאֶת-בַּעֲנָה אָחִיו, בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי--וַיֹּאמֶר לָהֶם: חַי-יְהוָה, אֲשֶׁר-פָּדָה אֶת-נַפְשִׁי מִכָּל-צָרָה. י כִּי הַמַּגִּיד לִי לֵאמֹר הִנֵּה-מֵת שָׁאוּל, וְהוּא-הָיָה כִמְבַשֵּׂר בְּעֵינָיו, וָאֹחֲזָה בּוֹ, וָאֲהָרְגֵהוּ בְּצִקְלָג--אֲשֶׁר לְתִתִּי-לוֹ, בְּשׂרָה. יא אַף כִּי-אֲנָשִׁים רְשָׁעִים, הָרְגוּ אֶת-אִישׁ-צַדִּיק בְּבֵיתוֹ--עַל-מִשְׁכָּבוֹ; וְעַתָּה, הֲלוֹא אֲבַקֵּשׁ אֶת-דָּמוֹ מִיֶּדְכֶם, וּבִעַרְתִּי אֶתְכֶם, מִן-הָאָרֶץ. יב וַיְצַו דָּוִד אֶת-הַנְּעָרִים וַיַּהַרְגוּם, וַיְקַצְּצוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם, וַיִּתְלוּ עַל-הַבְּרֵכָה, בְּחֶבְרוֹן; וְאֵת רֹאשׁ אִישׁ-בֹּשֶׁת לָקָחוּ, וַיִּקְבְּרוּ בְקֶבֶר-אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן. {פ}

שמואל ב פרק ה

א וַיָּבֹאוּ כָּל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, אֶל-דָּוִד--חֶבְרוֹנָה; וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר, הִנֵּנוּ עַצְמְךָ וּבְשָׂרְךָ אֲנָחְנוּ. ב גַּם-אֶתְמוֹל גַּם-שִׁלְשׁוֹם, בִּהְיוֹת שָׁאוּל מֶלֶךְ עָלֵינוּ, אַתָּה הָיִיתָה מוֹצִיא (הַמּוֹצִיא) וְהַמֵּבִי, אֶת-יִשְׂרָאֵל; וַיֹּאמֶר יְהוָה לְךָ, אַתָּה תִּרְעֶה אֶת-עַמִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל, וְאַתָּה תִּהְיֶה לְנָגִיד, עַל-יִשְׂרָאֵל. ג וַיָּבֹאוּ כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-הַמֶּלֶךְ, חֶבְרוֹנָה, וַיִּכְרֹת לָהֶם הַמֶּלֶךְ דָּוִד בְּרִית בְּחֶבְרוֹן, לִפְנֵי יְהוָה; וַיִּמְשְׁחוּ אֶת-דָּוִד לְמֶלֶךְ, עַל-יִשְׂרָאֵל. {ס} ד בֶּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד, בְּמָלְכוֹ; אַרְבָּעִים שָׁנָה, מָלָךְ. ה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ עַל-יְהוּדָה, שֶׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים; וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ, שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה, עַל כָּל-יִשְׂרָאֵל, וִיהוּדָה. ו וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ וַאֲנָשָׁיו יְרוּשָׁלַם, אֶל-הַיְבוּסִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ; וַיֹּאמֶר לְדָוִד לֵאמֹר, לֹא-תָבוֹא הֵנָּה, כִּי אִם-הֵסִירְךָ הַעִוְרִים וְהַפִּסְחִים לֵאמֹר, לֹא-יָבוֹא דָּוִד הֵנָּה. ז וַיִּלְכֹּד דָּוִד, אֵת מְצָדַת צִיּוֹן--הִיא, עִיר דָּוִד. ח וַיֹּאמֶר דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא, כָּל-מַכֵּה יְבֻסִי וְיַגַּע בַּצִּנּוֹר, וְאֶת-הַפִּסְחִים וְאֶת-הָעִוְרִים, שנאו (שְׂנוּאֵי) נֶפֶשׁ דָּוִד; עַל-כֵּן, יֹאמְרוּ, עִוֵּר וּפִסֵּחַ, לֹא יָבוֹא אֶל-הַבָּיִת. ט וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמְּצָדָה, וַיִּקְרָא-לָהּ עִיר דָּוִד; וַיִּבֶן דָּוִד סָבִיב, מִן-הַמִּלּוֹא וָבָיְתָה. י וַיֵּלֶךְ דָּוִד, הָלוֹךְ וְגָדוֹל; וַיהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת, עִמּוֹ. {פ}

יא וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ-צֹר מַלְאָכִים, אֶל-דָּוִד, וַעֲצֵי אֲרָזִים, וְחָרְשֵׁי עֵץ וְחָרְשֵׁי אֶבֶן קִיר; וַיִּבְנוּ-בַיִת, לְדָוִד. יב וַיֵּדַע דָּוִד, כִּי-הֱכִינוֹ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל; וְכִי נִשֵּׂא מַמְלַכְתּוֹ, בַּעֲבוּר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. {ס} יג וַיִּקַּח דָּוִד עוֹד פִּלַגְשִׁים וְנָשִׁים, מִירוּשָׁלַם, אַחֲרֵי, בֹּאוֹ מֵחֶבְרוֹן; וַיִּוָּלְדוּ עוֹד לְדָוִד, בָּנִים וּבָנוֹת. יד וְאֵלֶּה, שְׁמוֹת הַיִּלּוֹדִים לוֹ--בְּירוּשָׁלָם: שַׁמּוּעַ וְשׁוֹבָב, וְנָתָן וּשְׁלֹמֹה. טו וְיִבְחָר וֶאֱלִישׁוּעַ, וְנֶפֶג וְיָפִיעַ. טז וֶאֱלִישָׁמָע וְאֶלְיָדָע, וֶאֱלִיפָלֶט. {פ}

יז וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים, כִּי-מָשְׁחוּ אֶת-דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ כָל-פְּלִשְׁתִּים, לְבַקֵּשׁ אֶת-דָּוִד; וַיִּשְׁמַע דָּוִד, וַיֵּרֶד אֶל-הַמְּצוּדָה. יח וּפְלִשְׁתִּים, בָּאוּ; וַיִּנָּטְשׁוּ, בְּעֵמֶק רְפָאִים. יט וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה, לֵאמֹר, הַאֶעֱלֶה אֶל-פְּלִשְׁתִּים, הֲתִתְּנֵם בְּיָדִי; {פ}

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-דָּוִד עֲלֵה, כִּי-נָתֹן אֶתֵּן אֶת-הַפְּלִשְׁתִּים בְּיָדֶךָ. כ וַיָּבֹא דָוִד בְּבַעַל-פְּרָצִים, וַיַּכֵּם שָׁם דָּוִד, וַיֹּאמֶר, פָּרַץ יְהוָה אֶת-אֹיְבַי לְפָנַי כְּפֶרֶץ מָיִם; עַל-כֵּן, קָרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא--בַּעַל פְּרָצִים. כא וַיַּעַזְבוּ-שָׁם, אֶת-עֲצַבֵּיהֶם; וַיִּשָּׂאֵם דָּוִד, וַאֲנָשָׁיו. {פ}

כב וַיֹּסִפוּ עוֹד פְּלִשְׁתִּים, לַעֲלוֹת; וַיִּנָּטְשׁוּ, בְּעֵמֶק רְפָאִים. כג וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה, וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲלֶה; הָסֵב, אֶל-אַחֲרֵיהֶם, וּבָאתָ לָהֶם, מִמּוּל בְּכָאִים. כד וִיהִי בשמעך (כְּשָׁמְעֲךָ) אֶת-קוֹל צְעָדָה, בְּרָאשֵׁי הַבְּכָאִים--אָז תֶּחֱרָץ: כִּי אָז, יָצָא יְהוָה לְפָנֶיךָ, לְהַכּוֹת, בְּמַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים. כה וַיַּעַשׂ דָּוִד כֵּן, כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה; וַיַּךְ, אֶת-פְּלִשְׁתִּים, מִגֶּבַע, עַד-בֹּאֲךָ גָזֶר. {פ}

שמואל ב פרק ו

א וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת-כָּל-בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁלֹשִׁים אָלֶף. ב וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ דָּוִד, וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ, מִבַּעֲלֵי, יְהוּדָה--לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם, אֵת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר-נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים, עָלָיו. ג וַיַּרְכִּבוּ אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, אֶל-עֲגָלָה חֲדָשָׁה, וַיִּשָּׂאֻהוּ, מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה; וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ, בְּנֵי אֲבִינָדָב, נֹהֲגִים, אֶת-הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה. ד וַיִּשָּׂאֻהוּ, מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה, עִם, אֲרוֹן הָאֱלֹהִים; וְאַחְיוֹ, הֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן. ה וְדָוִד וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל, מְשַׂחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה, בְּכָל, עֲצֵי בְרוֹשִׁים; וּבְכִנֹּרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתֻפִּים, וּבִמְנַעֲנְעִים וּבְצֶלְצֵלִים. ו וַיָּבֹאוּ, עַד-גֹּרֶן נָכוֹן; וַיִּשְׁלַח עֻזָּה אֶל-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וַיֹּאחֶז בּוֹ--כִּי שָׂמְטוּ, הַבָּקָר. ז וַיִּחַר-אַף יְהוָה בְּעֻזָּה, וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל-הַשַּׁל; וַיָּמָת שָׁם, עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים. ח וַיִּחַר לְדָוִד, עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פֶּרֶץ בְּעֻזָּה; וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא, פֶּרֶץ עֻזָּה, עַד, הַיּוֹם הַזֶּה. ט וַיִּרָא דָוִד אֶת-יְהוָה, בַּיּוֹם הַהוּא; וַיֹּאמֶר, אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה. י וְלֹא-אָבָה דָוִד, לְהָסִיר אֵלָיו אֶת-אֲרוֹן יְהוָה--עַל-עִיר דָּוִד; וַיַּטֵּהוּ דָוִד, בֵּית עֹבֵד-אֱדֹם הַגִּתִּי. יא וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֱדֹם, הַגִּתִּי--שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים; וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת-עֹבֵד אֱדֹם, וְאֶת-כָּל-בֵּיתוֹ. יב וַיֻּגַּד, לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר, בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-בֵּית עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ, בַּעֲבוּר, אֲרוֹן הָאֱלֹהִים; וַיֵּלֶךְ דָּוִד, וַיַּעַל אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דָּוִד--בְּשִׂמְחָה. יג וַיְהִי, כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי אֲרוֹן-יְהוָה--שִׁשָּׁה צְעָדִים: וַיִּזְבַּח שׁוֹר, וּמְרִיא. יד וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל-עֹז, לִפְנֵי יְהוָה; וְדָוִד, חָגוּר אֵפוֹד בָּד. טו וְדָוִד וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל, מַעֲלִים אֶת-אֲרוֹן יְהוָה, בִּתְרוּעָה, וּבְקוֹל שׁוֹפָר. טז וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה, בָּא עִיר דָּוִד; וּמִיכַל בַּת-שָׁאוּל נִשְׁקְפָה בְּעַד הַחַלּוֹן, וַתֵּרֶא אֶת-הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה, וַתִּבֶז לוֹ, בְּלִבָּהּ. יז וַיָּבִאוּ אֶת-אֲרוֹן יְהוָה, וַיַּצִּגוּ אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ, בְּתוֹךְ הָאֹהֶל, אֲשֶׁר נָטָה-לוֹ דָוִד; וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה, וּשְׁלָמִים. יח וַיְכַל דָּוִד, מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים; וַיְבָרֶךְ אֶת-הָעָם, בְּשֵׁם יְהוָה

צְבָאוֹת. יט וַיְחַלֵּק לְכָל-הָעָם לְכָל-הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל,
לְמֵאִישׁ וְעַד-אִשָּׁה, לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת,
וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת; וַיֵּלֶךְ כָּל-הָעָם,
אִישׁ לְבֵיתוֹ. כ וַיָּשָׁב דָּוִד, לְבָרֵךְ אֶת-בֵּיתוֹ; {ס}
וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת-שָׁאוּל, לִקְרַאת דָּוִד, וַתֹּאמֶר
מַה-נִּכְבַּד הַיּוֹם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם
לְעֵינֵי אַמְהוֹת עֲבָדָיו, כְּהִגָּלוֹת נִגְלוֹת אַחַד
הָרֵקִים. כא וַיֹּאמֶר דָּוִד, אֶל-מִיכַל, לִפְנֵי יְהוָה
אֲשֶׁר בָּחַר-בִּי מֵאָבִיךְ וּמִכָּל-בֵּיתוֹ, לְצַוֹּת אֹתִי
נָגִיד עַל-עַם יְהוָה עַל-יִשְׂרָאֵל; וְשִׂחַקְתִּי, לִפְנֵי
יְהוָה. כב וּנְקַלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת, וְהָיִיתִי שָׁפָל
בְּעֵינָי; וְעִם-הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתְּ, עִמָּם
אִכָּבֵדָה. כג וּלְמִיכַל, בַּת-שָׁאוּל, לֹא-הָיָה לָהּ,
יָלֶד--עַד, יוֹם מוֹתָהּ. {פ}

שמואל ב פרק ז

א וַיְהִי, כִּי-יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ; וַיהוָה הֵנִיחַ-לוֹ
מִסָּבִיב, מִכָּל-אֹיְבָיו. ב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, אֶל-נָתָן
הַנָּבִיא, רְאֵה נָא, אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים; וַאֲרוֹן,
הָאֱלֹהִים, יֹשֵׁב, בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה. ג וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-
הַמֶּלֶךְ, כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לֵךְ עֲשֵׂה: כִּי יְהוָה,
עִמָּךְ. ד וַיְהִי, בַּלַּיְלָה הַהוּא; {ס} וַיְהִי, דְּבַר-
יְהוָה, אֶל-נָתָן, לֵאמֹר. ה לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל-עַבְדִּי
אֶל-דָּוִד, {ס} כֹּה אָמַר יְהוָה: הַאַתָּה תִּבְנֶה-לִּי
בַיִת, לְשִׁבְתִּי. ו כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי, בְּבַיִת, לְמִיּוֹם
הַעֲלֹתִי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה;
וָאֶהְיֶה, מִתְהַלֵּךְ, בְּאֹהֶל, וּבְמִשְׁכָּן. ז בְּכֹל אֲשֶׁר-
הִתְהַלַּכְתִּי, בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הֲדָבָר דִּבַּרְתִּי אֶת-
אַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר צִוִּיתִי לִרְעוֹת אֶת-עַמִּי
אֶת-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: לָמָּה לֹא-בְנִיתֶם לִי, בֵּית
אֲרָזִים. ח וְעַתָּה כֹּה-תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִד, כֹּה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת, אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן-הַנָּוֶה,
מֵאַחַר הַצֹּאן--לִהְיוֹת נָגִיד, עַל-עַמִּי עַל-יִשְׂרָאֵל.
ט וָאֶהְיֶה עִמְּךָ, בְּכֹל אֲשֶׁר הָלַכְתָּ, וָאַכְרִתָה אֶת-
כָּל-אֹיְבֶיךָ, מִפָּנֶיךָ; וְעָשִׂתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל, כְּשֵׁם
הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ. י וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי
לְיִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיו, וְשָׁכַן תַּחְתָּיו, וְלֹא יִרְגַּז, עוֹד;
וְלֹא-יֹסִיפוּ בְנֵי-עַוְלָה לְעַנּוֹתוֹ, כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה.
יא וּלְמִן-הַיּוֹם, אֲשֶׁר צִוִּיתִי שֹׁפְטִים עַל-עַמִּי
יִשְׂרָאֵל, וַהֲנִיחֹתִי לְךָ, מִכָּל-אֹיְבֶיךָ; וְהִגִּיד לְךָ
יְהוָה, כִּי-בַיִת יַעֲשֶׂה-לְּךָ יְהוָה. יב כִּי יִמְלְאוּ
יָמֶיךָ, וְשָׁכַבְתָּ אֶת-אֲבֹתֶיךָ, וַהֲקִימֹתִי אֶת-זַרְעֲךָ
אַחֲרֶיךָ, אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ; וַהֲכִינֹתִי, אֶת-
מַמְלַכְתּוֹ. יג הוּא יִבְנֶה-בַּיִת, לִשְׁמִי; וְכֹנַנְתִּי אֶת-
כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ, עַד-עוֹלָם. יד אֲנִי אֶהְיֶה-לּוֹ לְאָב,
וְהוּא יִהְיֶה-לִּי לְבֵן--אֲשֶׁר, בְּהַעֲוֹתוֹ, וְהֹכַחְתִּיו
בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים, וּבְנִגְעֵי בְּנֵי אָדָם. טו וְחַסְדִּי, לֹא-
יָסוּר מִמֶּנּוּ, כַּאֲשֶׁר הֲסִרֹתִי מֵעִם שָׁאוּל, אֲשֶׁר
הֲסִרֹתִי מִלְּפָנֶיךָ. טז וְנֶאְמַן בֵּיתְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ עַד-
עוֹלָם, לְפָנֶיךָ: כִּסְאֲךָ, יִהְיֶה נָכוֹן עַד-עוֹלָם. יז
כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וּכְכֹל הַחִזָּיוֹן הַזֶּה--כֵּן דִּבֶּר
נָתָן, אֶל-דָּוִד. {פ}
יח וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד, וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי יְהוָה; וַיֹּאמֶר, מִי
אָנֹכִי אֲדֹנָי יְהוִה וּמִי בֵיתִי--כִּי הֲבִאֹתָנִי, עַד-
הֲלֹם. יט וַתְּקַטֵּן עוֹד זֹאת בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְהוִה,
וַתְּדַבֵּר גַּם אֶל-בֵּית-עַבְדְּךָ לְמֵרָחוֹק; וְזֹאת תּוֹרַת
הָאָדָם, אֲדֹנָי יְהוִה. כ וּמַה-יּוֹסִיף דָּוִד עוֹד, לְדַבֵּר
אֵלֶיךָ; וְאַתָּה יָדַעְתָּ אֶת-עַבְדְּךָ, אֲדֹנָי יְהוִה. כא
בַּעֲבוּר דְּבָרְךָ, וּכְלִבְּךָ, עָשִׂיתָ, אֵת כָּל-הַגְּדוּלָה
הַזֹּאת--לְהוֹדִיעַ, אֶת-עַבְדֶּךָ. כב עַל-כֵּן גָּדַלְתָּ,

יְהוָה אֱלֹהִים: כִּי-אֵין כָּמוֹךָ, וְאֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ,
בְּכֹל אֲשֶׁר-שָׁמַעְנוּ, בְּאָזְנֵינוּ. כג וּמִי כְעַמְּךָ
כְּיִשְׂרָאֵל, גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ--אֲשֶׁר הָלְכוּ-אֱלֹהִים
לִפְדּוֹת-לוֹ לְעָם וְלָשׂוּם לוֹ שֵׁם, וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם
הַגְּדוּלָה וְנֹרָאוֹת לְאַרְצֶךָ, מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ
לְךָ מִמִּצְרַיִם, גּוֹיִם וֵאלֹהָיו. כד וַתְּכוֹנֵן לְךָ אֶת-
עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְךָ, לְעָם--עַד-עוֹלָם; וְאַתָּה יְהוָה,
הָיִיתָ לָהֶם לֵאלֹהִים. {ס} כה וְעַתָּה, יְהוָה
אֱלֹהִים, הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ עַל-עַבְדְּךָ וְעַל-בֵּיתוֹ,
הָקֵם עַד-עוֹלָם; וַעֲשֵׂה, כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ. כו וְיִגְדַּל
שִׁמְךָ עַד-עוֹלָם, לֵאמֹר, יְהוָה צְבָאוֹת, אֱלֹהִים
עַל-יִשְׂרָאֵל; וּבֵית עַבְדְּךָ דָוִד, יִהְיֶה נָכוֹן לְפָנֶיךָ.
כז כִּי-אַתָּה יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, גָּלִיתָה
אֶת-אֹזֶן עַבְדְּךָ לֵאמֹר, בַּיִת, אֶבְנֶה-לָּךְ; עַל-כֵּן,
מָצָא עַבְדְּךָ אֶת-לִבּוֹ, לְהִתְפַּלֵּל אֵלֶיךָ, אֶת-
הַתְּפִלָּה הַזֹּאת. כח וְעַתָּה אֲדֹנָי יְהוִה, אַתָּה-הוּא
הָאֱלֹהִים, וּדְבָרֶיךָ, יִהְיוּ אֱמֶת; וַתְּדַבֵּר, אֶל-
עַבְדְּךָ, אֶת-הַטּוֹבָה, הַזֹּאת. כט וְעַתָּה, הוֹאֵל
וּבָרֵךְ אֶת-בֵּית עַבְדְּךָ, לִהְיוֹת לְעוֹלָם, לְפָנֶיךָ: כִּי-
אַתָּה אֲדֹנָי יְהוִה, דִּבַּרְתָּ, וּמִבִּרְכָתְךָ, יְבֹרַךְ בֵּית-
עַבְדְּךָ לְעוֹלָם. {פ}

חוברות לימוד הבי"ת
והמשניות זהר הודפס
לזכות ולרפואת

ר' שי שלום

בן רבקה נ"י

הקב"ה ישלח לו רפואה
שלימה ברמ"ח איבריו
ושס"ה גידיו ויחזור לאיתנו.

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת וארא

יום **ראשון**	**יט** 19	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ל"ג **ירושלמי:** מגילה ב' **תוספתא:** שבת א **נ"ך:** שמואל ב א **משניות:** קידושין ב **זהר:** חלק ב עמ' ט-י	**עלות השחר** (72 דק) ... 5:23 | **סו"ז תפילה** ..... 10:06 **נץ החמה** ..... 6:39 | **חצות היום** ..... 11:49 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:27 | **שקיעה** ..... 4:57 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:14 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:10
יום **שני**	**כ** 20	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ל"ד **ירושלמי:** מגילה ג' **תוספתא:** שבת ב **נ"ך:** שמואל ב ב **משניות:** קידושין ג **זהר:** חלק ב עמ' יא-יב	**עלות השחר** (72 דק) ... 5:23 | **סו"ז תפילה** ..... 10:06 **נץ החמה** ..... 6:39 | **חצות היום** ..... 11:49 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:27 | **שקיעה** ..... 4:58 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:14 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:11
יום **שלישי**	**כא** 21	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ל"ה **ירושלמי:** מגילה ד' **תוספתא:** שבת ג **נ"ך:** שמואל ב ג **משניות:** קידושין ד **זהר:** חלק ב עמ' יג-יד	**עלות השחר** (72 דק) ... 5:22 | **סו"ז תפילה** ..... 10:06 **נץ החמה** ..... 6:39 | **חצות היום** ..... 11:49 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:27 | **שקיעה** ..... 4:59 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:14 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:12
יום **רביעי**	**כב** 22	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ל"ו **ירושלמי:** מגילה ה' **תוספתא:** שבת ד **נ"ך:** שמואל ב ד **משניות:** בבא קמא א **זהר:** חלק ב עמ' טו-טז	**עלות השחר** (72 דק) ... 5:22 | **סו"ז תפילה** ..... 10:06 **נץ החמה** ..... 6:38 | **חצות היום** ..... 11:50 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:27 | **שקיעה** ..... 5:00 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:14 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:13
יום **חמישי**	**כג** 23	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ל"ז **ירושלמי:** מגילה ו' **תוספתא:** שבת ה **נ"ך:** שמואל ב ה **משניות:** בבא קמא ב **זהר:** חלק ב עמ' יז-יח	**עלות השחר** (72 דק) ... 5:22 | **סו"ז תפילה** ..... 10:06 **נץ החמה** ..... 6:38 | **חצות היום** ..... 11:50 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:27 | **שקיעה** ..... 5:01 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:14 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:14
יום **ששי**	**כד** 24	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ל"ח **ירושלמי:** מגילה ז' **תוספתא:** שבת ו **נ"ך:** שמואל ב ו **משניות:** בבא קמא ג **זהר:** חלק ב עמ' יט-כ	**עלות השחר** (72 דק) ... 5:22 | **סו"ז תפילה** ..... 10:06 **נץ החמה** ..... 6:37 | **חצות היום** ..... 11:50 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:27 | **שקיעה** ..... 5:02 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:14 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:15
			הדלקת נרות (40 דק): 4:22 (20 דק): 4:42
שב"ק	**כה** 25	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ל"ט **ירושלמי:** מגילה ח' **תוספתא:** שבת ז **נ"ך:** שמואל ב ז **משניות:** בבא קמא ד **זהר:** חלק ב עמ' כא-כב	**שבת קודש פרשת וארא, מברכין חודש שבט** **עלות השחר** (72 דק) ... 5:21 | **סו"ז תפילה** ..... 10:06 **נץ החמה** ..... 6:37 | **חצות היום** ..... 11:50 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:27 | **שקיעה** ..... 5:03 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:14 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 6:16
			מוצש"ק לשיטת ר"ת: 6:16

מולד חודש שבט יהיה ביום רביעי בשעה 6, 17 דקות ו 17 חלקים

אִם רוֹצִים לִפְעֹל אֵיזֶה דָּבָר בַּבַּיִת - זֶה רַק בְּדֶרֶךְ שֶׁל רִגַּע וְאַהֲבָה, לֹא בְּתוֹקְפָנוּת ! רַבֵּנוּ פַּעַם אָמַר, שֶׁבְּדֶרֶךְ טוֹבָה יְכוֹלִים לִפְעֹל הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּדֶרֶךְ קָשֶׁה ; אִם תֵּלֵךְ בְּיַד תַּקִּיפָה - אַתָּה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר גְּרוֹעַ ! אִם תֵּלֵךְ בְּדַרְכֵי נֹעַם וְאַהֲבָה - תִּפְעַל בְּגָדוֹל !

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)